

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

1924-2015 YILLARI ARASINDA TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE
HİZMETLERİ VE HADİS ÇALIŞMALARINDA UYGULADIKLARI
YÖNTEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDALLA ISAMELDİN ABUELHAG AHMED

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM

ANKARA – 2020

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI**

**1924-2015 YILLARI ARASINDA TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE
HİZMETLERİ VE HADİS ÇALIŞMALARINDA UYGULADIKLARI
YÖNTEMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM
- 2- Prof. Dr. kamil ÇAKIN
- 3- Dr. Öğr. Üyesi. Emine DEMİL

Tez Savunması Tarihi

30.07.2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	IV
ÖNSÖZ	V
A. TEZİN KONUSU.....	V
B. TEZİN ÖNEMİ.....	V
C. TEZİN AMAÇLARI	V
D. TEZİN METODU.....	VI
E. TEZİN YAPISI	VI
GİRİŞ.....	X

I. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN KISA TARİHİ

I. BÖLÜM TÜRKİYE’NİN KISA TARİHİ	1
1.1. TÜRKİYE, KONUMU, COĞRAFYA VE DİNLER	1
1.1.1. Coğrafi Konum ve Dil	1
1.1.2. Türkiye’de Dindarlık Tarihi ve İslam'a Giriş	1
1.1.3. Türk Tarihindeki Dinler ve İnançlar	2

II. BÖLÜM

TÜRK DEVLETİ'NDE KAMU VE İSLAM EĞİTİM POLİTİKASI VE TARİHİNE GENEL BAKIŞ

2.1. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE EĞİTİM SİSTEMİ.....	4
2.2. YENİ TÜRK DEVLETİ'NDE EĞİTİM SİSTEMİNİN HEDEFLERİ VE AŞAMALARI	5
2.2.1. Eğitim Politikası ve Hedefleri.....	5
2.2.2. Yeni Türk Devleti'nde Kamu ve Din Eğitiminin Aşamaları	6
2.2.3. Türk Devletinde Eğitim Politikası	9
2.2.4. İmam-Hatip Liselerinin Tarihine Genel Bakış.....	9
2.2.5. İmam-Hatip Liseleri Eğitim Sistemi.....	10

III. BÖLÜM

TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE HİZMETLERİ VE HADİS ÇALIŞMALARINDA METODLARI

3.1. TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE HİZMETTE GEÇİRDİKLERİ AŞAMALAR.....	13
3.1.1. İlk Dönem (1924-1949)	13
3.1.2. İkinci Dönem (1949-1982)	15
3.1.3. Üçüncü Dönem (1982-2003)	16
3.2. TÜRK AKADEMİSYENLERİN HADİS ÇALIŞMALARINDA METODLARI.....	18
3.2.1. Prof. Dr. Mehmet Sait Hatipoğlu'nun Metodu	18
3.2.2. Prof. Dr. Mehmet Hayri Kırbaşoğlu'nun Hadis Çalışmalarında Metodu	20
3.2.2.1. Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu'nun Hayatı.....	21
3.2.2.2. Hadis Çalışmaları ve Sünnet İstihdamı ile İlgili Metodu.....	21
3.2.2.3. Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu'na göre Sünnet ve Anlaşılması Projesi	23
3.2.2.4. Tez 'in Özgünlüğü, Özellikleri ve Önemi	32
3.2.3. Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal'ın (İlahiyat Fakültesi Dekanı) Çabaları.....	35
3.2.4. Prof. Dr. Enbiya Yıldırım'ın Hadis Çalışmalarındaki Metodu	38
3.2.5. Türk Akademisyenlerin Metodu Hakkında Notlar.....	40
A. Türk İlim Adamları: Yüksek Lisans Tezleri	44
B. Türk İlim Adamları: Seminerler	44
C. Türk İlim Adamları: Dergiler	45
D. Türk İlim Adamları: Makaleler	45
E. Türk İlim Adamları: İslam Ansiklopedisi	46
SONUÇ	47
BİBLİYOGRAFYA.....	49
EK-1. BAZI TÜRK AKADEMİSYENLER VE ESERLERİ.....	53
TEZ ÖZETİ	68
TEZ ÖZETİ (İNGİLİZCE).....	69

KISALTMALAR

a.g.e: adı geçen eser

Aü.: Ankara Üniversitesi

AÜİF.: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

bknz: bakınız

c.: cilt

ev.: Çeviren

h.: hicri

Hz.: hazreti

m.: miladî

nşr.: neşreden

v.: vefat

s.: sayfa

thk: tahkik

tlk: talik

ty.: tarihsiz

v.b.: ve benzeri

yy.: yüzyıl

ÖNSÖZ

Araştırmacı önsözde İslam ülkelerinde hadis bayrağını omuzlarına alan bir çok çağdaş ulemanın çabalarını ele almıştı. Sünnet alanında kalkınma bayrağını taşımada bunların büyük bir rolü vardır. Bunların bazıları Hint- Pakistan bazıları Şam, Irak, Mısır, Fas Yemen, Suudî Arabistan ve Moritanyalı ilim adamlarıdır. Buların gayretleri bilinmekte ve makaleleri de yaygındır. Bunlardan bazıları da Türk ilim adamlarıdır. Zira araştırmacı bu teze gerçek ilavenin Cumhuriyet dönemini takip eden üç dönem boyunca Türk akademisyenlerin rolünü ortaya koymak olduğunu düşünmektedir. Zira Türk Akademisyenler bu dönemde İslam dünyamızdaki araştırmacılar ve ilim talabelerince pek de bilinmeyen gayretler ortaya koymuştur. Zira Türkçe olarak yazmışlar ve bunları başka dillere çevirme şansı bulamamışlardır. Zira hadis kitaplarını araştırmacılara ve ilgilienlere kolay gelmesi için Türkçe'ye terceme etmişlerdir. Bundan dolayı bu tez bunların rollerini vurgulayacak ve hadis araştırmalarındaki takip ettikleri metodoloji çerçevesinde tartışmalarını ve tahlillerini bir mukaddime ve kısımlarıyla beraber üç bölüm ve bir sonuç şeklinde ele alacaktır.

A. TEZİN KONUSU: Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden dönemden 2015 yılına kadar Türk akademisyenlerin sünnete hizmetteki rollerini vurgulamaktadır.

B. TEZİN ÖNEMİ:

-Hiçbir araştırmacı benim bildiğim kadarıyla bu büyük çabaları vurgulamadı. İslam Kütüphanesi'ne ve ilim-marifet öğrencilerine yeni bir ek.

-Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden dönemde Hz. Peygamberin sünnetine hizmetteki ilmî çabaların açıklanması.

-Tercüme edilen sünnet kitaplarının ve bu husustaki tez ve makalelerin vurgulanması.

C. TEZİN AMAÇLARI:

1-Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş dönemindeki Türkçe çalışmaların tanıtımı.

2-Zikredilen dönemde ilmi ve dini müesseselerin listesi.

3-Türkçeye çevrilmiş olan hadis kitaplarının sayısının açıklanması.

4-Araştırma mevzularına göre hadis eserlerinin tasnifi.

5-Türk hadis akademisyenlerinin tanıtılması.

6-Arap ve Müslüman araştırmacılar için yeni eserlerin sağlanması.

Tezin aşağıdaki soruların cevaplanması amaçlanmaktadır:

1-Türk akademisyenlerin hadisle alakalı eserleri nelerdir?

2-Akademisyenlerin sünnete hizmetleri nelerdir?

3-Hadis eserleri ile ilgili önem ve gelişimine en çok tanıklık eden dönem hangisidir?

4-Türk akademisyenlerin hadis çalışmalarından nasıl istifade edilebilir?

5. Türkiye'de kaç tane bilimsel dini kurum ve akademisyen vardır?

6-Hadis çalışmalarındaki metodolojileri nelerdir?

7-Kendilerine yöneltilen eleştiriler nelerdir?

D. TEZİN METODU: Araştırmacı tanımlayıcı, analitik ve tümevarımsal yaklaşımı kullanmaktadır: Bu metodoloji aşağıdaki maddelere dayanmaktadır:

1-Ayetleri, sûrenin adını ve ayetin numarasını yazarak sûrelerine bağlarım.

2-Kaynak, bap, hadis numarasını yazarak ve bölüm ve sayfayı olabildiğince zikrederek asıl görünümünden çıkardım.

3-Müellifin adını, bilginin geçtiği kaynağı, bölümü ve sayfayı söyleyerek sözleri söyleyenlerine dayandırdım.

4-Bir mevzuda elimden geldiği kadarıyla birden fazla kaynağa muracaat ettim.

5-Mevzuları Kur'an ayetlerinden, hadis metinlerinden ve akademisyenlerin fikhî görüşlerinden çıkardım.

6-Kaynakları ve referansları aşağıdaki dipnotlarda belgeledim.

7-Her bir mevzuda arzulanan sonuçlara ulaşmak için akademisyenlerin görüşleriyle istidlal yapmak, bunların tahlil ve munakaşasıyla beraber metinlerin istikra-tümevarım ve ilham yoluyla çalıştım.

8-Araştırmacının ulaştığı sonuç ve sunmak istediği tavsiyeleri ifade ediyorum.

9-Tezi, bilgilerin belgelendiği en önemli kaynaklara ve referanslara ve danışılacak bazı eklerin tespitiyle tezi bitirdim.

E. TEZİN YAPISI: Aşağıdaki gibi: Çalışma en önemli sonuçları ve önerileri içeren araştırma, giriş, sonuç ve üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci Bölüm: Türkiye'de Din eğitime genel bakış.

İlk Mevzu: Türkiye'nin coğrafi olarak tanıtımı.

İkinci Mevzu: Dini ve genel eğitimin geçirdiği evreler.

Üçüncü Mevzu: Dini müesseselerin en önemlileri ve en meşhur akademisyenler.

İkinci Bölüm: Türk akademisyenlerin sünnete hizmetleri.

Birinci Kısım: İlk aşamadaki çabalar, 1924-1949

İkinci Kısım: İkinci aşamadaki çabalar, 1950-1982

Üçüncü Kısım: Üçüncü aşamadaki çabalar, 1983-2015

Üçüncü Bölüm: Türk akademisyenlerin hadis çalışmalarındaki metodolojileri.
Şunları kapsamakta:

Birinci Kısım: Mehmet Hatipoğlu'nun metodolojisi.

İkinci Kısım: Mehmet Hayri Kırbaşoğlu'nun metodolojisi.

Üçüncü Kısım: İsmail Hakkı Ünal'ın metodolojisi.

Dördüncü Kısım: Enbiya Yıldırım'ın metodolojisi.

Sonuç, Kapsam, En önemli Sonuçlar, Tavsiyeler, Kaynak ve Referanslar, Bazı Türk Akademisyenlerin isimleri ve eserleri.

Bu konuda yapılmış çalışmaları şöyle sıralamak mümkündür:

1-Türkiye'de Din Eğitimi Müfredatı: Reformist bir görüş, Bekir Karlığa, .www.yardımelı.org. içinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Türk döneminden bu yana kamu ve İslami eğitimin amaç ve politikaları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını takip eden farklı dönemlerde gerçekleşen reformları ele almıştır.

2-Türkiye'de Eğitim: Doç. Dr. Abdullah b. Ayeş el Esmerî, Ummu'l Kurâ Üniversitesi, Türk eğitim sistemi hakkında bolca bahsetmektedir. Türk-Laik seçkinlerin Batı eğitimi denemelerine tepkiye oldukça katkı vermekte olup yanıtları da hatırı sayılır derecede sağlam ve başarılıdır.

3-Türkiye'de Din Eğitimi, Erdinç Doğru, -Türkiye. Bütün gücüyle İslami eğitime dönüş yapmaya çalışanlarla laiklerin mücadelesinden bahsetmektedir.

4-Hıdır Ahmet el Hevsêvî, Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim: Türkiye-Suudi Arabistan Eğitim Sistemleri Arasında Karşılaştırma, İslâmî Eğitim-Yüksek Lisans Tezi, Medine'i Münevvere h. 1434-1435.

5-Prof. Dr. Bunyamin Erul, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Bölümü, ve Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi. Notlarından: Türkiyedeki hadis çalışmalarına genel bir bakış. İlmi bir Çalışma: Türkiye'de Cumhuriyet döneminde hadis çalışmaları, Suudi Arabistan sponsorluğunda sünnet ve Hz. Peygamber'in yaşamına dair ilmi konferans. Medine'i Münevvere, m. 2004.

6-Dr. Muhammed Emin Belleh el-Hâc, Sudan, Yardımcı Doçent - Cezire Üniversitesi - İslam Bilgi Enstitüsü, beşeri ve sosyal ilimlerde çalışma ve bilgi için

kaynak olarak sünnetle meşgul olmadaki çağdaş metodolojiler. Doktora derecesi üstünde tez, Ankara Üniversitesi-İlahiyat Fakültesi, Hadis Bölümü, 2018-2019, Türk akademisyenlerin sünnete hizmetteki çabalarını ve hadis çalışmalarındaki metodolojilerini ele almaktadır.

Bu çalışmalar tez fikrinin oluştuğu temel hareket noktasıdır. Öyle ki Bunlar araştırmacıya sünnet hizmetinde Türk akademisyenlerin rolünü vurgulamak ve nubüvvet çalışmalarında uyguladıkları metodları tartışmak için çok fazla bilgi ve kaynak sağlayan ana konuları oluşturdu.

Son olarak bu ilmî çabayı hocalarıma ve bana bir harf öğreten herkese ithaf ediyorum....

Ayrıca, bizleri Kur'an ve sünnet terbiyesiyle güzel bir şekilde yetiştiren ve bizim için titiz bir şekilde mücadele eden babama hediye etmek istiyorum. Allah cc. kendisinden razı olsun, bana her zaman Allah cc.'nun rızasına uygun olarak yaşamayı, Kur'ân ve sünnet ile amel etmeyi, namazlarıma devam etmemi ve bu konuda bilgili ve gayretli bir şekilde koşmamı tavsiye etti. Bana devamlı şöyle nasihat ederdi: Ey Oğlum Abdullah! Ahiret'i iste. Dünya sana boynunu eğerek gelsin. Bu tezi, Allah cc.'dan kendisini korumasını, gözetmesini ve ömrünü- hayatını bereketli kılmasını isteyerek babama adamak istiyorum.

Ayrıca, ömrünü Allah'a tâat içerisinde yaşayıp dinî ilimlerle alakadar, arzulu ve salih bir nesil yetiştirme gayreti içerisinde geçiren sabırlı anneme de adadım. Allah cc. kendisinden razı olsun. Kendisi kıymetli işleri talep etme, değersiz olanları terketme ve çocuklarına himmeti-gayreti aşılama çok istekliydi. Sadece bu değil, aynı zamanda yüksek fikirliydi. Biz bunu kendisinde görüyorduk. Çocuklarının çoğunun hafız olması da ona şeref olarak yeter. Aynı şekilde kendisi de elli yaşından sonra Kur'an'ı Kerim'i ezberledi. Rabbim ömrünü bereketlendirsin. Sağlıklı bir şekilde yaşamasını ve Allah cc.'na tâat içerisinde uzun ömürlü olmasını Allah cc.'dan temenni ederek bu tezi kendisine adamak istiyorum.

Ayrıca beni destekleyen ve benimle dayanışma içerisinde olan ve bana her türlü çabayı, gayreti veren nezaket ve takdir gösteren aileme, erkek ve kız kardeşlerime adadım.

Ayrıca Allah cc.'dan başarı ve muvaffakiyyet dileyerek bütün kardeşlerime, arkadaşlarıma, okul arkadaşlarıma, öğrencilerime, her bir ilim talebesine ve bütün müslümanlara adamak istiyorum.

Her şeyden önce, bu tezi gücü ve kudretiyle tamamlamamı sağladığı için Allah cc.'na hamdu senalar ve şükürler olsun.

Ayrıca 'İnsanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmez' hadisiyle amel ederek bu tez projesinin tamamını finanse ederek YTB Yüksek Lisans Programı için bana maddi ve manevi destek sağlayan en başta Sayın Abdulllah Eren olmak üzere bütün kardeşlerime de mal ve çocukların fayda vermediği günde hasenelerini sevap terazilerine koyarak faydalandırmasını Allah cc.'dan temenni ederek en içten şükranlarımı ve takdirlerimi sunuyorum.

Ayrıca Ankara Üniversitesi'ni temsilen idarecisine ve tüm yetkililerine özellikle İlahiyat Fakültesi'ni temsilen kıymetli Dekan Prof. Dr. İsmail Hakkı Bey'e, hocalarına ve bu kıymetli fakültede bizleri ağırlayan-zorlukları kolaylaştıran, katkı sunan ve gözeten herkese teşekkür ederim.

Özellikle tez sorumlusu Prof. Dr. Enbiya Yıldırım'a takibi, yönlendirmesi ve bana verdiği tüm tavsiye ve bilgiler için teşekkür ederim. Benim için çok güzel rehber ve tez sorumlusuydu. Zorlukları bana kolaylaştırdığı için Allah cc. kendisinden razı olsun. Allah cc.'dan bize ve ilim -irfan öğrencilerine yaptıklarını sevap hanesine yazmasını istiyorum. Ayrıca birçok bilimsel, akademik ve sosyal yükümlülüğüne rağmen, zamanını beni takip etmeye harcadı. Beni yönlendirmede bir an olsun cimrilik göstermedi. Allah cc. kendisinden razı olsun.

Ayrıca Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu, Prof. Dr. Bünyamin Erul, Prof. Dr. Kamil Çakın, Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar, Dr. Muhammet Emin Eren, Prof. Dr. Ali Dere, Prof. Dr. Muhammet Emin Belleh'e bu tezi güzel bir şekilde yapmamda yapmış oldukları yardım ve işbirliğinden dolayı teşekkür ederim.

Bizi onurlandıran ve zorlukları kolaylaştıran tüm Türk ve Arap kardeşlerime de teşekkür ediyorum. Allah cc. hepsini mükafatlandırın. En son duamız, 'Alemlerin rabbi Allah cc.'na hamdu senalar olsun.'

GİRİŞ

Bazı şaz mezhepler dışında bütün ulema, muhaddis, fukaha ve usulcüler arasında, sünnetin Kur'an'dan sonra İslamî teşrî'nin ikinci kaynağı olduğu konusunda neredeyse bir ittifak vardır. Zira sünnet, Kur'an'da yer alan mücmel hükümleri tafsil etme, mutlakı takyit etme, âmm'ın tahsisi, Kur'ân'da öngörülmeven hükümler, ilim ve bilgi kaynağının oluşturulması için açıklayıcı kaynaktır. Zira sünnetin kaynak olması sadece teşrî tarafı ile sınırlı değildir, aynı zamanda sayısız ve önemli faydalar da içermekte bundan dolayı da araştırma ve incelemeye değer. Bundan dolayı Müslümanlar Hz. Peygamberin yaşamında ve sonrasında sünnet ile ilgilenmişlerdir. Bu ilgi ve alaka nesiller boyunca devam etmiş hatta açıkladığımız gibi ana sünnet kitaplarında ve kaynaklarında bunları muhafaza etmişlerdir. Bu tez müslümanların dini korumadaki gayret ve çabalarına ve bütün milletlerin ve medeniyetlerin ilmi ve bilimsel çalışmalarda ilmî metodu kullanmadaki önceliklerine şahitlik etmektedir. Aslında, Hz. Peygamber, önceleri genel olarak Müslümanlara kendisinden duydukları hadisleri ve ifadeleri yazmalarına izin vermedi. Bunun nedeni, Kur'an'dan yazdıklarıyla karıştırılacağı korkusudur. Zira Müslümanlar ümmî bir ümmetten, bildiklerini yazan okuyan bir ümmete dönüşümün başındadırlar. Hz. Peygamber sünneti muhafaza için üç adım attı: Birincisi, ashabına sorumluluk yükledi. Bu sorumluluk ifadelerini ve beyanlarını saklamak ve bunları arkalarındaki kişilere iletmektir. Araplar Hz. Peygamber'in söylediği her şeyi kabul etmeye tamamen hazırdır; Fitri olarak bunu kabul etmeye hazırlar. İkincisi, Hz. Peygamber özellikle kaydetme ve uyanık olmada sağlam bulduğu ve de yazdıkları hadisleri Kur'an'la karıştırmaktan emin bulunduğu bazı ashabına işittikleri sözleri ve beyanları yazmalarına izin vermiştir. Üçüncüsü, artık ashabının çoğunda sözlerini Kur'an'la karıştırmalarını imkansız gördüğünden son olarak sünnet'i yazmalarına genel olarak izin vermiştir. Tüm bunlardan dolayı, Müslüman ilim adamlarının sünnet ile ilgilenmelerini gelen noktalarda gösterebileceğimiz birkaç aşamadan geçtiğini görüyoruz.¹

A- Sünnet'in Yazımı: Hadis'in Hz. Peygamber, sahabe ve de tâbiînin büyükleri zamanında olsun yazıldığını ispat edebiliriz. Hoş görülmediğine veya yasak olduğuna dair bilgiler ya doğru değil ya da daha sonra ortadan kalkan birkaç sebebe

¹ Bağdâdî, Ebubekir Ahmet b. Ali b. Sabit b. Ahmet b. Mehdi Hatip 'Hatip Bağdadi- takyîdu'l İlm) İhyau's Sünneti'n Nebeviyye- Beyrut) s.76. / Muhammed Mustafa A'zamî, Dirâsât fi'l Hadisi'n Nebeviyy ve te'rîhu Tedvînihi, 1. Bsk. (el mektebu'l İslâmî- H.1400- M.1980) s.76

hamledilebilir. Abdullah b. Abbas hadiste muksirûn diye isimlendirilen altı kişiden biridir. Diğer beşi: Ebû Hureyre, Câbir b. Abdullah el Ensârî, Abdullah b. Ömer, Enes b. Mâlik, Âişe binti Ebubekir'dir. Buradan sahabenin hadislerle alakası ortaya çıkmaktadır. Zira, sahabe ilk olarak hadisleri zihinlerine yerleştirdi, bu hususta çokça gayret gösterdi ve de nesilden nesile bunları nakletti. Şerefli isnat zincirindeki Hz. Peygamber'den sonraki ilk halka birbirlerinden rivayet eden sahabenin ta kendisidir. Bunların sayısı gerçekten çoktur; sayıları yaklaşık 114 sahabedir. Bunlar Hz. peygamberden işiten ve rivayet edenlerdir. Sahabenin bir çoğu kendilerinden hadis alanlara hadisi yazarak tespitini sonra da kitaba güvenmemeleri için yazdıklarını silmelerini emrediyor. Bir çok selef hadisi önce yazıyor ve sonra yazdığını inceleyerek ezberliyor. Bunu güzel yaptığında kalbi yazdığına güvenir bu da ezberinin eksilmesine sebep olur ve de ezberlenenle ilgilenmeyi bırakır endişesiyle yazdığını siliyor.²

B- Sünnet'in Tedvîni: Muhaddisler sünnetin tedviniyle ilgilenmişlerdir; Bizler tedvinle ilgilenmenin tezahürlerinin Hz. Peygamber döneminde başladığını görüyoruz. Bir çok sahabenin tedvin ettiği sahifeler bunu teyit etmektedir.; Hz. Ebubekir³ ve Hz. Ali'nin tedvin ettiği sahifeler buna örnektir. Bunlar Hz. Peygamber zamanında yapılan en meşhur sahifelerdir. Hiç kimse de bunlara ne itiraz etti ne de bunları sildi.⁴ Hz. Ömer, Hz. Peygamberin vefatından sonra Müslümanların ilk teşrî kaynağı Kurân ve ikinci kaynak olan sünnet'e arz edilmedikçe çözülemeyecek yeni ve artan problemlere maruz kalmalarından dolayı henüz tedvin edilmemiş olan hadis'in tedvin edilmesini emretti. Fakat Hz. Ömer Hz. Ebubekir'le sünnetin cemiyle alakalı istişare ettikten sonra sünnetin ceminden dolayı Kur'an'a bir şaibe bulaşır endişesiyle geri adım attı ve vazgeçti. Daha önce Hz. Ebubekir ve sonrasında da Hz. Ali'nin endişesi de buydu.⁵ Hz. Peygamber ile alakalı şeyleri kendisinden aldıkları ana kaynak olan Hz. Peygamber'in ashabının olduğu bir asır geldi. Bir çok sahabe hadis öğretimi yaptı ve tabiinden bir çok ilim aşığı da

² Suyutî, tedrîbur' r Râvî, II-63 el Hitâbî abu Süleyman, Meâlimu's Sünen, Muhammed Rağib Tabbâh, (el Matbaatu'l İlmiyye, Halep, H.1351-M.1932),4/184.

³ Buharî, Kitâbu'z Zekât, bâbu Zekati'l Ğanem, Hadis Buharî, Kitâbu'z Zekât, bâbu Zekati'l Ğanem, Hadis No: 1386, İbn Mâce, Kitâb: bâbu İzâ Ehaze el Musaddık düne sin, Hadis No: 1800, ebu Davut, Sünen Kitâbu'z Zekât, bâbu fi Zekâti's Sâime, Hadis No: 1567.

⁴ Buharî, ebvâbu'l Cizye ve'l Muvâdea, bâbu Zimmeti'l Müslimin ve Civârihim vâhidetun yes'â bihê ednâhum, Hasdis No: 3001, Müslim, Kitâbu'l Hac, bâbu Fadli'l Medîne ve Duâ'un Nebî fihê bi'l bereke, Hadis No:1370.

⁵ ez Zührî, İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî', et Tabakâtu'l Kübrâ, Ali Muhammed Ömer, (Mektebetu'l Hancî), h.1421-m. 2001) 7722/ Abdulfettah ebu Ğudde, Lemâhât min Te'rîhi's Süne ve ulûmi'l Hadis, 5. Bsk., (Mektebetu'l Matbûati'l İslâmiyye, m. 2008) s.II-14, ve Bknz: Suphi Salih, Ulûmu'l Hadis ve Mustalahuhû Arz ve Dirâse, 15. Bsk, (dâru'l İlm Li'l Melâyîn, m.1984, s.303 ve sonrası.

bunlardan onların farkına vardığı ve kavradıkları şeylerin hepsini almaya başladılar. Bunun sonucunda nebevî ilmî ezberlemek ve de bunu Hz. Peygamber'den direk alanlardan cemetmek için tâbilerin dahilerinin yönettiği aktif ilmi bir hareket ortaya çıktı. Bunların en büyük prensibi direk ağızdan almak ve işittiklerini ezberlemektir. Ne var ki sahabe fetihler sebebiyle İslam şehirlerine dağılmışlardı. Tâbiinin dahileri toprak ve çorak yolları katederek kendilerini takip etti. Bunun sonucunda hadis almak, işitmek ve tedvin etmek için destansı yolculuklar ortaya çıktı. Hatta birbirlerinden hadis alma kastıyla işitmek için yolculuk yapan sahabeler vardı. Tâbiîn zamanında sünnetin çokça tedvini ortaya çıktı. Sünnetin zayi olması ve Hz. Peygamberin dini hükümleri açıklamasında görüş farklılığı endişesiyle tedvin yapmanın zaruretini düşünen görüş ortaya çıktı. Tâbiîn neslinde sahabe zamanından daha geniş alanlarda hadis yazımı yayıldı. Zira bu zamanda yazım işlemi İslam şehirlerinde yağın olan ilim halkalarının ayrılmaz parçası olmuştu. Bel ki de tabiîn döneminde sünnetin tedvinin yayılmasının sebebi, rivayetlerin yayılması, senetlerin uzun olması, ravilerin isimlerinin ve soylarının çokluğu aynı şekilde sahabe ve tabiînün büyüklerinden hadis hafızlarının ölümü sebebiyle hadisin de gideceği korkusu yine insanlar arasında yazmanın yaygınlaşmasıyla beraber ezberleme melekesinin zayıflaması, farklı ilimlerin çoğalması son olarak da bid'atlerin, hevaların ve de yalan söylemenin yayılmasıdır. Sünneti muhafaza etme ve aslında olmayanların içine girmesinden korumak için tedvin işlemi başladı. Bundan dolayıdır ki bu zamanda yazılmış olan hadis sahifeleri çoğaldı. Bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla bazıları: İbn Abbas'ın öğrencisi Said b. Cübeyr'in sahifeleri, Beşir b. Nehîk'in Ebu Hureyre ve diğerlerinden yazdığı sahife, İbn Abbas'ın öğrencisi Muhammet b. Cebr'in sahifeleri, Cabir b. Abdullah'ın öğrencisi Ebu Zübeyr Muhammet b. Müslim b. Tedrus el Mekkî'nin kendisinden ve başkalarından rivayet ettiği sahifesi. Gün geçtikçe sünnetin tedvinine ihtiyacın bariz olması sebebiyle, sahabeden hadis hafızlarının azalması ve müslümanların artan problemlere maruz kalması sonucunda müslümanların karşılaştıkları problemlerin çözülmesinde Kur'an'ın yanında muracaatın kolay olduğu ikinci bir kaynak olması için Devlet resmi bir şekilde sünnetin yazılmasını ve tedvin edilmesini ciddi olarak düşündü. Emevî Halifesi Ömer b. Abdülaziz'in hadis tedvinine başlama emrini verdiği ilk hicrî yüzyılda sünneti toplama ve kaydetme yönündeki gerçek çabaların başlangıcını görüyoruz. Medine valisi Ebubekir b. Hazm'a şöyle yazdı: "Hz. Peygamberin hadislerini araştırın ve bunları yazın; Ben ilim derslerinin ve ulemasının gitmesinden endişeliyim. Ancak Hz. Peygamberin hadislerini kabul et, ilmi yay ve bilmeyenler bilinceye kadar da oturun. Şüphesiz ilim bir sır olana kadar yok olmaz".

Uzaktaki ahâlisine ve şehirlerdeki valilerine Medine valisine yazdığı benzerlerini yazdı. Hayattayken bu arzusuna cevap veren ve de gerçekleştiren ilk kişi Hicaz ve Şam âlimi Muhammet b. Müslim b. Hişam ez Zührî el Medenîdir; Tâbiîn'den Hemmam b. Münebbih büyük sahabe Ebu Hureyre'den rivayet ettiği sahife bu dönemde tedvin edilenlerdendir. Bu sahifeyi kendisinden işitmesi hicrî ilk asrın ortalarındadır. Emevî döneminde tedvinle ilgilenmek özellikle de hadisi ilk tedvin eden, hafız ve fukahadan olarak kabul edilen İbn Şihap ez Zührî zamanında büyük bir orana ulaştı. İbn Şihap'tan sonra hicri ikinci asırda yeni bir nesil ortaya çıktı. Bunlar sahabe ve tâbiînden sonraki üçüncü halka olan etbâu't tâbiîndir. Tâbiîn'in büyükleri, sahabenin öğrencileridir ki bunların vefatı hicrî 140 yılına kadar geçikmiştir. Bu yeni neslin gayretleri, Halife Mehdî'nin adamlarından birine din dairesinden çıkanların haberlerinin araştırılmasını görevlendirecek kadar bid'at, hurafe ve hadislere aslında olmayan şeyleri koyan heva sahiplerini engelleme gayretleriyle karakterize edilmiştir. Böylece bu kişi sâhibu'z Zenâdik diye bilinir oldu. Hicrî üçüncü asır ilim talep etmede yolculukların olduğu, rical ilminde telif çalışmalarının ve hadis tedvininde genişlemenin aktif olduğu hatta ümmetin itibar ettiği ve İslam divanları olarak gördüğü müsned ve kütüb'i sitte kitapları ortaya çıkana kadar sünnetin en parlak dönemi olarak kabul edildi. Bu çağda münekkit ve bid'atçilere cevap vermeyi, sınırlarını ve bundan kaynaklanan zararlarını ifşa etmek, engellemek ve de müslümanları bunlardan korumayı meslek haline getiren bir çok hafız, sika alimler ortaya çıktı. Ör; Ahmet b. Hanbel'in 'Cehmiyye'ye reddiyesi', Buhari'nin 'Kulun Fiillerini Yaratması böyledir. Bu dönemde tedvin işi aşağıdaki hususlarda temâyüz etmiştir.

- 1-Hadislerin başka şeylerden soyutlanması ve ayırt edilmesi.
- 2-Hadislerin sıhhat ve zayıflık derecelerini açıklamayla ilgilenmek.
- 3-Sünnet tedvininde musannaf eserlerin çeşitlenmesi; Her bir sahabenin tek başına hadislerini cem etme ile ilgilenen müsned kitapları ve hadislerin sahih olanı olmayandan açıklama ile ilgilenmekle beraber bap ve kitap diye tasnifiyle ilgilenen kütüb'i sitte ve başka sünen ve sihâh kitapları daha sonra da farklı hadis kitapları ortaya çıktı. Ayrıca bu dönemde telif eserler müsnet tarzıyla başlamıştır.⁶

⁶ Bknz: el Meydânî, Abdurrahman Hasan, el Hadâratu'l İslâmiyye, a.g.e., s:464, ve li'l İstzêde ani'l Muvatta, Bknz. ebu Yasir Muhammed b. Matar b. Osman âli Matar ez Zehrânî, Tedvinu's Sünneti'n Nebeviyye Neşetuhû ve Tetavvuruhû mine'l Karnî'l Evvel ilâ Nihâyeti'l Karnî't Têsi'l Hicrî, 1. Baskı, (dâru'l Hicre lin Neşr ve't Tevzî, Rîyad, el Memleketu'l Arabiyye es Suudiyye, h.1417-m.1996, s:83 ve sonrası.

C-Sünnet'in Cem ve Temyiz Edilmesi: Bu asırda hadis alimleri sünneti iç tehlikelerden koruma ve mudâfaa ile ilgilendiler. Cem etmek için çalışıp sahihi zayıftan, makbulu merduttan ayırdılar. Sünnet ile muamelede farklı yöntemler yayıldı. Onların bu çabalarına tanıklık eden bir çok halleri de vardır. Ör: Ahmet b. Hanbel'in Halife Me'mun'un 'halku'l Kur'an' meselesindeki çaresiz çabalarına karşı yaptığı mücadeleler vardır. Bu mücadelesi kendisini sünnetin müceddidi ve muhafızı yapmıştır. Maruz kaldığı baskılarla mücadele sonucunda hicrî üçüncü asırda ehli sünnetin imamı olmayı haketti. Daha sonra da hicrî üçüncü asrın ricalinden pek de fazla olmayan dördüncü asır girdi. Fakat bu çağda bunların onları düzeltmeleri ve sünnete hizmette tecdid yapma halleri vardır. Bu da ehli sünnetin her çağda fikrini talim ettiğine ve sünnete hizmette yeni vesileler ve yollar geliştirme gayretinde olduğunu göstermektedir. İlk olarak iki musannaf ortaya çıktı: Birincisi: Hadis mustalahı kitapları. İkincisi: Müstahrec kitapları. Kendilerinden öncekilere ilave olarak bu çağın ulemasının gösterdiği büyük gayretler ile sünnet cem edildi ve sahihi olmayandan temyiz edildi. Ayrıca kütüb'ü hamse ve sitte kitapları arasında cem kitaplarının olduğu bu aşamada telif hareketi geniş bir yaygınlığa tanıklık etti. Daha sonra da bazı musibetler ve felaketlerle imtihan oldukları bir zaman dilimi başlarına geldi. Öyleki bunun toplum üzerinde ilmi, içtimâî ve siyasi olarak güçlü tesirleri oldu. En önemlisi: Haçlı seferleridir akabinde Tatar savaşları ve bunlar eliyle Bağdat'ın 656 yılında düşmesi. İşin hakikati hicrî yedinci asrın başlarıyla beraber sünnet ülemasının katkısıyla yeni bir ilmi aydınlanma ışıkları doğmuş ve bu dönem büyük bir kalkınmaya şahitlik etmiştir. Hicrî sekizinci asırda (h.728) Şeyhu'l İslam ebu'l Abbas ibn Teymiyye ve de daha sonra talebelerinin katkısıyla zirveye ulaşmıştır. Bu ulema, sünneti ihya etti, ilmi yaydı, yaşadıkları vakıa ile ümmetin gözünü açtı ve bir çok insanın nübüvvet nurundan uzaklaştığı, ümmetin üzerine karanlığın çöktüğü, yollarını kendilerine aydınlatacağı ve parlatacağı kişilere ihtiyaç duyduğu bu çağlarda dinin emirleriyle alakalı öğrendiklerini tecdit etti.⁷ Genel olarak ulema hicri beşinci asırdan sonra sünnet ve alakalı ilimlerine hizmet alanında musannaf eserlerinde çeşitli yollar edindi. Bu da selefin kitaplarını rivayet, inceleme, şerh ve terceme şeklinde tam bir inceleme, hadis ilimlerini telif, tertip ve tehzip yönüyle inceleme, ve tasnif yapmada yenilik ve tertip etmeyle de ilgilenme yoluyla ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde ister rical isterse metin alanında olsun daha öncekilerin kitaplarını istifade etmenin daha kolay olması için yeniden düzenlediler. Belirli mevzulara sahip hadisleri toplamayla ilgilenen

⁷ Deynûrî, ibn Kuteybe, ebu Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybeed, te'vilu Muhtelefi'l Hadis, 2. Baskı, (el Mektebetu'l İslâmî, Müessesetu'l İşrâk, Müzeyyede ve Münekkaha, h.1419-m.1999), s:266.

kitaplar ortaya çıktı. Yine bu dönemde sünnete hizmette özel türden kitaplar ortaya çıktı. En Önemlileri: Mevzuât, ahkâm, zevâid ve cevâmi' kitaplarıdır. Ayrıca hicrî onuncu asırda hadislerle ilgilenmenin olduğunu da görüyoruz. Bu da bana göre bazıları siyasi bazıları kültürel olan bir çok sebep ve etkenden kaynaklanmaktadır. Bu süreci, İslam ülkelerinde hadis bayrağını taşımayı üstlenen birçok çağdaş akademisyenin ortaya çıkması izledi. Bunların Hz. Peygamberin sünneti alanında kalkınma bayrağını taşımada büyük etkisi oldu. Bazıları Hindistan-Pakistan alimleri, bazıları Şam alimleri: bazıları Mısır, Fas, Irak, Yemen, Suudi Arabistan ve Moritanya alimleridir. Bunların hepsinin gayretleri ve çabaları malumdur ve eserleri de hem meşhurdur hem de yayınlanmıştır. Sünnete hizmette büyük katkıları olan bu ilim adamları arasında Türk ilim adamları da vardır. Bu tez de bu ilim adamlarının rollerini vurgulamakta ve hadis çalışmalarındaki yöntemlerini ve gayretlerini ele almaktadır. ⁸

⁸ el Hâc, Muhammed Emin Belleh, Menâhîcu Muâsıra li't Teâmül mea's Sünneti'n Nebeviyye Masdaran li'l Ma'rifeti ve li'l Bahsi fi'l Ulûmi'l İnsâniyye ve'l İctimâiyye Külliyyetu'l İlahiyyat, Cemiatu Ankara, Bahs li Neyli derece ilmiyye fevka Doktora, m.2018-2019, s:53.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRKİYE'NİN KISA TARİHİ

1.1. TÜRKİYE, KONUMU, COĞRAFYA VE DİNLER

Türk akademisyenlerin hadis araştırmalarıyla uğraşma çabaları hakkında konuşmadan önce, bu konuda dört başlığı ele almak araştırmacıya değer; İlk başlıkta araştırmacı coğrafî konum ve dil hakkında konuştu ve ikinci başlıkta dindarlık tarihi ve İslam'ın Türkiye'ye girişi ele alındı ve üçüncü başlık Türk tarihindeki dinler ve inançlar hakkında geldi.

1.1.1. Coğrafî Konum ve Dil

Türkiye, Asya kıtasının Güneybatısında ve Avrupa kıtasının Güneydoğusunda yer almaktadır. Asya ve Avrupa arasında bir odak noktası olduğu için Türkiye'nin konumu stratejik bir yer olarak kabul edilmektedir. Türkiye ayrıca, iki deniz, Karadeniz ve Akadeniz arasındaki temas noktası olan İstanbul ve ve Çanakkale Boğazı'nı da kontrol ediyor. Türkiye, 5156 m yüksekliğindeki Ağrı Dağı gibi yüksek arazi ve dağlar ile beraber verimli doğa parçalarının varlığı ile karakterizedir. Türkiye Devletini, Kuzey'de Gürcistan Devleti ve Karadeniz sınırlar, Doğu'da, İran, Ermenistan, Güney'e gelince Irak, Suriye ve Akdeniz ve Batı'da da Ege Denizi, Yunanistan ve Bulgaristan sınırlamaktadır. Yaklaşık 78.000 kilometrekarelik bir alana sahiptir ve yaklaşık 300.000 mil'dir. 2010 yılı istatistiklerine göre nüfusu 73 milyon 700 bin kişiden fazla. Türkiye'nin en önemli bölgesi başkent Ankara, İzmir, Adana ve Gaziantep'tir.⁹

1.1.2. Türkiye'de Dindarlık Tarihi ve İslam'a Girişi

Türkiye'de dindarlık tarihi hakkında konuşmadan önce, Türkiye kelimesinin anlamını bilmeliyiz. Türk kelimesi kuvvetli anlamına gelmektedir ve bu isim, Moğol Platosunu ve Kuzey Çini Batı'da Hazar Denizi'ne kadar kapsayan Türkistan Nehri'nin ötesindeki bölgede yaşayan savaşçı kabilelerden bozkır kabilelerinin başında yer aldığı birçok kabileyi içeriyor. Bu kabileler kuraklık ve savaşlar nedeniyle asıl vatandan batıya doğru taşınmaya başladı. Bu yolculukta, Anadolu Platosu ve Kuzey İran'daki Bizans devletinin sınırlarına yerleşene kadar karşılaştığı kabileler ve krallıklar üzerinde zaferler

⁹ el-Esmêri, Abdullah b. Halfân el Âyiş, et Ta'lim fi ba'di bilâdi'l Müslimîn el Muâsıra Türkiye Nemûzecen, Mekketu'l Mükerrema, Külliyyetü i'dâdi'l Muallimîn, s:12, Aynı Şekilde: el Hevsêvi, Hıdır Ahmet, Bi unvêni: Nizâmu't Talim fi Cumhuriyyeti Türkiye Dirâse Mukârene mea't Talim fi'l Memleketi'l Arabiyyeti's Suudiyye, Master Terbiye İslâmiyye el Câmîatu'l İslâmiyye bi'l Medineti'l Münevvere, el Âmu'd Dirâsi, h. 1434-1435, s:15.

kazandı. Türkler hicrî 22. asırda İslam'a girdi. Ömer ibnu'l Hattâp döneminde İslam ordusu Abdurrahman b. Râbia komutasında hareket etti ve Türk komutan Şehr Berrâz ile karşılaştı, Türk komutan müslümanlardan barış istedi ve Ermenilere karşı savaşta İslam ordusuna katılmaya hazır olduğunu ifade etti. İttifak kabul edildi ve Halife Raşit Ömer ibnu'l Hattab da bu antlaşmayı onayladı.¹⁰

1.1.3. Türk Tarihinde Dinler ve İnanışlar

Türkçe ülkenin resmi dilidir ve nüfusun yaklaşık % 91'i tarafından konuşulmaktadır. Modern eğitim, özel bir dile sahip bazı azınlıklara rağmen, Türkiye'nin tüm sakinleri arasında Türkçe'nin kökleşmesine yardımcı olmuştur. Bu da zorunlu eğitimin Türkçe olmasından dolayıdır. Türkçe, 1928'de Kemal Atatürk'ün uyguladığı Latin harfleriyle yazılmaktadır. Türk anayasasına gelince, inanç ve din özgürlüğüne inandığını görüyoruz ve gerçek şu ki Türk nüfusunun çoğunluğu İslam'ı din olarak kabul ediyor. Son istatistiklere göre, ülke nüfusunun% 99'u Müslüman iken, araştırma merkezleri Türkiye'deki Müslümanların yüzdesinin nüfusun % 97-98 arasında değiştiğini belirtmektedir.¹¹ Bunların % 85-90'ının ehli Sünnet ve'l Cemaat anlayışını, % 10-15'inin de Alevi-Caferi yolunu takip ettiği ve sayılarının 7 ila 10 milyon arasında olduğu düşünülmektedir.¹²

Ertuğul Gazi, 687'de babasının ölümünden sonra kabilesinin başkanlığını üstlendi, idaresini adalet ve düzen prensibi üzerine kurdu, insanlarla olan ilişkilerini geliştirdi, Bizanslılara karşı fetihçi savaflara önderlik etti, onları yendi ve İslam'ı küçük Asya topraklarını içerene kadar yaydı. Sonra Osmanlı şehzadeleri ataları Osman Gazi'nin özellikle Osmanlıların 1227 yılında ele geçirdikleri Avrupa'da İslam'ı yayma yaklaşımına devam ettiler. İslam'ın Balkan ülkelerine girdiği ve Konstantinopolis'in düşüşü ve İslam'a girmesiyle sonuçlandığı yerde, fetihler Avrupa'nın içlerine girdi ve Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Sırbistan, Bosna, Arnavutluk ve Karadağ da dahil olmak üzere Avrupa'ya yayıldı. Orduları, Avusturya'nın başkenti Doğu Viyana'ya ulaşınca kadar yürüyüşlerine devam etti ve Doğu'da Moğollar ve Şii Perslerle savaştı. Şam, Hicaz, Yemen ve Fas gibi Arap ülkelerini içine dahil etti. Osman Oğulları halifeleri,

¹⁰ el Esmêrî, Âyeş, et Ta'lim fi Türkiye, s:9, Aynı Şekilde Bakınız: el Hevsêvî Hıdır Ahmet, bi Unvêni: Nizâm'u't Talim fi Cumhuriyyeti Türkiye Dirâse Mukarene mea't Ta'lim fi'l Memleketi'l Arabiyyeti's Suudiyye, Master, Terbiye İslâmiyye, el Câmîatu'l İslâmiyye bi'l Medineti'l Münevver, el Âmu'd Dirâsî, h. 1434-1435, s:17

¹¹ el Esmêrî, Âyiş, et Ta'lim fi Türkiye, s:29, Aynı Şekilde Bakınız. el Hevsêvî Hıdır Ahmet, a.g.e, s:26

¹² Nureddin, Muhammed, Bahs Mucez ani't Talîmi'l İslâmîy fi Türkiye Üstêzu'llüğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübnâniyye ve Habîr fi'ş Şuûni't Türkiye.

Allah cc. onlara merhamet etsin, İslam'a sadık kaldılar, İslam'a olan sevgilerini, savunmalarını, yayılmasını devam ettirdiler. Müslüman ülkelerin korunmasını ve de birkaç yüzyıl boyunca haçlı saldırılarına karşı durmasını sağladılar. Osmanlı Devleti, İslam hukukunu tüm işlerine uygulamakta özen gösterdi, ilim adamlarının statüsünü yükseltti, camiler inşa etti, bilgiyi yaydı ve hakim olduğu bütün bölgelerde İslam'ın şiarlarını yerleştirdi.¹³

Sonra bazı sultanların devletin işlerini bazı liderlere, kadınlara ve kölelere bırakmaya başlaması nedeniyle İslam hilafetinin yapısında zayıflama başladı. Devlet adamları kendilerini zevke vermeye başladılar bu da Devleti zayıflatmaya içindeki düşmanları arzularını ve Devlet başkanlarına karşı saldırganlaşmalarına yardım etti. Üç kıtada toprak kabetti. 1699 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na yenilmiş bir devlet olarak uygulanan ilk antlaşma yapıldı ve kendisine bazı bölgelerden geri adım attırıldı.¹⁴

Avrupa endüstride, bilimde ve ilimde ilerlemeye başladı. Ayrıca Avrupa, Osmanlı hilafetini ortadan kaldırmayı ve krallıklarını paylaşmayı da düşünmeye ve böylece dışarıdan ve içeriden savaşa hazırlanmaya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun halkı arasında anlaşmazlık, huzursuzluk ekmeye ve bağımsızlık savaşları çıkarmaya başladı. Sultan Abdulhamid gibi bazı halifelerin durumu kontrol etme çabalarına rağmen iç ve dış düşmanlar Osmanlı İmparatorluğu içerisinde planlar yapıyorlardı. Düşman topluluğu ondan daha hızlıydı. Savaş bir anda her ekseninde dönmeye başladı. Hıristiyan, Milliyetçi, Türk ve Yahudilerin de dahil olduğu bir grup geleneksel din anlayışı düşmanı, İslam hilafetinin düştüğünü bir anda ilan ettiler. İttihatçı ya da Genç Türkiye topluluğu, Türklerin tüm krallıkları terk etmesi ve Türkiye'nin (Anadolu'nun) sadece Türk egemenliği altında kalması ve üç kıtada Osmanlı hilafetinin mülkünden tamamen ferâğat edilmesi şartıyla ve Batı'nın desteğiyle aktifleşmeye başladı.¹⁵ Böylece Hıristiyan Avrupa başta olmak üzere bir kısım dünyanın umudu gerçekleşti ve altı yüzyıl boyunca Avrupa'yı aşağılayan bir devletin ortadan kaldırma yoluna girildi.¹⁵

¹³ l' îmillauM irazaN itehcev nim eyyimil' aT l' itesâyis s'uidâbeM ,dicemludbA . b dimahludbA ,mikaH .80-65:s ,2000:m -1421:h ,emmÂ le eyyiveneS s'telahreM

¹⁴Nureddin, Muhammed, Bahs Mucez ani't Talimi'l İslâmîy fi Türkiye Üstêzu'llüğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübnâniyye ve Habîr fi's Şuûni't Türkiye

¹⁵el Esmêrî, Âyeş, et Ta'lim fi Türkiye, s:29, Aynı Şekilde Bakınız. el Hevsêvî Hıdır Ahmet, a.g.e., s:26

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DEVLETİ'NDE KAMU VE İSLAM EĞİTİM POLİTİKASI VE TARİHİNE GENEL BAKIŞ

Bu bölümde, Osmanlı Türkiyesinde din eğitiminin kısa bir tarihini, daha sonra modern Türk devletinde eğitimin amaç ve politikalarını ele almaya ve Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde Türk devletinde kamu ve din eğitiminin aşamalarından bahsetmeye çalışmıştır.

2.1. OSMANLI TÜRK DEVLETİ DÖNEMİNDE EĞİTİM SİSTEMİ

Araştırmacıya göre araştırma ve analizlerle Osmanlı döneminde eğitimin şöyle olduğu ortaya çıkmaktadır: Eğitim, Camiler, sıbyan mektepleri, tekke-zaviyeler ve kervansaraylar ile ilişkiliydi. Bunlar Osmanlı devletinin kurulduğu dönemde ilk temel olarak kabul edildi, daha sonra gelişti ve Osmanlı hilâfetinin çeşitli bölgelerinde okullar kurulmaya başlandı. Bazıları devlet, bazıları vakıflar ve bazıları da hayırseverler tarafından yapıldı. Osmanlı halifeleri, özellikle Avrupa ile birkaç savaşta sürtüşmeye başlayınca, her zaman eğitimi modernleştirmeye çalıştı ve askeri üstünlüklerini korumak için de eğitim sisteminde reform yapma gereksinimi duydular. Osmanlı İmparatorluğu her gün devleti ve onun çoğalan kurumlarını yönetmek için eğitim ihtiyacı hissedince, idari yöneticilere yönelik sosyal talebi arttırmak için askeri olmayan eğitim kurumları kurmaya başladı; Yöneticileri hazırlamak için maârif mektepleri, çevirmenleri hazırlamak için de edebiyat bilimleri mektebi açılması. Öğretmen sağlamak için de öğretmen evi açıldı, daha sonra zorunlu eğitim yasası 1834'te, Sultan II. Mahmud döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda çıkarıldı, ancak uygulamaya konulmadı. Bunun nedeni, devletin bunun için mali miktarları sağlayamaması ve Avrupa ülkeleri, Rusya ve Güneydeki Perslerle savaşa girilmesi ve genel olarak ülkedeki zayıf yönetimdir. Devlet ilk ve orta dereceli okullar açmaya çalıştı ve 1851'de okul sayısı altıya ulaştı. Bu okullarda 870 öğrenci (Arapça, Türkçe, Farsça, Osmanlıca ve uluslararası İslam tarihi ve din ilimleri derslerine katıldı. Osmanlı İmparatorluğu, her büyük şehirde veya köyde çocuklar için ilkokullar açmaya çalıştı. Ortaöğretime gelince, ilçelerin merkezinde bulunan Sultan Okullarında sağlandı ve 1876'da ilköğretimin eyaletteki tüm çocuklar için zorunlu olduğunu belirten bir yasa çıkarıldı ve ücretsiz eğitim için hüküm verildi.

1879'dan bu yana, ilim adamları tarafından işletilen dini okullarının yanında modern okullar ortaya çıkmıştır. Modern okullara gelince, devlet denetimi olmaksızın özgürce Batı tarzında eğitimi garanti etti. Modern eğitim Türkiye'de bu dönemde, yani 1885 yılından sonradır. Bu dönemde ilk güzel sanatlar, ikincisi diller, üçüncüsü hukuk ve dördüncüsü de finans ve ticaret okulları açılırken teknik ve mesleki eğitim okulları da kuruldu. 1900 yılında Osmanlı Üniversitesi açıldı ve İslami olmayan okullar inşa edildi. Ayrıca Osmanlı Devleti, gayrimüslim vatandaşlarına eğitim hakkını garanti etti, bu nedenle farklı milletler için okullar inşa edildi. Bunlar devlete bağlı İslamî olmayan dini gruplar tarafından kurulan okullardır. Bunlar Amerikan, Avusturya, Fransız, İngiliz, Alman ve İtalyan misyonları için misyoner okulları olarak açılmıştır. Bu okulların Osmanlı'nın birçok büyük şehrinde açılması ve Osmanlı Devletinin zayıflığı bu okulların çokluğuna ve onlar üzerinde kontrol eksikliğine yol açmıştır. Zira bu okullar hilâfelik devletini devirmede önemli bir rol oynamıştır. Bu döneme ilişkin en önemli gözlemler; modern eğitimin gelişimi, din eğitiminin donukluğu, devletin kamu eğitimine gösterdiği özen ve harcamaları, mezunlarının devlet dairelerinde görevlendirilmesi ve din eğitiminin ve öğrencilerinin sadece dini görevlerde pasif hale getirilmesi. Bu eğilim, Osmanlı Devleti'ndeki bireylerin yaşamlarında Avrupa kültürünün ve geleneğinin ortaya çıkmasına yardımcı oldu ve ilerici hükümetler, öğrencilerini Avrupa'ya gönderme ve seyahat etmeleri için bu okullara cömertçe harcama yapma fırsatı vermiştir. Welîd el Arîz, 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim reformu ve felsefesi, II. Mahmud döneminden II. Abdülhamid'e kadar Tanzimat Kanunları Okuması. (1824-1876)¹⁶

2.2. YENİ TÜRK DEVLETİ'NDE EĞİTİM SİSTEMİNİN HEDEFLERİ VE AŞAMALARI

2.2.1. Eğitim Politikası ve Hedefleri

Araştırmacı daha önce Türk devletindeki eğitim politikası ve hedeflerinin temel, üniversite ve yükseköğretimin tüm aşamaları için sabit ve genel olduğunu belirtmişti. Aşağıda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından genel olarak internetteki web sitesinde rapor edilen ve aşağıdaki noktalarda özetlenebilecek Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikası metni yer almaktadır:

Birincisi: Eğitim dili, cinsiyeti veya dini ne olursa olsun her vatandaş için bir haktır ve eğitim hizmetleri vatandaşların ilgi ve yeteneklerine ve Türk toplumunun

¹⁶ Nurettin, Muhammed, Bahs Mucez ani't Talimi'l İslâmîy fi Türkiye Üstêzu'l Llûğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübnâniyye ve Habîr fi'ş Şuûni't Türkiyye.

ihtiyaçlarına göre düzenlenir, ancak bireyler, kendi eğilimleri ve yeteneklerine göre farklı programlara ve okullara yönlendirilir. Bunlar eğitim ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde objektif önlemler ve testler kullanılarak bilinir.

İkincisi: Devlet, 8 yıllık bir süre için temel eğitim vererek tüm kadın ve erkek vatandaşlar için eşit eğitim olanakları sağlamakta, yetişkin eğitimi programları ile kamu ve meslek alanlarında sürekli eğitime ek olarak, engelli ve yetenekli öğrenciler için de uygun eğitim sunmaktadır.¹⁷

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen Türk eğitiminin amaçlarına gelince, şunları söyleyebiliriz:

1. Türk milletindeki herkesi, Atatürk'ün “reformlarına” ve anayasada ifade edilen ulusal ilkelere inanan iyi bir vatandaş olarak eğitmek.

2-Ailesini, milletini ve ülkesini seven ve ilerlemesi için çalışan bir kişi olarak geliştirilmesi. Bu kişi insan hakları ilkeleri ve Türk anayasasının hükümleri uyarınca kanunla yönetilen laik, demokratik ve sosyalist bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarının farkındadır.

3-Türk vatandaşlarına fiziksel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve duygusal olarak dengeli entegre bir eğitim vermek, böylece bilimsel bir zihniyet ve liberal bir yön ile özgür, bağımsız kişilikler olacaklardır.

4-Türk vatandaşlarını ilgi, kapasite ve yeteneklerine göre geliştirerek üretken bireyler olmaları için gerekli bilgi, temel beceri ve mesleki yönleri edinmelerini sağlayarak çalışma hayatına hazırlamak.¹⁸

2.2.2. Yeni Türk Devletinde Kamu ve Din Eğitiminin Aşamaları

Araştırma sayesinde, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim sisteminin üç aşamaya dayandığı araştırmacıya göre ortaya çıkmaktadır. Bu aşamalardan önce de 3 yaşından 6 yaşına kadar süren 3 yıllık Okul Öncesi dönem vardır. Öğrenciler bu yolla 5 yıllık zorunlu eğitimin olduğu İlkokul aşamasına hazır hale gelmektedir. İlkokulu, Ortaokul ve Lise dönemleri takip etmektedir. Her ikisi de 3 yıldır. Burada 3 yıllık sözel ve sayısal hazırlık enstitüleri vardır. Bunlara ilave olarak teknik ve mesleki eğitim, öğretmen hazırlık enstitüleri, imam hatip liseleri ve

¹⁷ elMevkiu'l Mutemed min Kıbeli Vizêrati't Terbiye ve't T'alimi'l Vatânî,t Türkî, 2012-20133.National Education Statistics Formal Education

¹⁸ elMevkiu'l Mutemed min Kıbeli Vizêrati't Terbiye ve't T'alimi'l Vatânî,t Türkiyye, 2012-20133.National Education Statistics Formal Education

teknoloji eğitimi vardır. 20. Yüzyıl Modern Türk Devletindeki eğitim dönemleri hakkında biraz açıklama yapabiliriz¹⁹.

1-Okul Öncesi Eğitim: Öğrenciyi ilköğretim dönemine hazırladığı için bu dönemin büyük önemi vardır. Bu dönem zorunlu eğitim öncesi çocuklara verilen isteğe bağlı bir aşamadır. Türkiye'deki okul öncesi bütün eğitim kurumları özeldir. İlkokul öncesi okullar kreş ve anaokulları şeklinde yoğunlaşmaktadır.

2-İlköğretim Dönemi: Bu dönem 6-14 yaş arasındaki çocukların eğitimini üstlenmektedir. Bütün kız ve erkek çocukları için zorunlu bir dönemdir. Bu dönem devlet okullarında ücretsizdir. İlkokul aşaması iki kısımdan oluşmaktadır: Birincisi, 5 yıl süren ilköğretim ve ikincisi, 3 yıl süren ortaöğretim. Bu iki bölüm maddi imkanlara göre ya aynı binada beraber ya da farklı binalarda bulunmaktadır.

3-Orta Eğitim: ilköğretildeki kayıtlı bütün öğrenciler Ortaöğretime giriş hakkı kazanmaktadır. Fakat Türkiye'deki eğitim sistemi yüksek oranda eğitim kaybı ve sızıntıdan muzdariptir. Bu da düşük ekonomik şartlara ve babaların çocukların eğitiminin devamı için özen göstermemelerine bağlanmaktadır.

4-Orta (Lise) Aşama: Bu aşama, Türk orta öğretiminin ana odağıdır ve ortaokul diploması alan öğrenciler kayıt yaptırır ve eğitim üç akademik yılı kapsar ve ilk yıldaki eğitim tüm öğrenciler için geneldir, daha sonra eğitim ikinci yılda iki bölüme ayrılır, yani sayısal ve sözel alan.²⁰

5-Teknik ve Mesleki Ortaöğretim: Teknik mesleki alanlarda uzmanlaşmış ortaöğretim okulları vardır²¹.

6-Yetişkin Eğitimi: Türkiye Cumhuriyeti, vatandaşları arasındaki okur-yazarlık oranını çoğaltmak ve vatandaşları ekonomik ve sosyal ilerlemede devlet hedeflerine ulaştırmak için ilköğretimden hiçbir şey almayan yetişkinlere fırsat tanımaktadır.²²

¹⁹ el Esmêrî, Âyeş, et Ta'lim fi Türkiye, s:29, Aynı Şekilde Bakınız. el Hevsêvî, Hıdır Ahmet, a.g.e., s:26, Nurettin, Muhammed, Bahs Mucez ani't Talîmi'l İslâmîy fi Türkiye Üstêzu'llüğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübnâniyye, ve Habîr fi's Şuûni't Türkiye el Mevkiu'l Mutemed min Kîbeli Vizêrati't Terbiye ve't T'alimi'l Vatânî, t Türkiye, 2012-2013.National Education Statistics Formal Education

²⁰ Nurettin, Muhammed, Bahs Mucez ani't Talîmi'l İslâmîy fi Türkiye Üstêzu'llüğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübnâniyye ve Habîr fi's Şuûni't Türkiye/ Abdulhamid b. Abdulmecid Hâkim, Mebâdiu's Siyâseti'l Ta'limiyye min vecheti Nazari Muallimi2l Merhalet's Seneviyye el Âmme, h:1421- m:2000, s:65-80.

²¹ Hakim, Abdulhamid b. Abdulmecid, a.g.e., s:65-80 Abdullah b. Halfân el Esmerî el Âyış, et Ta'lim fi ba'di bilâdi'l Müslimîn el Muâsıra Türkiye Nemûzecen, Mekketu'l Mükerrreme, Külliyyetü 'idâdi'l Muallimîn, s:65,

²² el Esmerî, Abdullah b. Halfân el Âyış, et Ta'lim fi ba'di bilâdi'l Müslimîn el Muâsıra Türkiye Nemûzecen, Mekketu'l Mükerrreme, Külliyyetü 'idâdi'l Muallimîn, s:65, Aynı Şekilde Bakınız: Bekir Karlığa, Menânicu't Ta'limi'd Dînî fi Türkiye, Nazra İslâhiyye, www. yadimeli. Org.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yanı sıra vatandaşlara bu programları sağlayan çeşitli kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumlar arasında Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, Köy İşleri Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Sosyal İşler Bakanlığı vardır. Milli Eğitim Bakanlığı Yetişkin Eğitimi Genel Müdürlüğü, yetişkinlere eğitim ve öğretimlerini tamamlamaları için bir fırsat sağlamak amacıyla bu çeşitli kurumlarla koordinasyon halinde çalışmaktadır.

7-Yükseköğretim: 10 yıl önce 76 üniversiteden 146 üniversiteye ulaşıldı. Üniversite sayısındaki artış sayesinde tüm Türk şehirlerinde üniversite ve fakülteler vardır. 2010 yılında üniversite öğrencisi sayısı geçmişte 2 milyon 949 iken 3 milyon 107 bin öğrenciye ulaştı. Ve yıl boyunca üniversitelere 11,5 milyar lira tahsis edildi. Üniversite öğretim elemanı sayısı yaklaşık 77.100'dür. Yükseköğretim 1981 yılında kurulan Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından izlenir ve yönetilir. Üniversite eğitimini tamamlamak isteyen bir öğrencinin Türk devlet üniversitelerinden birine devam etmesi gerektiğinde; Lise diplomasını alması ve üniversite sınavına girip başarılı olması gerekir.²³

Türkiye'de okuyan yaklaşık 16 bin yabancı öğrenci var, bunların çoğu Türk kültüründen etkilenen Orta Asya ülkelerinden geliyor. Her yıl Orta Doğu Üniversitesi Bilişim Enstitüsü bünyesinde kurulan en iyi ilk 500 üniversite arasına altı Türk üniversitesi seçildi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi.

8-Bilimsel Araştırma: Bugün Türkiye'de tam zamanlı çalışan 70 bin araştırmacı var ve geri kalanı da ekleyerek araştırmacı sayısı 150 bine yükseliyor, Ancak bu sayı yeterli değil, zira, örneğin yaklaşık 82.5 milyon nüfusa sahip Almanya'ya bakarsak, bu sayının 500 bin araştırmacıyı aştığını görüyoruz. Türkiye, 2009 yılında araştırma ve bilimsel çalışmalar için bütçeyi 8,5 milyar liraya çıkardı ve böylece Ekonomik İşbirliği ve Uluslararası Kalkınma Örgütü'nde araştırma ve bilimsel çalışmalara ayrılan payı iki katına çıkaran en hızlı ülke oldu.²⁴

²³ Aynı Şekilde Bakınız. el Hevsêvî, Hıdır Ahmet, a.g.e. s:11, Nurettin, Muhammed, Bahs Mucez ani't Talimi'l İslâmy fi Türkiye Üstêzu'llüğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübnâniyye, ve Habîr fi's Şuûni't Türkiyye, el Mevkiu'l Mutemed min Kîbeli Vizêrati't Terbiye ve't T'alimi'l Vatânî,'t Türkiyye, 2012-20133 National Education Statistics Formal Education.

²⁴ El Esmerî, Abdullah b. Halfân el Âyış, et Ta'lim fi ba'di bilâdi'l Müslimîn el Muâsıra Türkiye, Nemûzecen, Mekketu'l Mükerreme, Külliyyetu i'dâdi'l Muallimîn, s:11, el Mevkiu'l Mutemed min Kîbeli Vizêrati't Terbiye ve't T'alimi'l Vatânî,'t Türkiyye, 2012-20133 National Education Statistics Formal Education

2.2.3. Türk Devletinde Eğitim Politikası

Türk eğitiminin politika ve hedeflerini takip edersek, Türkiye'nin eğitim politikasında dört ana nokta ve yükseköğretim de dahil olmak üzere tüm eğitim seviyelerinin başladığı dört ana hedefle iktifa ederek özetleme yaptığını görüyoruz. Bunu daha önce ele almıştık, Türkiye'nin okul öncesi eğitim politikasına gelince, aşağıdakilere dayanmaktadır:

- 1-Eğitim 36-72 ay arasındaki çocuklar için isteğe bağlıdır.
- 2-Bu tür eğitim, yeterli fon bulan bağımsız kreşler veya ilkokullar tarafından idare edilir.
- 3-Öğrencinin fiziksel, zihinsel ve duyuşsal gelişimine odaklanmak.
- 4-Türkçenin ilkelerini gençlerin kalbine yerleştirmek.
- 5- Temel başlangıç için öğrencilere güzel alışkanlıklar kazandırmak.

İlköğretime gelince, politikası aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

- 1-İlköğretim tüm kız ve erkek çocuklar için zorunludur.
- 2-Devlet, toplumun tüm üyelerine ücretsiz eğitim vermektedir.
- 3-İlköğretim kurumları, sekiz yıllık kesintisiz eğitim veren okullardır.
- 4-Türk çocuğunu iyi bir vatandaş olmak için temel bilgi, beceri, davranış ve iyi gelenekleri edinmeye hazırlamak ve öğrenciyi ikinci aşamaya hazırlamak.²⁵

2.2.4. İmam-Hatip Liselerinin Tarihine Genel Bakış

İmam-Hatip Okulları adıyla ortaöğretim okulları, ortaokul eğitim aşamasına (dört yıl) ve lise aşamasına (üç yıl) olmak üzere, Eğitim Bakanlığı'na ait 60/13/1951 tarihinde 601 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile Adana, Ankara, Isparta, İstanbul, Kayseri, Konya ve Maraş şehirlerinin her birinde açıldı. Ve bu okulların sayısı 14/8/1958 tarihinde Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde bulunan on dokuz sayısına ulaştı. Ordu 12/3/1971 tarihinde siyasete girene kadar eğitim bu okullarda bu sistemde eğitime devam etti. Orta aşama yeni hükümetin kararı ile iptal edildi ve eğitim süresi 1971-1972 eğitim yılından itibaren dört yıl oldu ve bu durum yeni koalisyon hükümeti 1973 yılında geldiğinde, iki yıl sürmedi, orta aşamayı tekrar açtı. Böylece eğitim süresi orta kısım üç yıl ve lise kısmı

²⁵ Hâkim, Abdulhamid b. Abdulmecid, Mebâdiu's Siyâseti'l Ta'limiyye min vecheti Nazari Muallimi'l Merhalet's Seneviyye el Âmme, h:1421- m:2000 el Mevkiu'l Mutemed min Kıbeli Vizêrati't Terbiye ve't Ta'limi'l Vatânî, t Türkiye, 2012-20133.National Education Statistics Formal Education,

dört yıl olmak üzere 1974-1975 akademik yılından başlayarak yedi yıl oldu. Bu koalisyon hükümetinin gelmesinden önce, İmam-Hatip okullarının ismi İmam-Hatip liselerine 24/6/1973 tarihinde, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32 sayılı 14574 sayılı Eğitim Bakanlığı tarafından verilen kararıyla çevrildi. Bu ortaöğretim okullarında öğrenim süresi 1997 yılına kadar söz konusu sistem üzerinde yedi yıl sürmüştür.²⁶

Türk ordusu tekrar siyasete döndüğünde ve siyasi sisteme müdahale ettiğinde, ordu tarafından desteklenen yeni hükümet, İmam-Hatip liselerinin orta aşamasını 15 Ağustos 1997'de Millet Meclisi'nin kararı ile iptal etti, bu nedenle eğitim dönemi dört yıl oldu, ancak ilk yıl hazırlık yapıldı. Bu 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan ve bugüne kadar devam eden yeni sistemdir. Eğitim süresi şu anda hazırlık yılı da dahil olmak üzere dört yıl sürmektedir. 2001-2002 yıllarında Türkiye'deki bu ortaöğretim okullarının sayısı Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaklaşık beş yüz ortaokula ve öğrenci sayısı yaklaşık 78.000 öğrenciye ulaşmıştır. İmam-Hatip liseleri öğrencilerini Türklerin çocuklarından ve ortaokul eğitimi veya dengi eğitimi almış olan İslam dünyasının çocuklarından kabul etmektedir. Onları bilimsel ve eğitsel olarak Türkiye'nin üniversitelerine katılmaya uygun hale getirmek için eğitiyor ve bu eğitimin süresi, daha önce belirtildiği gibi hazırlık yılı da dahil olmak üzere dört yıldır. Sonunda, öğrenci lise bitirme diploması alır. Bu liseler yarıyıl sistemini eğitim için temel alır, yılı iki yarıyla böler ve eğitim döneminde bu liselerde Arapça ve şerî ilimler temel bir ders olarak verilir.²⁷

2.2.5. İmam-Hatip Liseleri Eğitim Sistemi

Araştırmacı, imam-hatip liselerindeki eğitim sistemini araştırmak suretiyle sekiz yıllık zorunlu temel eğitim diploması alan Türk vatandaşı ve de aynı veya dengi eğitimi alan İslam aleminden erkek veya kız çocuğu öğrencileri aldığını görmüştür. Bunları Türk üniversitelerinde ve diğer ülkelerin üniversitelerinde İlahiyat Fakültelerine katılmaya uygun olmaları için sözel ve sayısal olarak hazırladığından emin olun. Eğitim süresi, daha

²⁶ Câsim, Efrâh Nâsir, Bahs bi Unvêni Medâris ve Meâhidi İmâm Hatip fi Türkiye m.1951-1994, Mudarrisu Kısmi'd Dirâseti't Te'rîhiyye ve's Sekâfe/ Merkezi'd Dirâseti'l İklîmiyye el Mevkiu'l Mutemed min Kibeli Vizêrati't Terbiye ve't T'alimi'l Vatânî,t Türkiye, 2012-20133.National Education Statistics Formal Education

²⁷ Karlığa, Bekir, Menâhicu't Talim fi Türkiye Nazraİslâhiyye Üstêzu'l Fikrî'l İslâmî Külliyyetu'l İlâhiyyat, Câmîiatu Marmara, Aynı Şekilde Bakınız: Bahs Muhtasar li'l Bâhsi't Turkî Nâzım Cumhur, Sêneviyyetu'l eimmeti ve'l Hutabâ fi Türkiye, el Esmerî, Abdullah b. Halfân el Âyış, et Ta'lim fi ba'di bilâdi'l Müslimîn el Muâsıra Türkiye, Nemûzecen, Mekketu'l Mükerrime, Külliyyetü i'dâdi'l Muallimîn, s:21, Nurettin, Muhammed, Bahs Mucez ani't Talimi'l İslâmî fi Türkiye Üstêzu'llüğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübânîyye, ve Habîr fi's Şuûni't Türkiye,

önce geçtiği gibi hazırlık yılı da dahil olmak üzere dört yıldır, sonunda öğrenci lise bitirme diploması almaktadır. Bu liseler yarıyıl sistemini eğitim için bir temel alır ve yıl iki sömestre ayrılır. İmam-Hatip liseleri eğitim planına gelince; Bizim için önemli olan Arapça dil ve diğer şerî ilimler dersleridir. Dört yıllık eğitim boyunca İmam-Hatip liselerinde Arapça dili ve şerî ilimler temel bir ders olarak görülmektedir. Bunlar şunlardır:

Birincisi: Hazırlık yılı: İki yarıyıldan oluşur, öğrenciler her birinde şunları ders olarak görmektedir:

- 1- Kur'an-ı Kerim ezberleme ve okuma (haftada 8 ders).
- 2- Arapça dili, gramer, metinler, belâğat ve konuşma (haftada 15 ders).
- 3- Temel dini bilgiler (haftada 2 ders).

Öğrenciler, liseye vardıklarında, başarılı öğrencilerin hazırlık yılı için eğitim almadan birinci sınıfa geçtikleri Arapça dili yeterlilik sınavına tabi tutulurlar.

İkincisi: Birinci yıl (dokuzuncu sınıf): İki yarıyla ayrılmakta, Her yarıyıldan öğrenciler aşağıdaki dersleri almaktalar:

- 1-Kur'an-ı Kerim ezberleme ve okuma (haftada 4 ders).
- 2- Arapça dili, gramer, metinler, belâğat ve konuşma (haftada 4 ders).
- 3-Hz. Peygamberin hayatı, (haftada iki ders.)

Üçüncüsü: İkinci yıl (onuncu sınıf): Her yarıyıldan öğrenciler aşağıdaki dersleri alırlar ve iki yarıyıldan oluşur:

- 1- Kur'an-ı Kerim ezberleme ve okuma (haftada 4 ders).
- 2- Arapça dili, gramer, metinler, belâğat ve konuşma (haftada 4 ders).
- 3- Tefsir (haftada iki ders).
- 4- Hadis (haftada iki ders).
- 5- Fıkıh (haftada iki ders).
- 6- İslam tarihi (haftada iki ders).

Dördüncü: Üçüncü yıl (on birinci sınıf): Her yarıyıldan öğrenciler aşağıdaki dersleri almakta ve iki yarıyıldan oluşur:

- 1- Kur'an-ı Kerim ezberleme ve okuma (haftada 4 ders).

- 2- Arapça dili, gramer, metinler, belağat ve konuşma (haftada 4 ders).
- 3- Kelam ve Akâit (haftada iki ders).
- 4- Hitabet ve Vaaz (haftada 4 ders).
- 5- Mukayeseli Dinler Tarihi (haftada iki ders).

Arapça, hat, tehzip ve dini müzik gibi yıllarca zorunlu olmayan başka isteğe bağlı dersler ve Osmanlı Devleti tarihi ve İslam kültürü ile ilgili diğer dersler vardır. Dini ilimlerle ilgili zorunlu ve seçmeli derslere gelince, Türk dili, Türk edebiyatı, tarih, coğrafya, matematik, fizik, kimya, biyoloji, yabancı dil, beden dersi, psikoloji, sosyoloji, mantık, resim, müzik ve özellikle diğer sözel ve sayısal liselerde aynı şekilde bulunan başka bir çok dersleri de öğrenciler dört yıl boyunca görmektedirler.²⁸

²⁸ Karlığa, Bekir, Menâhîcu't Talim fî Türkiye Nazraİslâhiyye Üstêzu'l Fikrî'l İslâmî Külliyyetu'l İlâhiyyat, Câmîiatu Marmara, Aynı Şekilde Bakınız: Bahs Muhtasar li'l Bâhsi't Turkî Nâzım Cumhur, Sêneviyyetu'l eimmeti ve'l Hutabâ fî Türkiye, Aynı Şekilde Bakınız Abdullah b. Halfân el Âyış el'Esmêri, et Ta'lim fî ba'di bilâdi'l Müslimîn el Muâsıra Türkiye, Nemûzecen, Mekketu'l Mûkerreme, Külliyyetü i'dâdi'l Muallimîn, s:21, Muhammed Nureddin, Bahs Mucez ani't Talîmi'l İslâmîy fî Türkiye Üstêzu'llüğa ve't Te'rihi't Türkî fi'l Câmîati'l Lübnâniyye, ve Habîr fi'ş Şuûni't Türkiyye, Hêle Abdulhafız ve İşrâk Ahmet, Bahs Muhtasar bi Unvêni: Nemâzic Ta'limiyye Hakkakat en Nahdâ, (Silsiletu'n Nahdael Ud(561) Cemadi'l Eûlêh. 1433, Mars/ Eypril, 2012, s:83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE HİZMETLERİ VE HADİS ÇALIŞMALARINDA METOTLARI

Bu bölümde araştırmacı Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını takip eden dönemlerde üç aşamadan ilki olmak üzere iki ana başlıktan bahsetmektedir. Zira bu dönem Türk akademisyenlerin Hz. Peygamberin sünnetine hizmetinde aktif oldukları ve hadis çalışmalarına ilgi duydukları dönemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Ve ikinci kısım: Araştırmacı, bu kısmı Türk akademisyenlerin üç dönemi temsil eden bazı metotlarını ele alması için tahsis etmiştir. Tartışmada kendilerini tanıtmayı ve hadis araştırmalarıyla ilgilendikleri metotların tanımlarını ve bu ilimde ürettikleri literatürü ele aldı ve onlara yönelik bazı eleştiriler ortaya koyarken, bu konuda bazı gözlemler de yaptı. Bu inceleme, Peygamber Sünneti ve bazı kitaplarıyla ilgili entellektüel projesi aracılığıyla meşhurlar arasında olan Prof. Dr. Mehmet Hayri Kırbaşoğlu'nun yaklaşımına odaklanacaktır.

3.1. TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE HİZMETTE GEÇİRDİKLERİ AŞAMALAR

Bu Kısım, Türk akademisyenlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını takip eden üç dönemde (1924 - 2015) Hz. Peygamber'in sünnetine hizmette ortaya koydukları çabaları kapsamaktadır; Zira bu dönem telif ve matbu eserlerde büyük bir ilmi kalkınmaya şahitlik eden en önemli dönemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Araştırmacı ayrıca bu metodolojiye uygulamalı modeller olarak bu akademisyenlerden bazılarının hadis çalışmaları için örnekler ele alacaktır. Sonra bir hadis ve bu konu ile ilgili bazı notlar ve kendilerine yöneltilen eleştirileri ele alacaktır.

3.1.1. İlk Dönem (1924-1949)

Bu ilk dönem 1924-1949 yılları arasında başladı: 1924'te çıkarılan Tevhit'i Tedrisat Kanunu'na göre, İlahiyat Fakültesinin İstanbul'da daru'l Funun'da ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin açılmasına tanık oldu. Bu kanunla, Milli Eğitim Bakanlığı'nın gözetiminde eğitim ve öğretim yaptı. Ayrıca bu yasaya göre İlahiyat Fakültesi İstanbul'da daru'l Funun'da ve de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İslami İlimler Enstitüsü açılmıştır. Bu dönemde İmam-Hatipler için bazı okullar açıldı.

Ancak, bu okullar 1931-1932 ders yılında, daha sonra da 1933'te daru'l Funun İlahiyat Fakültesi ve 1936'da İslami İlimler Enstitüsü kapatıldı. 1949 yılına kadar hiçbir dini eğitim kurumu kalmadı. Bu dönemde bazı profesörler özellikle insanların eğitimi ile ilgili bazı kitaplar yayınladılar. Bu kitapların sayısı bazı nedenlerle sınırlıydı: bunlar: siyasi, dini, ekonomik, dünya savaşı ve Arap harflerinin Latin harfleriyle değiştirilmesi.²⁹ Burada, hadis ile ilgili tüm bilimsel çabaları görebilmemiz için bu üç dönemi özellikle ve genel olarak diğer çalışmaları değerlendirmek istiyoruz:

İhya ya da farklı bir perspektiften bahsetme karakterinin hakim olduğu bir dönem, zira hadis ile meşğul olanlar, bir yandan varlığı korumak ve diğer yandan hadise sistematik bir bakış açısıyla ve eleştirel bir yönün hakim olduğu akademik açıdan ele almak için çalışmışlardır. Bu dönemdeki az sayıdaki eserlerle beraber, metodolojisi ve beklentileri ile kendilerinden sonra gelenler için mükemmel bir başlangıç ve iyi bir dönem olabilir. Daru'l Funun bölümleri ile yükseköğretime açıldıktan sonra: Edebiyat, Matematik ve Hukuk - tıpkı herhangi bir Batı üniversitesi gibi - geleneksel okullara ve enstitülere alternatif olmuştur. Daha sonra da Batılı ilmi metotların etkisinin belirgin olduğu "İlahiyat Fakültelerine" ne eklenmiştir. Buradaki profesörler metodolojik ilmi yönelişi tezleri için temel almışlardır. Bu metot, üniversitenin Batı aydınlanmasının ruhuyla boyanan "eleştiri" ve "tarihe" dayanır. Hadis dersine bakarsak, "ders" adının değiştiğini görürüz, bu yüzden ona "hadis" yerine "hadis tarihi" denilmektedir.³⁰ Belki de bu isimlendirme, araştırmacılar için yeni bir pencere olduğu için Müslüman kültüründeki ilk derstir. Bu, araştırmacıların hadis ilimleri alanında bir miktar farkındalığa ve tarihsel bir görünüme sahip olduklarını gösterir. Prof. Zakir Kadri Ugan' ın "Dinsel ve Dinsel Olmayan Rivayetler" adlı makalesi – kitab büyüklüğünde - bu metodolojik bakış açısının bir örneğidir. Bu makale iki yönden çok önemlidir: Profesör başlıkta "hadis" yerine "rivayet" kelimesini kullanmayı seçmiş ve daha sonra anlatılanların eleştirilmesinde bazı kriterleri tartışmıştır.³¹ "İsmail Hakkı İzmirli" ile "Şeyh Saffet Efendi" arasında birkaç yıl süren ahlak ve tasavvuf kodlarındaki hadislerin gerçekliği hakkında yapılan tartışma, aslen hadisin geleneksel görüş ile akademik görüş arasındaki farklılıkları gösteren tarihi bir belgedir. Aynı zamanda o dönemde hadis ve hadis kaynaklarını da vurgulamaktadır.

²⁹ Erul Bünyamin, Üstezu's Sünnet ve Ulumi'l Hadis bi Câmîati Ankara, Külliyyeti'l İlahiyyat, ve Uduv'l Meclisi'l A'lâ li'ş Şuûni'd Dîniyye fi Türkiye, Vraka İlmiyye bi Unvêni: A'mêli'l Hadisfi'l Ahdi'l Cumhûri fi türkiye, Nedve İlmiyyeInâyetu'l Memleketi'l Arabiyyeti' s suudiyye bi's Sünneti ve's Siratinnebeviyye, el Medinetu21 Münevver, m.2004, s:1-6, Aynı Şekilde Bakınız: Muhammed Emin Belleh el Emin, Masdar Sâbık, s:63.

³⁰ Erul Bünyamin, a.g.e, s: 46

³¹ Uğan, Zâkir Kadri, er Rivâyêtu'd Dîniyye ve Ğayri'd Diniyye.

Sahih'i Buhari'nin "Tecrid'i Sarih" inin çevirisi, şerhi ve hadis usulü hakkındaki kitabına uzun girişi bütün bunlar hadis alanında güçlü ve klasik geçmişimizin açık kanıtıdır. ³²

3.1.2. İkinci Dönem (1949-1982)

Bu dönem 1949-1982 yılları arasında gelmiştir. Zira bu dönemde Ankara'da İlahiyat Fakültesi açıldı ve bunu farklı şehirlerde diğer fakültelerin açılması takip etti. 1951-1952 eğitim yılında İmam-Hatip okulları yeniden açıldı. Sonra da farklı şehirlerde İslamî İlimler enstitüleri açıldı. Bunlar: 1952 yılında İstanbul, 1962 yılında Konya, 1965 Kayseri, 1966 İzmir, 1969 Erzurum, 1975 Bursa, 1976 Samsun, 1980 Yozgat. Aynı şekilde 1971 yılında Erzurum'da İslamî İlimler fakültesi açıldı. Bu açılışlar sırasında, bazı hadis meseleleriyle ilgili araştırmalar ve doktora tezleri de dahil olmak üzere bazı ilmi kitaplar yazılmaya başlandı ve bu kitapların sayısı yaklaşık elliye ulaştı. ³³

Araştırmacının bu konudaki gözlemlerine gelince; bu süre hadis ve akademik eserler için bir altyapı inşa etme çabasıdır ve bu dönem ilk dönemde açılan muazzam miktarın doğasının bir sonucudur. Kuşkusuz, bu dönemdeki en önemli ve en ünlü ürün yapım, Dr. Fuat Sezgin'in hazırladığı doktora tezidir: "Buhari Kaynakları Üzerine Çalışmalar" (Ankara-1956). Bu tez bize hadisin kaynaklarını nasıl ele alacağımız hakkında bir fikir vermesi açısından önemlidir. Fuat Sezgin tarafından yapılan çalışma sadece hadislerin ağızla iletilmesi açısından değil, hadislerin iletilmesi, tasnifi ve yazılması ile Buhari'nin tedvini ve tasnifi yöntemi yönünden de önemlidir. Ayrıca bu çalışma hicri 1. ve 2. asırda hadislerin tedvini ve tasnifini ele almaktadır. Ayrıca hadis tarihini farklı bir perspektif ile ele almaktadır. Aynı zamanda, Oryantalistlerin o döneme ilişkin iddialarına da cevap veriyor. ³⁴

Bu dönemin en önemli kişilikleri arasında rahmetli Prof. Tayyip Okiç vardır. Batı'da büyüyen Bosnalı akademisyen Okiç, klasik İslami ilimler ve Batı'da kazandıkları ile, metodoloji ve araştırma yöntemlerinden Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde hadis, tefsir ve fıkıh alanının temellerini attı. Verimli ve gayretli öğrenciler ellerinde büyüdüler. Okiç'in etkisi Türkiye'de hadis faaliyetin belkemiği olarak kabul edilmektedir. Bu

³² İzmirli, İsmail Hakkı, Sihhatu Ehâdisi'l Vârida fî Kutubi'l Ahlak ve't Tasavvuf (Mnakaşa beyne İsmail Hakkı İzmirli ve Şeyh Saffet Efendi) İstanbul, 1922-1927, (Baskı, İstanbul2002, bi İnâyeti İbrahim Hatipoğlu, s:2309

³³ Erul, Bünyamin, a.g.e., s: 11, el Hac, Muhammed Emin Belleh Emin, Menâhicu Muâsıra li't Teâmul mea's Sünneti'n Nebeviyye Masdaran li'l Ma'rifeti ve li'l Bahsi fi'l Ulûmi'l İnsâniyye ve'l İctimâiyye Külliyyetu'l İlahiyyat, Cemiatu Ankara, Bahs li Neyli derece ilmiyye fevka Doktora, m.2018-2019, s:54.

³⁴ Bakınız: Fuat Sezgin tahte Unvêni: Dirâsêt Havle masadırı'l Buhârî, Ankara-1956.

kendisinin güzel bir şekilde yetiştirdiği iki asistanı yoluyla olmuştur. Bunlardan biri, hadis ilminin temellerini klasik bir bakış açısıyla ortaya koyan Prof. Talat Koçyiğit. İkincisi, “İslam Eleştirisi ve Hadis Eleştirisi Fikri” başlığıyla doktora tezi hazırlayan Prof. Mehmet Sait Hatiboğlu. Doçentlik derecesini kazandığı bir tez hazırladı: "Hadisin Peygamberimizin ölümünden Emevî halifeliğinin sonuna kadar siyasi ve sosyal olaylarla ilişkisi".³⁵ Söz konusu omurgada eleştirinin İslam kültürü üzerindeki etkilerini izlemeye çalışan bu eserler, yanında akademik geçmiş (hadis) ilkelerini de taşımaktadır. Her iki şahıs da hadislerin olaylar ile ilişkilerini izlemeye odaklanıyor ve rivayetin kaynaklarında her zaman eleştirinin gözetilmesine dikkat ediyor. İki profesörün son kırk yılda hadisçiler üzerindeki etkisinin birinci olarak klasik çizgide, ikincinin de eleştiride ve tahdisde liderliğinin bariz olduğunu görüyoruz. Bahsedilen iki profesör tarafından denetlenen doktora tezlerinde dikkat çeken ilk şey, hadis ilimlerinin ilkelerini ele almasıdır. Bu tezler çalışmalar ve metodolojik yöntemler çerçevesinde ana kaynaklara bağlıdır. Ancak, bu çalışmaların doğası, bilinenleri aktarmanın, tasvir etmenin, tasnif etmenin ve düzeltmenin ötesine geçmez Öğrenci ya savunucu ya da biraz sorgulayıcıdır.³⁶

3.1.3. Üçüncü Dönem (1982-2003)

Bu dönemi en verimli aşamalardan bulmaktayız. Bu dönem (1982-2003) arasında başladı: 1982'de çıkarılan Yükseköğretim Kurulu Kanunu'na göre İslamî İlimler Yüksek Enstitülerini İlahiyat Fakültelerine dönüştürerek öncekilerden kendini ayırmıştır. Bu dönem, farklı şehirlerde daha yeni ilahiyat bölümlerin açılmasıyla da ayrılmaktadır: Urfa (1987), İstanbul, Sivas ve Malatya (1992), Van, Rize, Çorum, Diyarbakır, Adana, Isparta, Adapazarı (1993), Elazığ (1994). Çanakkale ve Eskişehir (1995) ve Kahramanmaraş (1996), bu fakültelerin sayısı 23'e ulaştı. Fakülte sayısındaki artışa bağlı olarak, eğitim seviyesi artmış, bu da profesörlere, akademik personele ve ilmi kaynaklara ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bütün bunlar ilmi gelişime yol açtı. Bu dönemde şerî ilimlerde çok fazla ilmi araştırma yapıldı, bu yüzden yüksek lisans tezlerinin sayısı 500'e ve doktora tezlerinin sayısı yaklaşık 200'e ulaştı. Öğretim kadrosu, yardımcı doçente kabul ve Profesör unvanını almak için yapılan çalışmalara gelince, bunlar çoktur. Tüm bu bilimsel çabalar geldi ve ilmi araştırmaların bazıları yayımlandı bazıları da basıldı. Bu dönemde kitapların tercümesi artmış, farklı dillerden pek çok kitap Türkçeye çevrilmiştir:

35 Hatipoğlu, Mehmet Sait, Fikretü'n Nakdi'lİslâmî ve Nakdu'l Hadis, Ankara, 1962, s:95, Risaletu Doktora, Aynı Şekilde Şuna Bakınız: Alâkatu'l Hadis bi'l Ahdêsi's Siyaseti ve'l İctimâiyyeti min Vef'eti'n Nebiyyi ilê Nihâyeti'l Emevîyyîn, Ankara, 1967, s:97, Risâletu Üste'z Musêid.

³⁶ Erul, Bünyamin, a.g.e., s: 11, el Hac, Muhammed Emin Belleh Emin, a.g.e., s:54

Mustafa es Sıbâî, Suphî es Sâlih, Ez Zubeyir es Sıddıkî, Yusuf el Karadâvî, Mustafa el A'zâmî, Muhammed Avâme, Abdulfettah ebu Ğudde, Muhammet Hamidullah, el Mevdûdî ve diğerlerinin kitapları. Ayrıca Gold Seher, Schacht, Robson, Watt ve Junbul gibi oryantalistlerin bazı kitapları 1990'dan sonra tercüme edildi. Çeviri süreci devam ettikçe, Türk araştırmacılar yeni bir metotla nitelendirilen akademik eser ve ürünler vermeye başladılar. Bu kitaplar arasında bunlarla sınırlı olmamakla birlikte: İsmail Hakkı İzmirli, Tarih-i Hadis, İstanbul-1924, 480 s, Zakir Kadri Ugan, Dini ve Gayr-i Dini Rivayetler, Darul-Funun I.F. Dergisi, I. 132-210, İstanbul-1926. (neşr, Osman Güner, Samsun-2000), İsmail Hakkı İzmirli, Bin Bir Hadis, İstanbul-1926., İsmail Hakkı İzmirli-Şeyh Saffet Efendi, Ahlak ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sihhati, İstanbul-1922-1927, (neşr: İbrahim Hatiboğlu, Darulhadis yay. 230 s.), Mustafa Sadık Vicdani, Hz. Muhammed Nicin Çok Evlendi İstanbul-1928., Ahmet Naim, Mukaddime, DİB Yay. İstanbul-1928-1948., Ahmet Naim, Kamil Miras, Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarıh Tercümesi ve Şerhi, DİB Yay. İstanbul-1928-1948 I-XII. Ahmet Hamdi Akseki, Peygamberimizin Vecizeleri, Ankara-1945. Sonra ikinci ve üçüncü aşama geldi (1949-2003): Bu iki aşama çeşitli hadis ilimlerinde uzmanlaşmış çeşitli telif hareketine tanıklık etti; Sünnetin hücciyetine dair telif edilen eserler bunlardandır.³⁷

Bu çağda doğruluk, nesnellik ve üslup konularını ele almasıyla - bahsedilenlere ek olarak - da ayırt edilir. Bu dönemin ana eksenini: Hadis ve kriterlerini eleştirmenin yanı sıra, Elçiyi, hadis ve sünneti doğru bir anlayışla anlamadır. Bu dönemde hadisin subutu ve delaletini bilme yöntem ve yollarını araştırmayla ilgilenildiğini gözlemliyoruz ve bu faaliyetlerdeki baskın üslubun genel olarak tarafsızlık, soyutlama, özgünlük, eleştirel görüş, tartışma ruhu ve hesap verebilirlik olduğunu görüyoruz. Batı çalışma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Kaynak kavramı ve bunlardan nasıl yararlanılacağı araştırmacılar ve akademisyenler arasında gelişti. Eski kaynaklara ve referanslara mümkün olduğunca itimat etmek; başka bir deyişle, klasik ve belgelenmiş kaynaklara ve referanslara olan güven dikkate alınmıştır. Özellikle, çalıştığım fakülte tarafından -Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi- yapılan tüm iş ve faaliyetler, bahsettiğim şeyle karakterize edilmiştir. Bu dönemin eserlerinde Arap dünyasındaki hadis eserlerinin etkisinin az olduğunu görüyoruz ve bunun aksine, bağımsız özel eserlerin ortaya çıkışını buluyoruz. Bu kıymetli eserlerin bir kısmının Türkiye sınırlarını aşması için yakında Arapça ve İngilizce'ye çevrilmesi gerektiğine inanıyoruz. Böylece İslam dünyasında özel

³⁷ Erul, Bünyamin, a.g.e., s: 48, el Hac, Muhammed Emin Belleh Emin, a.g.e., s:54

ve faydalı tartışmalar için yeni ufuklar açacaktır. Genel olarak bu çalışmalara bakarsak, şu birkaç noktayı fark ederiz: Hadis'in dil, tahkik, isnat ve tahric ile ilişkisi. Bizim görüşümüze göre bunun belki de en önemli nedeni dil unsurudur. Zira Arapça araştırmacıların ana dili değildir, bu nedenle araştırmacıların bu noktalardan kaçınmaları doğaldır. Türkiye'de hadis çalışmalarındaki aktivitenin metinleri elekten geçirme veya eleştirmeye odaklandığını tespit ederken tahric ve isnat, eğer tamamen ihmal edilmemişlerse, Arap dünyasında olduğu gibi hak ettikleri önemi almamışlardır.³⁸

3.2. TÜRK AKADEMİSYENLERİN HADİS ÇALIŞMALARINDA METOTLARI

3.2.1. Prof. Dr. Mehmet Sait Hatipoğlu'nun Metodu:

Doğum, Yetiştirme, İlmî ve Çalışma Hayatı

prof. Mehmet Said Hatiboğlu, Burdur'da doğdu. Babası 1945'te vefat etti. Şehrin büyük alimlerinden biri olarak Kabul 25 Eylül 1933'te edilmekteydi.

İlmî ve Çalışma Gezileri:

Babasının ölümünden sonra, o zaman eğitime başladığı, orta birinci sınıfa kaydolduğu şerî ilimler okullarına kayıt yaptırmak için Erkek Sanat Okulu'nu ikinci sınıfta bıraktı. 1957-1958'de İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu, 1959'un başında Hadis Enstitüsü Müdürü Prof. Tayyip Okiç'in yönlendirmesi ile fakülteye öğretim üyesi olarak atandı. 1962 yılının 23 Haziran'ında doktorasını aldı, daha sonra 1965-1966 yılında Fransız başkenti Paris'e gönderildi ve burada ilmî araştırmacı olarak yaklaşık on beş ay kaldı. İslamî çalışmalarda Batı ilmî araştırma metodolojisinden faydalandı ve 17 Kasım 1967'de Yard. Doçent'liğe yükseldi.

Kitaplar ve Yayınlar:

Prof. Mehmet Sait Hatipoğlu birçok ilmî çaba harcamış, birçok kitap ve eser tercüme etmiş, birçok yayın yayınlamış bununla beraber yerel ve uluslararası dergilerde

³⁸ Erul, Bünyamin, a.g.e., s: 50, el Hac, Muhammed Emin Belleh Emin, a.g.e., s:54

makaleleri de vardır. Ayrıca, bu ilmi tezin yazılmasına kadar gün ışığını görmeyen ilmi çalışmalara ve aktivitelere sahiptir. Birçok ilmi etkinliğe katılımı vardır, Bu kitaplardan bazılarını aşağıda bahsediyoruz.

Birincisi: Kitapları:

Prof. Hatipoğlu, birçok kitap ve eser yazdı. Bazıları: “İslam'da eleştiri kavramı ve hadis eleştirisinin doğuşu” Bu bir doktora tezidir. Ayrıca kitapları arasında "Hz. Peygamber'in vefatından Emeviler döneminin sonuna kadar siyasi ve sosyal söylemin durumu yer alıyor " Yard. Doçentlik derecesini aldığı bir tezdur. Ayrıca baskısı yapılmış ve yayınlanmış eserleri vardır: Naim bin Hammad tarafından yazılan Kitâb'ul Fiten ve'l Mulhim (H 228- M.843), El-Hatib El Bağdadi'ye ait olan (H.433-M.1071) girişiyile beraber çevirdiği hadis ashabının onur kitabı var, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde hadis araştırmacıları, ilgilenenler ve öğrenciler arasında seçkin bir ilmi itibara sahiptir. Ayrıca Aliyyulmüttaki'nin (Mehdi: H.975-M.1567) Ahirzamanda Mehdi alametlerine dair ‘Kitâbu'l Burhan'ı da tercüme etmiştir.

İkincisi: Uygulama Çalışmaları:

Ayrıca bu kitaplardan henüz basılmamış ve yayınlanmamış, Ahmed bin Adî'nin Duafâ'ur Ricâl kitabı (H.365-M.976) ve tamamlanmış ve baskı için hazırlanan başka kitapları olduğunu ve Macar oryantalisti Goldziher'in kitaplarını çevirdiğini görüyoruz.

Üçüncüsü: Bilimsel makaleler:

Prof. Hatiboğlu'nun bunlarla sınırlı olmamak üzere birçok farklı ilmi makaleleri yayınladı. Ör: ‘Ğaib Zamiri ve Kur'an-ı Kerim'de kullanımı’ Taha Hüseyin, 1960 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlandı. Ankara İlahiyat Dergisi'nde (XIV) yazılı "Arap Dili Grameri" başlıklı bir yazı, ‘Vehb b. Münebbih'in Yemen Yahudileri ve Hristiyanlarından Rivayet Etmesi’ başlıklı bir makalesi, Ayrıca ‘İslam Hukukunda Teklif ve Tâkat Sorunu’ üzerine başka bir makale yazdı. Araştırmacının görüşüne göre, Prof. Mehmet Sait Hatiboğlu tarafından yapılmış olan bu çabalar üzerine yapabilecek en önemli gözlem, bunların çoğunun ilgilenenler ve Türk araştırmacılar tarafından kolayca erişilebilmesi için hadis el yazmalarının ve eserlerinin tahkiki ve Türkçe'ye çevrilmesidir. Bununla beraber Prof. Mehmet Sait Hatipoğlunun

‘Buhari’nin Şerhleri’nin Gelişim Tarihi’ şeklinde ortaya çıkan bazı önemli çalışmaları da vardır. Fransa'daki çalışmalarında okuma ve yazmada Fransızca dilindeki ustalıklarından yararlandı. Batılı hadis çalışmalarını ve diğer bazı tenkit çalışmalarını takip etmesine yardımcı oldu. Tayyip Okiç ile beraber çağdaş ilim adamları olarak, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslamî ilimlerin tesisinde büyük katkıları olmuştur. Bu çabalar aşağıdaki kitaplarda temsil edilmiştir: ‘İslami Tenkit ve Hadis Eleştirisi’ Mehmet Sait Hatipoğlu, Ankara, 1962, 95 sayfa ve Doktora tezidir. ‘Hadislerin Peygamberimizin vefatından Emevî halifeliğinin sonuna kadar siyasi ve sosyal olaylarla ilişkisi’ Mehmet Sait Hatipoğlu, Ankara – MS 1967, 73 sayfa ve Yardımcı Doçent Tezi.³⁹

3.2.2.Prof. Dr. Mehmet Hayri Kırbaşoğlu’nun Hadis Çalışmalarında Metodu

Prof. Mehmet Hayri Kırbaşoğlu’nun, Dr. Muhammet Emin Belleh’in doktora derecesi almak için sunduğu bir çalışma hakkında yazdığı düşünceler yoluyla: Beşeri ve sosyal ilimlerde bilgi ve araştırma kaynağı olarak Peygamber Sünneti çalışmalarında çağdaş yaklaşımlar; Hadis çalışmalarındaki yaklaşım özelliklerini çıkarabiliriz, Ancak bundan önce kişisel web sitesi üzerinden kısa bir tanıtım yapıyoruz.

³⁹ El Hâc, Muhammed Emin Belleh Emin, Menâhicu Muâsıra li't Teâmul mea's Sünneti'n Nebeviyye, fevka Doktora, Cemiatsu Ankara, Külliyyetu Ankara, m.2018-2019, s:75.

3.2.2.1. Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu'nun Hayatı

Mehmet Hayri KIRBAŞOĞLU, halen Ankara Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi'nde Hadis bölümünde profesör olarak görev yapmaktadır. Ayrıca Arap Körfez üniversitelerinde de görev yapmıştır: Riyad'taki İmam Muhammed bin Suud İslam Üniversitesi/Usûlu'd Din Fakültesin'de yard. Doç., Katar Üniversitesi/ Şeriat ve İslami İlimler Fakültesi'nde profesör ve Hamad bin Halife Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde danışman, İslami Araştırmalar ve İslamiyyât Dergisi'nin başkanı ve genel yayın yönetmeni ve bir topluluk aktivisti olarak çalıştı.⁴⁰ Birçok kitap, eser ve yayınlanmış makaleleri vardır. Ayrıca birçok ilmi ve fikri konferans ve forumda yer aldı ve eserleri on beşten fazladır. Ör: İslam Düşüncesinde Hadis, (Ankara, 2000) ve alternatif Hadis Usulü, (Ankara, 2002), İslam Düşüncesinde Sünnet, 11. Basım (Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, 2015) ve daha fazlalarını görmek için web sitesinde başvurabileceğiniz başka kitaplar da var.

3.2.2.2. Hadis Çalışmaları ve Sünnet İstihdamı ile İlgili Metodu

Hız. Peygamber'in Sünneti ile olan ilişkilerini, ümmeti birleştirecek, kültürel gelişmesine ve ilerlemesine katkıda bulunacak, karmaşık sorunlarını ve krizlerini çözecek bir proje olarak özetleyebiliriz. Bunun nedeni, ümmetin mezhepsel, politik ve fikri farklılıklarda temsil edilen ayrılıkçı ve ikincil meselelerle meşgul olup, vahiy anlamaktan ve gerçeğe indirgemekten uzak olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle diyor: "Kur'an-ı Kerim'i kurucu nas olarak adlandırmak mümkündür, Sünnet de kurucu tecrübe olarak da adlandırılabilir, başka bir deyişle, son yüzyılın ve özellikle yirmi birinci yüzyılın koşullarına tamamen muhalif Kur'an'ın ilmi vizyonunu tarihsel, sosyal, kültürel ve politik koşullarda gerçeğe dönüştürmek için yapılan ilk tecrübedir."⁴¹ Ayrıca sünnetten ilham almadan ve ümmeti birleştirmek ve sorunlarını çözmek için projelerde kullanmadan bu konularla ilgili problemlerle meşgul olmak, Müslümanların çağdaş gerçekliğinde meydana gelen rekabet ve çatışmalara yol açmaktadır. Şöyle demekte: "Bu kurucu tecrübenin (peygamberlik modeli) önemi ile beraber, Müslümanlar arasında hicri ilk yüzyıldan bu yana tartışmalara, cedellere ve kavgalara yol açan en sıcak sorunlardan oldu ve olumsuz etkileri 14 yüzyıl süren uzun dönem boyunca tartışmalarda önemli

⁴⁰ Bakınız: Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, es Siretu'z Zêtiyye bi'l Luğati'l Arabiyyeve't Türkiye ve'l İnciliziyeye ile'l Mevkii'l Elektronik Şahsî: hayrikirbasoglu.net), .14.07.2019, Ankara / Türkiye

⁴¹ Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri: el Hadis fi'l Fikri'l İslâmî, Ankara, m.2000, s:376. Ve Usulu'l Hadis, Mehmet Hayri Kırbaşoğlu, Ankara, m.2002, s:331. Ve Usulu'l Hadis, Mehmet Hayri Kırbaşoğlu, Ankara, m.2002, s:331.

ilerleme kaydetmeden bugüne kadar uzadı. Hiç şüphe yok ki, bu çizilen suret doğal bir durumu tüm standartlarla yansıtmamaktadır, zira böyle bir ümmetin sünnet meselesinde insan potansiyelini (bilimsel ve entellektüel) sıcak tartışmalı konular listesinden çıkarmadan, düşürmeden ve 14 asır devam etmekle beraber gelecekteki İslami projeler için bir ilham kaynağı haline getirmeden heder edilmesi herkes için bir hastalıktır hatta somut bir ilerleme olmadan ilham kaynağı olarak düşünülmesi ve itibar edilmesi çok garip ve tehlikeli bir durumdur.⁴² Bu çatışma ve rekabetlerin, ümmeti istenen rolünü oynamasını engelleyen çatışmalar olduğu düşünülmektedir. Bu da insani ve entellektüel enerjilerinin kaybıdır ve de aslında hiçbir şeyi değiştirmiyor. “Zira bu durum sünnetin varsayılan, beklenen ve istenen rollerini oynamasını engellediği için tehlikeli bir durumdur. Aksine, ümmet tarafından hedeflerine, amaçlarına ve gayelerine karşı zıt bir rol oynamak için kullanılmış gibi görünüyor.” Bu davranış garip olduğu gibi insanlık ve gezegen için de bir tehlikedir. Diyor ki: "Gariptir ki; Her hangi bir ulus, en önemli sorunlardan birini çözmek için 14 Yüzyıl boyunca enerjisini boşa harcarsa bu ciddi bir başarısızlık olarak kabul edilir; Ortaya çıkan bir soru şudur: Bir milletin, kimliğinin temel bileşenlerinden biriyle ilgili birey ve toplum düzeyinde hayati bir sorunu çözmemesi Büyük Fransız düşünür Roger Garaudy'nin dediği gibi gezegenin ve insanlığın geleceğini tehdit eden kriz ve gelişmelerden çıkış için kendisini nasıl bir rehberlik ve kurtuluş kaynağı olarak konumlandırıyor, Bundan daha garip olan, İslam Ümmeti'nde bilinç ve farkındalık yaratarak yukarıda belirtilen durumu değiştirme olasılığının en ufak bir göstergesinin olmamasıdır. Bunun kanıtı, Hz. Peygamber'in Sünneti hakkında nedenlerini ve içindeki bilişsel ve metodolojik kusurları araştırmadan ateşli tartışmaların devam etmesidir.⁴³ Bu, Müslüman araştırmacı ve âlimin birçok çalışma ve araştırma sundukları sünnet konularında geçmişte ve şimdi birçok kitap ve makale yazdıkları sorusunu gündeme getiriyor, Ancak bu çalışmalar, ümmetin uygarlık sorunlarına çözüm sağlamadı, birliğine de katkıda bulunmadı, bu yüzden beşerî düşünce ve sosyal toplumun problemlerinde sünnetin rolünü ve konumunu nasıl koruyabilirler? Sorunun cevabı ile ilgili olarak, bu anlaşmazlığın ciddiyetini ve entelektüel ve kültürel yayılmayı fark ederlerse, farklı İslam mezhep ve gruplarından gelen tüm Müslümanlar tarafından paylaşılabilmesine inandığı büyük bir entellektüel proje sunuyor. Dedi ki: "Evet, geçmişte sünnet sorunlarını çözmek için biriken ve katmerleşen sorunları, problemleri ve

⁴² Kırbasoğlu, Mehmet Hayri, es Sünnetü fi'l Fikri'l İslâmî, Baskı11, (Cemiati Ankara, Külliyyetu İlahiyyat, m.2015) s.86 ve sonrası.

⁴³ Kırbasoğlu, Mehmet Hayri: el Hadis fi'l Fikri'l İslâmî, Ankara, m.2000, s:376. Ve Usulu'l Hadis, Mehmet Hayri Kırbasoğlu, m.2002, s:331.

sıkıntıları ele almak için eski ve yeni yazılmış birçok çalışma, araştırma, kitap ve makale var." Ancak, sünnet hala İslam dünyasındaki ilk entellektüel ve sosyal meseleler listesinin başındaki konumunu koruduğuna ve rütbesi olduğuna dair kanıt olarak, ümmete bir katkı sağlamadı ve beklenen ilerlemeyi kaydetmedi. Neden? Bu sorunun cevabı bilimsel kurallar açısından mümkün ve mantıksal olarak kolaydır. Ancak tatmin olmanın ve sonuçları kabul etmenin ve çıktılarını ve bunların uygulanması ve uygulama alanındaki etkilerini kabul etmede zorluk vardır. ⁴⁴

Sunulan herhangi bir proje için mevcut olması gereken bazı standartlar ve kaideler belirlediğini görüyoruz. Düşünün, ümmetin gelişimi için, sunulan harika soruyu cevaplamak için birkaç adım olmalıdır. Diyor ki: "Cevabın kolay ve mantıklı ve bilimsel kurallar açısından mümkün olduğunu söyledik, ancak bazı öncelikli ve gerekli adımlar gerekmektedir. En önemlileri arasında: iyi niyet ve iyi bir hoşgörü eğilimi, kör noktaları belirleme önceliği, miras ve öz eleştirmeyi gözden geçirerek memnuniyet ve ortak bir zemin veya ortak payda aramak, farklılık ve çoğulculuk hakkının meşruiyetinin tanınması ve bilim alanındaki göreliliğin tanınması - İslam bilimleri ile sonuçları ve verileri dahil- Ve insanın bilimsel ve entelektüel faaliyeti olarak dinin gerekleri ile İslami bilimler arasındaki ayırım. ⁴⁵

Bu istenen hedefe ulaşmak için çağdaş çabaların, yenilikçi ve güncelleme perspektifinden çalışmalar, araştırmalar, literatür ve çağdaş makaleler gibi çok az ve çok nadir olduğu da düşünülmektedir. Bununla birlikte, ilkel ve düzensiz girişimlerdir, ancak gelecekteki ve gelen aşamalarda resmi tamamlamak için gereklidirler.

3.2.2.3. Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlu'na göre Sünnet ve Anlaşılması Projesi

Araştırmacı, Dr. Kırbaşoğlu'nun Hz. Peygamber'in Sünnetini ele alma ve anlama ve vakiya uygulamak için sunduğu projeyi özetleyebilir. Bu proje için beş çerçeve buluyoruz. Bunu şöyle söyleyerek gösterir: Resmi daha netleştirmek için, bu girişimlerin çerçevelerini kapsamlı bir proje içinde tanımlamak gerekir ve bunlar beş çerçevede özetlenebilir:

- 1-Kavramsal çerçeve (terminoloji kaosu).
- 2- Tarihsel çerçeve (kökeni, gelişimi, eğilimleri ve okulları).
- 3- Bilgi çerçevesi (kesinlik ve kalıcılık peşinde).

⁴⁴ El Hâc, Muhammet Emin Belleh Emin, Menheciyyet Muasıra, a.g.e., s:26.

⁴⁵ Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, es Sünnetu fi'l Fikri'l İslâmî, Baskı11, (Cemiatu Ankara, Külliyyetu İlahiyyat, m.2015) s.86 ve sonrası.

4- Metodolojik çerçeve (subut ve delil).

5- Referans çerçevesi (Sünnet din, kültür ve medeniyet kaynağıdır).

Bilgi ve birikimize göre, ne İslam dünyasında ne de diğer gayrimüslim toplumlarda planlanan bir projede ekip çalışmasının önemi ve gerekliliği ile özellikleri ve aşamaları açık olmakla beraber bu beş çerçeveyi kapsayan ve ilan edilmiş bir proje bilmiyoruz.⁴⁶

Kendisine göre sahada uygulanacak bu büyük projenin özelliklerini Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü ve İslam Bilgi Enstitüsü'nde temsil edilen onunla ilgili kurumlar hariç entelektüel ve insani yeteneklerin varlığı nedeniyle yapabilecek bir kurum görmediğine inanıyor. Diyor ki: " Bahsedilen ön adımları gerçekleştirmede liderlik rolüne layık kurum ve bireylerin olduğunu bilmekle beraber böyle bir projeyi yapabilmek için ön ve gerekli ön adımlar atılmalı. -benim takdirime göre - Bence, en değerli sivil kurumlardan biri Washington, DC'deki Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü (IIIT) ve Sudan Cezire Üniversitesi ve özellikle İslam Enstitüsü gibi onunla alakalı kurumlardır. Bu güçler, projenin aşamalarının billurlaşmasına ve hatta yürürlüğe girmesini istemektedir. İslam Enstitüsü'nde Yar. Doç. Muhammet Emin'i İslam ümmetinin geleceği için bu hayati projenin mesajını yaymada ortak ve öncü olması için Türkiye'ye gönderdi. Kendisi bize bir doktora derecesi elde etmek için bir tez sunuyor ve kendisine de araştırma ve çalışma için böyle bir konuyu seçmeyi kabul ettiği için teşekkür ediyorlar.⁴⁷

Bu projenin uygulanmasının Enstitü tarafından Dr. Muhammet Emin'i göndererek başladığını göz önünde bulundurarak bu beş çerçeveyle ilgili sorunların tanımlanmasını arzetmekte. İlk çerçevenin amacı, Sünnet, bid'at, takip, örnek alma, taklit, hadis, haber, mütevatir, âhâd, sahih hadis, bilgi, zan, metin tenkidi ve hadis ve sünnet meseleleriyle ilgili tartışmalarda rol oynayan düşünürler, akademisyenler, ilim adamları ve yazarlar arasında en yaygın kullanılan terminolojiler gibi temel ve ana kavramlardaki farklılık olgusunun olumsuz yönlerini vurgulamak. En önemlisi, bu fark terminolojide kaosa dolayısıyla diyalogsuzluğa ve anlayışsızlığa neden olmaktadır. Dolayısıyla, diyalog ve anlayışın olmaması nedeniyle, tartışmalara katılan tarafların her biri aynı terim için farklı anlamlar taşır ve bunun en iyi örneği sünnet terimidir. Sünnetin birçok tanımı vardır ancak dördü bugüne kadar etkindir. Bunlar genel olarak fıkıhçı,

⁴⁶ Kırbaoğlu, Mehmet Hayri, el Hadis fi'l Fikri'l İslâmî, Ankara, 2015, s:86 ve sonrası.

⁴⁷ **El Hâc**, Muhammet Emin Belleh Emin, Menheciyyet Muasıra, a.g.e., s:28.

usulcü, hadisçi ve kelamcılarının tanımlarıdır. Fakat bunlar, Kur'an ve sünnet'i ayırmak ve aralarındaki organik ilişkiyi bilinçli olarak kesmek ve sünnet'i farzları yapmadan nafilelerle sınırlamak nebevî modeli diğer modellerden ayıran amaçları, ilkeleri ve değerleri önemsemeyen, yasama ile yasama dışı, zorunlu ve zorunlu olmayan ve Peygamber ile insan arasında ve takipçiler ile vakıflar arasında ve gelenek arasında ayırım yapılmaması da dahil olmak üzere her disiplin için meslekî tanımlardır. Bunlar bilimsel gözlemlerin nedenleridir. Bahsettiğim nedenlerden daha önemli bir başka neden daha var, bu da bu tanımların zamanın koşullarına uymuyor ve Hz. Peygamber'in Sünnetini ilim sahiplerine, düşünörlere ve İslam dünyasındaki geniş kitlelere çağdaş ve kapsamlı bir İslam modeli olarak sunmak için ihtiyaçlarını karşılamıyor olması. Bu da İslam'dan Ali Şeriatî, Mısır'dan Yusuf el Karadâvî ve Türkiye'den Mehmet Hayri Kırbaoğlu gibi bazı çağdaş akademisyenleri ve düşünörleri bu tanımları gözden geçirmeye ve geçerli tanımların alternatif tanımlarını sunmaya yöneltti. Dikkat çekici olan, bu çağdaş tanımlar arasındaki olağanüstü yakınlıktır. Bu aşırı yakınlık, İslam Ümmeti'nin ihtiyaçlarının çağdaş terimini ortaya çıkarma olasılığını göstermekte ve aralarında ortak bir payda ve en azından sünnet teriminde diyalog, anlayış ve yakınlaşma için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Bu akademisyenlerin ve düşünörlerin komplo ya da gizli anlaşma olmadan çok yakın tanımlamalar yapmaları da dikkat çekicidir. Bu farklı İslam ölkelerindeki benzer koşulların baskılarına benzer tepkiler sayesinde. Araştırmacı, terminolojiyi çevreleyen bulanıklığı ortadan kaldırmak ve deyimsel bozukluğa son vermek için alternatifler sağlamak için bir dizi başka temel terimi inceledi.

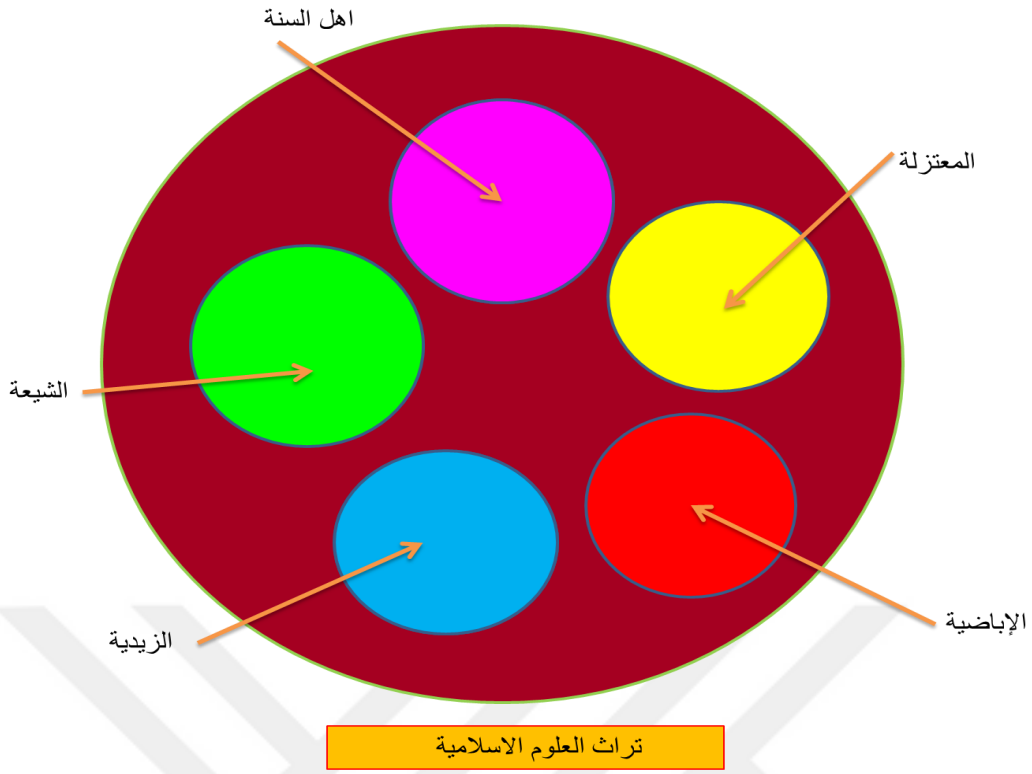
İkinci Çerçeve, beş çerçeve arasında daha az önemli görünebilir, ancak diğerlerinden daha az önemli değildir. Zira tarafların genel olarak İslam mirasına, özellikle de Hz. Peygamber'in sünnet mirasına göre tutumlarının özel bir bileşenidir. Bazı tarafların mirasa bir tür kutsallık ve saygı kattığı ve eleştiri, tashih, ıslah, yenileme ve değişime karşı bağışıklık kazandığı malumdur. Bu durum sünnet ve hadis konularında yapıcı diyalog, anlayış ve yakınlaşmaya kapı açmaya yönelik ilerlemeyi engellemektedir. Bu, bir yandan, diğer yandan, sünnet ve hadis hakkında tartışmalar olmuştur ve hala çok dar alanda ve mirasın küçük bir bölümünde gerçekleşmektedir. İslam mirasının Şiiiler, İbadî, Mu'tezile, Zeydî ve Sünnî gibi beş temel bileşenden oluştuğunu unutmayın. Ehli Sünnet'e gelince, Hanefî, Maliki, Şafîî, Hanbeli, Zahirî, Maturidî, Eş'ârî, Mutasavvıf, Filozoflar, Ehl-i Hadis gibi on temel bileşenden oluşmaktadır (2. resim). Dolayısıyla Ehli Sünnet kavramı belirli bir mezhep için bir başlık değildir ve Ehli Sünnet bu bileşenlerden

biriyle sınırlı da değildir. Bu nedenle, bu bileşenlerin hiçbiri yalnızca Sünnileri temsil ettiğini iddia etmez, ancak Sünniler kavramı istisnasız belirtilen on bileşenin tümünü kapsayan parasolistik (şemsiyesel) bir kavramdır ve Sünnilerin hepsi bu bileşenlerden oluşmaktadır.⁴⁸

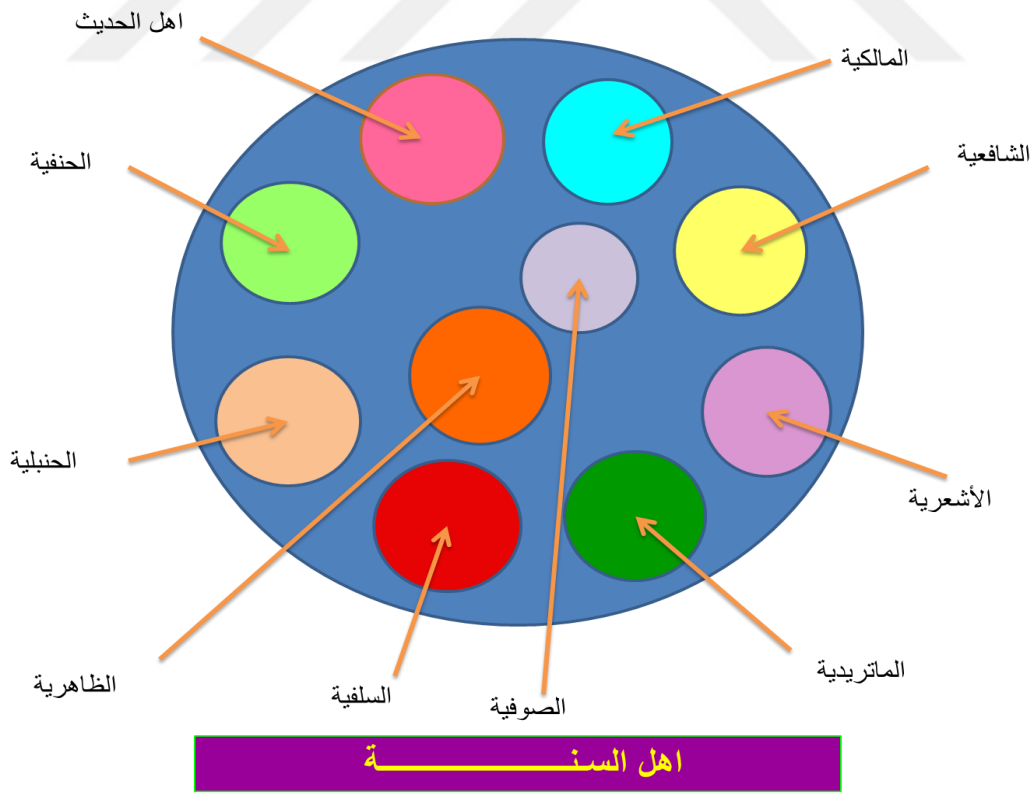
Aşağıdaki şema aracılığıyla, Prof. Hayri Kırbasoğlu'nun Müslüman mirası anlayışının özellikleri gösterilmiştir. Şekilde gösterilen Sünni, Şii, Zeydi, İbadî ve Mu'tezile mezheplerinden oluşan İslami mezhepler tarafından temsil edilmektedir (1. resim). (Ek No. 1).

⁴⁸ Kırbasoğlu, Mehmet Hayri, es *Sünnetü fi'l Fikri'l İslâmî*, Baskı11, (Cemiatu Ankara, Külliyyetu İlahiyyat, m.2015) s.86 ve sonrası.

(ملحق رقم 2)

Yukarıdaki şema ile ehl-i Sünnet kavramı Prof. Kırbaşoğlu tarafından açıklığa kavuşturulmuştur. Zira Eş'arî, Maturidî ve Selefilere dört mezhebe ve zahirilere ilave

olarak Eş'arî, Maturidî ve Selefilere kapsayacak şekilde genişlemektedir. Bu, ehli Sünnet ve'l Cemaat yaklaşımına aykırı oldukları için, Eş'ari, Maturidi ve Mutasavvıfları bu kavramdan çıkaran Selefilere yaklaşımına muhalif kapsamlı bir kavramdır. Bu tablonun doğal ve kaçınılmaz sonucu, Şii, İbadiler, Mu'tezile ve Zeydi yaklaşımlarında çoğulculuğun yanı sıra peygamber mirasına yaklaşımlarda Sünniler içinde de çoğulculuk olmasıdır. Peygamberlik mirasına yaklaşımda nitelik ve niceliğe rağmen Selefi eğilimler ile çağdaş ehli hadis ve ehli re'y ile çağdaş ehli Kuran arasında münakaşalar olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Ancak, mezhepsel gözlemlere bakılmaksızın ve mezhepçi taassuptan uzak iki kampı birbirine bağlayan ve yaklaşımlarını birleştiren başka yönler ve yaklaşımlar da vardır. Bütün bunlar Şii, İbadi, Mu'tezile, Zeydi ve Sünni mezheplerin hepsine göre Fıkıh Usulü ilmine yaklaşımlardır. Sünnet ve hadis meselelerine tüm mezhepsel renklerdeki hukuksal yaklaşımların, en temel meselelerdeki mezhepler arasındaki belirgin yakınlaşma sayesinde mezhep hoşgörüsüzlüğünü azaltma olasılığının yanı sıra mevcut sorunları yarı yarıya indirebilecek ölçüde büyük bir potansiyele sahip olduğunu söyleyebiliriz.⁴⁹

Üçüncü çerçeve, ne geçmişte ne de günümüzde akademisyenlerin dikkatini çekmediği konulardan biridir. Belki de, dört çerçevenin tümü gibi, büyük önemine rağmen, sünnet ve hadis hakkındaki çağdaş tartışmalarda en az ilgili konulardan biridir. Ve bilişsel yönün önemi, tartışmaların çoğunun, her bir tarafın kaynakları olmadan ve her pozisyonun delillerini tartışmadan, her bir tarafın bilişsel konumunun beyanını aşmayan en ufak göstergeler dışında, bilişsel görüşün yokluğundan kaynaklanmasıdır. Bu cehalet, cahil gibi görünme ya da sünnet ve hadis alanında epistemik meselelere girme arzusu, son derece tehlikeli karşılıklı birbirini tekfir ve ridde suçlamalarına yol açmıştır ve hala yol açmaktadır. Bunun nedeni, bazı tarafların sahihi ve mütevatiri tesviye etmeleri ve akide, hadler, ahkam ve ahlakın tüm alanlarında kendine göre sahih ile ihticac yapması değildir; sahihin ebu Hanife ile ehl-i hadis arasında geçmişte olduğu gibi akide, hadler alanında ve de yakın ve yakiniyyat gerektiren diğer alanlarda mütevatir ve ahat hadisleri ayıran ve de âhâd hadisle ihticâc yapmayan diğerlerinden farklı olarak kesin, yakın ve zaruri bilgi ifade ettiği deliliyle aralarında ayırım yapmaksızın. Bunlar, sünnetin reddi suçlamalarının sünnet ile hiçbir ilgisi olmadığını, aksine, hadis kitaplarının içindeki ahad hadislerle ilgili olduğunu bilerek sünnetin ve vahit haberin hücciyeti meselesi hakkında çağdaş tartışma

⁴⁹ Kırbaoğlu, Mehmet Hayri, es Sünnetü fi'l Fikri'l İslâmî, Baskı11, (Cemiatu Ankara, Külliyyetu İlahiyyat, m.2015) s.86 ve sonrası.

makalelerinde çok şey var. Araştırmacı, özellikle usulu'l Fıkıh alanında uzlaşma olasılığına atıfta bulunarak konuyu kristalize etmek için övgüye değer bir çaba sundu.⁵⁰

En karışık olanı şüphesiz metotlar alanındadır. Zira tabiri caizse bir çoğu rastgele veya gevşek bir yaklaşıma daha yakın olmasına rağmen tarafların veya yönelimlerin sayısınca demiyorum fert sayısınca metot var. Bunun kanıtı, sünnet ve hadis meselelerini incelemesinde yazarın yöntemini açıklayan bir kitap veya makale bulamamanızdır. Yöntem adına söylenenlere gelince, metodolojiden uzaktır veya metodoloji ile ilgili alt teknik konulardır. Yöntemden bahsederken, başka bir olumsuzluk da kullanılan yöntemin kökleşmesindeki ve uygulama modellerine atıfta bulunarak ne kadar başarılı olduğuna kayıtsızlıktır. Bunların hepsi İslam dünyasında yüksek öğrenim sistemlerinin İslami çalışmalar alanındaki başarısızlıktan dolayıdır. Zira bilim felsefesi ve çağdaş metodolojilerdeki gelişmeleri takip etmeden rastgele öğretilmektedir. Böylece, erkek ve kız öğrenciler, bu konularda güçlendirilmeden İslami eğitim fakültelerinden mezun olmaktadır. Bunun en güçlü kanıtı, ağırlıklı olarak çoğunlukta olan mezuniyet, yüksek lisans ve doktora tezleridir. Bunlar bilgi toplamanın ötesine geçmemekte ve pek azı hariç, analiz veya eleştirisiz olarak açıklayıcı başlıklar altında listelenmiştir. Tahlil ve tenkitlere gelince çoğunlukla bir tavrı diğerine karşı tipik savunma sözleri veya sözlerle süslenmiş vaaz ve retorik yöntemlere sığınmaktır. Belki de söylediklerimizin en büyük kanıtı, İslam ümmetinin binlerce yüksek öğrenim kurumuna ve İslami eğitim fakültelerindeki binlerce akademisyene ve on binlerce doktora tezi hatta doktora üstü tezler ve yüzlerce araştırma tezlerine rağmen fikri, siyasi ve sosyal krizlerin ağırlığı altında inlemesidir. Daha net bir resim için sadece üç örnek vereceğim. İlk örnek, Mahmud ebi Reya'nın kitabındaki yaklaşımlarına cevap verecek yazılardır (Peygamber Sünneti'nin Işıkları); Biz, ebi Reya'nın yöntemi ile ona cevap verenlerin yaklaşımı arasında ve hatta iki tarafın şartları ve bilgi durumları arasında büyük bir açıklık olduğunu açıkça gördük. (Bu sonuçlara ebi Reya'nın kitabını araştırma, tartışma ve doktora öğrencileriyle cevap verme sırasında yirmi yıl önce ulaşıldı), Tabii ki, iki taraf arasında yapıcı bir diyalog yoktu, ancak İbn Kuteybe ve kitabının (Çeşitli Hadislerin Yorumlanması) zamanından bu yana tekrarlanan basmakalıp ithamlar bunun yerini aldı. Ebi Reya'nın kitabına yanıt verenlere gelince ebi Reya'nın yaklaşımlarındaki iç çelişkileri bile ortaya koyamadıkları hatta nakledilen kaynaklara başvurarak alıntılarını gözlemleyerek bilgilerin doğruluğunu

⁵⁰ El Hâc, Muhammed Emin Belleh Emin, Menheciyyet Muasıra, a.g.e., s:35.

doğrulamadıklarını fark edilmiştir. İkinci örnek biyografi alanından alınmıştır. Hz. Peygamber'in biyografisi alanında yazılan yüzlerce eserin hangi yöntemle yazıldığı yazan veya okuyucu tarafından bilinmediği herkes tarafından biliniyor. Bununla birlikte, Muhammet İzzet Derveze'nın (Peygamber'in Sireti, Kur'an'ı Kerim'den Alıntılanan Tablo) kitabı ve Muhammet Hüseyin Heykel'in (Hz. Muhammed'in Hayatı) kitabı gibi nadir istisnalar vardır. Muhammed Hüseyin Heykel, kitap neredeyse bir asır önce basılmış olsa da, biyografi ve anlatımlarla ilgili yöntemini açıklamak için (50) sayfaya yakın bir bölüm ayırdı. Son örnek Abdulğani Abdulhalık'ın kitabı (Sünnet'in Hücciyeti) uluslararası bir tez / doktora (1940). Çağdaş dönemde sünnet'in hücciyeti sorunuyla ilgili belki de en eski doktora tezlerinden biridir. Bu kitabın, mevcut yazıların çoğuna kıyasla bile, metodolojik ve bilişsel ilerlemenin bir aşamasını temsil ettiğine şüphe yoktur. Bununla birlikte, yazar, sünnet'in hücciyetinin ispatı risalesinde İmam Şafi gibi birçok konuda kısır kaldı. Ama Şafi'nin kanıtlarını gözden geçirdiğini, elelediğini ve eleştirdiğini bildirmeden onu körü körüne takip etti. Ayrıca, bu noktada, Şafi'nin delillerinden etkilenen tüm eski alimler de bu noktada kısır. Şafi'nin yaklaşımları üzerinden 12 asır geçmesine rağmen, ne geçmişte ne de günümüzde bu ihticâc delillerine hiç kimse dikkat etmedi. Bu döneme ait çağdaş dönemden en iyi örnek, Abdulğani Abdulhalık'ın kitabıdır, Zira Şafi haberlerin doğruluğuna güvendiği Kur'an delillerinin geçerli, sağlam ve mantıklı olduğunu ve bunların, yalnızca Hz. Peygamber döneminde- tabiri caizse- meydana geldiğini fark etmedi. Zira Hz. Peygamber'in ashabı ve diğer çağdaşları, Hz. Peygamber'in varlığıyla beraber kendine muracaat ederek haberleri tahkik ve aralarında olan herhangi bir uydurma ve sahtecilik girişimini ortaya çıkarabilme olasılığını araştırabiliyorlardı. Hz. Peygamber'in vefatından sonra, doğru ve yanlış olanı ayırt etmek için Hz. Peygambere başvurmak mümkün değildir. Birincinin katiliği ve ikincisinin zanniliği ve sünnet ile hadis rivayetleri arasının tesviye edilmesinin imkansızlığı nedeniyle sünnet ve âhât haberlerle ihticâc yapılmasında büyük bir fark olduğu için sünnet ve âhât haber ya da âhât hadislerin arasının temyiz edilmemesi Şafi'nin kendisinin ya da ondan sonraki ulemanın ve tartıştığımız kitabın müellifinin fark etmedikleri şeylerdendir. Zira âhât haberler sünnetin tek kaynağı değil, üç kaynağından sadece biridir. Zira kitapların batınlarında bahsedilen anlatılardan daha önemli ve daha güvenilir iki kaynak var. Peygamber döneminden günümüze tüm Müslümanların mutabakatı ile yüzyıllar boyunca miras kalan Kur'an'ı Kerim ve yaşanan-yaşayan sünnettir. Bu da çağdaş tabirle yaşayan canlı sünnet diye ifade edilmektedir. Hata alanlarını ve kör noktaları uyarmak için bütünsel ve tarafsız bir yaklaşımla araştırmacı

tarafından ele alınan ve tartışılan başka konular da vardır. Bütün bunlar, ümmetin insan potansiyelini burada bahsedilen ve belirtilmeyen olumsuzluklar nedeniyle kaybolmaktan korumak içindir. Allah cc. Yardımcımız olsun.⁵¹

Son çerçeve, önceki tüm çerçevelerin kendisine bir araç olarak hizmet etmesidir. Zira bu tartışmaların tarihsel, deyimsel, bilgi-marifet ve önceki metodolojik çerçeveler üzerindeki amacı çağdaş peygamberlik modelini inşa etmek için bir altyapının hazırlanması, kelimenin tüm anlamlarıyla bir rehberlik ve halklar, ülkeler, bölgeler ve Dünya düzeyindeki krizlerden çıkış için gerekli olan bir iyimserlik kaynağıdır. Araştırmacı Kur'an mesajını oluşturma koşulları ve gereksinimleri arasındaki derin ve köklü farkın tamamen farkında olarak paradoks tuzağına düşmeye karşı uyararak görevini yapmıştır. Bu tuzaktan kaçınmak için önce, ne Kur'an'ın ne de sünnetin hazır çözümler sunarak tüm zamanların ve yerlerin ihtiyaçlarını karşılamak için ansiklopediler olmadığı, ancak insanlığa önümüzdeki yüzyıllarda dönemin koşullarına ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere ilham ve değerlendirme yoluyla bazı örnek çözümler sunmanın yanı sıra insanlığa gerekli minimum ilkeleri ve değerleri sağladıklarını bilmek gerekir. Bugün, peygamberlik modelini, özellikle hız ve içerikte ciddi ve korkunç bir değişim yaşadığımız alanlarda çoğaltmak mümkün değil. Büyük ve hızlı toplumsal değişimin farkındalığına dayanarak, araştırmacı, Kur'an'ın vahiy döneminde ve mesajının oluşumu sırasında hiçbir etkisi olmayan değişen gerçekliği ve gelişmeleri hesaba katmadan, sünnetin çoğaltılması için bir model olmadığını aksine, bir ilham, düşünce, rehberlik ve rasyonalizasyon kaynağı olduğunu ifade etmek için uygun ve geçerli kelimeleri seçme hakkına sahiptir.

Çağdaş meselelere ve krizlere çözüm bulmaya gelince, İslam ümmetinin halkalarının deneyimlerini ve tecrübelerini dışlamaksızın sadece düşünür, akademisyen, araştırmacı ve sanatçı kitlelerin eğitimli seçkinlerinden değil, aynı zamanda çağdaş İslam meseleleriyle ilgilenen gayrimüslimlerin de deneyimlerinden ve deneyimlerinde faydalanmak gerekir.

Bununla birlikte, bu sağlam, gerçekçi tavır araştırmacının peygamber modelinin bazı ilke ve değerleri ile eski ve yeni hadis çalışmalarında akademisyenlerin bazı konuları ve akademisyenlerin metinlerin delaleti alanındaki katkılarına ek olarak

⁵¹ Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, es Sünnetu fi'l Fikri'l İslâmî, Baskı11, (Cemiatu Ankara, Külliyyetu İlahiyat, m.2015) s.86 ve sonrası.

özellikle kaynakların ve tarihsel rivayetlerin belgelenmesi alanında, genel olarak da ilmi alanda ve ilmi çalışmalardaki çağdaş ilke ve değerler arasındaki bazı benzerlikleri göstermesini engellemedi. Bu dini ve dini olmayan metinleri anlamak ve yorumlamak için gelişmiş yöntemler sunarak olmuştur. Hem belgeli hem de tefsirci / tevilci olan bu muazzam çabalar, uzun yıllar boyunca daha önceki deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi ve çağdaş çabaların sonucu olan bazı yeni konuların eklenmesi şartıyla İslami çalışmaları yönlendirebilir. Ortaçağda Müslüman ülemanın çabalarının yaratıcı yönlerini vurgulamanın, aşağılık hissetme sorununu azaltacağına ve gelecek nesillerin, mirasın kutsallaştırılması tuzağına düşmekten kaçınmamız koşuluyla, dünya toplumlarıyla özgüven ve psikolojik bir rahatlıkla rekabete girmesine yol açacağına şüphe yoktur. Mirasımızın kutsallaştırmak için değil, gelişimi ve çağdaş projelere dönüşümü için olduğunu vurgulamaktayız.⁵²

3.2.2.4. Tez 'in Özgünlüğü, Özellikleri ve Önemi

Birincisi: Basiretli okuyucu, bu tezi dikkatlice okuduktan sonra, uzun yüzyıllardan beri çıkmaza girmiş olan ve olumsuz etkileri günümüze kadar uzanan tartışmaların gidişatını dönüştürme ve değiştirmede bir başlangıç noktası oluşturmak için bilimsel ve entelektüel bir girişimin önünde olduğundan emindir ve kendisini, nedenleri değil, sonuçları olan pozisyonları (dalları) tartışmadan önce, önceliklerine metodolojik ve bilimsel konuların (kökenler) tartışmasını koyan yeni bir kültüre giden yolu açma girişiminin önünde bulur. Bu nedenle, sonuçlara yol açan nedenleri tartışmadan sonuçları tartışmak mantıksız ve akılsızcadır. Bu'nun delili, geleneksel yaklaşımların hatasını kanıtlamış ve sonuçlara gerekçesiz olarak bakarak kendini 12 yüzyıldan fazla tekrarlayan tarihsel deneyimdir.

İkincisi: Tez, birçok çağdaş hadis çalışmalarında olduğu gibi rastgele veya parçacı yaklaşımlara dikkat etmeden, metodolojik bir mantıkla tanımlanan ana başlıklardaki kapsamlılığı ile ayırt edilir. Zira beş çerçeve, sünnet ve hadis üzerine yapılan çalışmalarda anlama, ilerleme, gelişme, yenileme, yenileme ve yaratıcılığa yol açan tüm yöntemlerin engellenmesi ile ilgili en önemli konuları temsil etmektedir.

⁵² Kırbasoğlu, Mehmet Hayri: el Hadis fi'l Fikri'l İslâmî, Ankara, m.2000, s:376. Ve Usulu'l Hadis, Kırbasoğlu, Mehmet Hayri, m.2002, s:331.

Üçüncüsü: Tezin avantajları arasında bilgisel ve metodolojik konularda çoğulculuğa açıklığı vardır: bir yandan İslam bilimleri arasındaki kesişen çoğulculuk, diğer yandan beşeri bilimler ile insani ilimler arasında çoğulculuk.

Dördüncüsü: İslam ümmetinin dillerinin Arapça dışında ihmal edilmiş bir dilde bilimsel ve entelektüel çabalarını belirleme ve bunlardan yararlanmadaki öncü rolü: Bu modern Türk dilidir, evet Arapça dışında başka İslam dilleri de var ve bunlar Endonezya, Malezya ve Afrika'daki yerel diller gibi genel olarak İslami çalışmalarda ve özellikle hadis çalışmalarında da neredeyse ihmal ediliyorlar, ancak Türkçe bile Batı'daki İslami çalışmalarda en çok ihmal edilen dillerden biridir. Kuşkusuz ki araştırmacı, Türkiye'deki bilimsel çalışmalardan faydalanmak için bir yıldan az bir sürede Türkçe öğrenmeye yönelik sınırlı zaman nedeniyle Türk dilindeki hadis çalışmalardan yararlanamadı. Ancak, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Bölümü'ndeki profesörlerle etkileşimi, Türkiye'de özellikle özgünlük, yaratıcılık ve eleştiri yönleriyle ilgili hadis çalışmaları hakkında genel bir fikir edinmelerini sağladı. Araştırmacının Ankara / Türkiye'de daha fazla kalabilseydi Türkçe'yi öğrenmek için güçlü bir yeteneği ve isteği olduğu söylenebilir, ancak nispeten kısa bir süre içindeki koşulları bu umudu elde etmesine izin vermedi. Fakat genel olarak Sudan ile Türkiye arasında ve Cezire Üniversitesi / İslam Bilgi Enstitüsü ile Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi arasında ve İlahiyat Fakültesi profesörleriyle ilgilenmek ve işbirliği yapmak için dünyanın en yakın sivil araştırma kurumu olan Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü arasında arabulucu rolünü oynama arzusu ve isteğine sahiptir. Ankara İlahiyat Fakültesindeki akademisyenler vizyon, hedef, müfredat ve projeler açısından enstitünün ve dergisinin endişelerine çok yakın bir dergi (ayrıca Rıdvan Seyyit tarafından Lübnan'da yayınlanan (İçtihat Dergisi) 'ne de yakındır.) yayınlayacak bir araştırma grubu oluşturdu. Ancak, dergi (İslamiyat Dergisi), İslamiyyat dergisi çıkarılmadan önceki İslamî Araştırmalar Dergisi'ne ek olarak (40.) sayısının yayınlanmasından sonra on yıl içinde askıya alındı ve bu da on yıl sürdü. Dergi temel kaidesi esas, sadece Türk dilinde orjinal eserler ve de Arapça ve Batı dillerinden orijinal bilimsel ve entelektüel eserlerin çevirilerini yayınlamak için (Kitabiyyât) adında bir yayınevi kurmaktı. Tanınmış merhum bir ilim adamı olan Fuat Sezgin'in (Sahih-i Buhari'nin Kaynakları) dahil olmak üzere çok önemli kitaplar yayınladı. İmamî yazar Ahmet'in kitabı (Şii Siyasi Fikir'in Evrimi) türkçeye çevrildi. İmamiyye'nin kaynaklarında Mehdi ile ilgili tüm rivayetleri inceledikten sonra yazarın İmamiyye'de beklenen İmam Mehdi efsanesi gibi tehlikeli sonuçlara ulaştığı göz

önüne alındığında (Türkçe çevirisi yaklaşık 200 sayfa olan) çok önemli bir kitaptır. Bu yayınevi tarafından yazılmış ve tercüme edilmiş birçok kitap vardır. Dergi durmasına rağmen, yukarıda belirtilen yayınevi, sloganın kısaltması olan OTTO (Oku ve Düşün - Düşün ve Oku) adı altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Araştırmacının etkileşimde bulunduğu profesörlerin birçoğunun bilimsel ve entelektüel eserlerini yayınlamak için yayıneviyle (OTTO) uğraştıklarını ve Türkiye'de ve Batı Akademisi'nde bu akademisyen grubunun (Ankara Okulu) diye meşhur olduklarını ve Türkiye içinde ve dışında ilgiye nail olduklarını unutmamalıyım. Değerli Sudanlı araştırmacı bu grubu tanıyan ve onlarla Türkiye dışından ilgilenen son kişidir. Bu grup sahip oldukları bilgi, ilim ve deneyimi sundular ve bu hususta sağolsunlar eksiklik göstermediler. Ancak, kendileri- ve ben onlardan biriyim - büyük Sudanlı profesörü gerektiği gibi ve bu gruba ve İlahiyat Fakültesi'ne yaraşır şekilde ev sahipliği yapamadıklarını itiraf ediyorlar. Bunun nedeni, - doktora belgesi için araştırma yapmak üzere yurtdışından gelen bir profesöre ev sahipliği yapan- bu deneyim, üniversite tarihinin ilk deneyimiydi. Değerli Profesörün ve Bilgi İslam Enstitüsü ve Cezire Üniversitesi'nin bizi affedeceğini umuyoruz.⁵³

Sonuç olarak: Bu araştırma sadece bilimsel araştırma değildir, aynı zamanda bundan daha fazla bir mesaj taşımaktadır. Böylece sadece araştırmacılar ve sünnet ve hadis meseleleriyle ilgilenenler için değil, aynı zamanda Sudan ve Türkiye'deki bilimsel, araştırma ve akademik kurumlar için de yeni ufuklar açacak. Bu bilimsel anlaşmanın ana kazanımının veya kazançlı olanının gelecek nesillerin – Sadece Sudan ve Türkiye'de değil - tüm İslam ümmetinin gelecek nesillerinin olacağı söylenebilir. Bu da Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü'nün enerjilerini boşa harcayan ve gerçekçi, makul ve uzlaşmacı çözümlere ulaşmak için önemli konuları tartışmaktan alıkoyan tartışmalarla boğuşan İslam Ümmeti'nin geleceğini garanti etmek için bu tür hayati çabaları kabulü ve desteği sayesinde.

Önümüzdeki bu hedefe ulaşmak için engebeli ve uzun bir yol var. Burada size sunulan teze-araştırmaya gelince, daha büyük, daha kapsamlı ve daha geniş bir projeye giriş niteliğindedir. Bunun nedeni, araştırmanın sünnetin sıcak konularına sadece ana hatlarıyla değinmesidir. Bu muazzam sorunları derinleştirmek ve kollara ayırmak ve bunları ayrıntılı olarak incelemek için bir grup akademik araştırmacıya ihtiyaç vardır.

⁵³ Kırbaoğlu, Mehmet Hayri, Mulahazât ve Teemülât Havle Dirâseti Muhammet Emin Belleh Emin, Menâhic Muasira, a.g.e., s:33.

Profesör Celal Muhammet Emin Bellah'ın nitelikleri, ayrıcalıkları ve teknik özellikleriyle, yukarıda belirtilen konuları ele almak için genişletilmiş bir proje içinde grup çalışması için uygun bir kişilik olduğuna inanıyorum. Türk dilini öğrenme fırsatına sahip olsa, Türkiye'nin katkılarını Arap İslam dünyasına transfer etmek için Türkiye ile Sudan ve Arap dünyası arasında arabulucu rolünü oynayacaktır.⁵⁴

3.2.3.Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal'ın (İlahiyat Fakültesi Dekanı) Çabaları

Birincisi: Doğum ve Yetişme:

1957 yılında Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı.

İkincisi: Bilimsel ve Çalışma Yolculukları:

ODTÜ Sosyal Bilimler Bölümü (Sosyoloji)'nden 1981 de, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 1982 de mezun oldu. 1983 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1990 yılında doktorasını tamamladı. 1993 yılında doçentlik, 2000 yılında profesörlük kadrosuna atandı. 1987-88 yıllarında Suudi Arabistan'ın Melik Suud Üniversitesinde araştırmacı olarak bulundu. 1999-2000 öğretim yılında Kırgızistan'ın Oş Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. "İmam Ebu Hanife'nin Hadis Anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu" konulu doktora tezi Diyanet İşleri Başkanlığınca yayınlandı. Alanıyla ilgili yirmiyi aşkın bilimsel, yetmiş aşkın popüler makale, ulusal ve uluslararası sempozyumlara sunulan bildiriler hazırladı. Halen İlahiyat Fakültesi Dekanlığı görevini sürdürmektedir.

Üçüncüsü: Kitaplar ve Yayınlar:

Prof. Hakkı Ünal, pek çok kitap ve makale yazdığı ve birçok meşhur eseri çevirdiği Peygamber sünnetinin hizmetinde büyük çaba gösterdi, Örneğin, bazı eserleri şunlardır:

Ebu Hanife'nin Hadis Anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara, Beşinci Baskı-2018.

⁵⁴ Kırbasoğlu, Mehmet Hayri, Mulahazât ve Teemülât Havle Dirâseti Muhammet Emin Belleh Emin, Menâhic Muasira, a.g.e., s:37.

Hadis 10-11-12 (İmam Hatip Liseleri İçin Ders Kitabı), Prof. Dr. Talat Koçyiğit ve Prof. Dr. Mücteba Uğur ile birlikte, Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985-1997.

Hadis (İmam Hatip Liseleri için ders kitabı), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2006.

Kırk Hadis Kırk Yorum, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Beşinci Baskı, Ankara 2018.

Kırk Hadiste Anne Baba, TDV Yayınları, Ankara 2016.

Dördüncüsü: Yayınlanan makaleler:

Profesör Ünal, çeşitli bilimsel dergilerde birçok bilimsel makale ve yazı yayınlamıştır:

“Hadislere Göre Kadının Örtünmesi”, İslâmiyât, cilt: 4, sayı 2, s. 53-68, Ankara 2001.

“Muammer el-Kazzâfi ve Yeşil Kitabı”, İslâmiyât, cilt: 5, sayı: 2, s. 159-164, Ankara 2002.

“İslam’da Din Özgürlüğü ve İlk Uygulamalar”, İslami Araştırmalar Dergisi c:18, sayı:3, s. 275-293, Ankara 2005.

“Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Tıp”, Diyanet İlmî Dergi, (Hz. Muhammed özel sayısı) s.181-190, Ankara-2000.

“Şehirlerin Faziletiyle İlgili Uydurma Hadisler ve ‘Hayru'l-Buldan’ Risalesi”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt: XLI, s. 67-90, Ankara-2000.

"Geleneksel Hadis Yorumunda Şârihin Hadisin Anlaşılmasına Katkısı", İslamiyat, c. 10, sayı: 3, s. 89-112, Ankara-2007.

“Kur’an’da Aile Kurumu”, Diyanet İlmî Dergi, c.40, sayı: 2, s. 7-20, Ankara-2004.

Değişimin Mesajı Şeriat ve Zamanla Buluşuyor makalesi, Tatar Şakir Can Humejdî'nin Mesajı, Şeriat Fakültesi Dergisi, s. 133-183, Ankara, 2019.

Beşincisi: Ulusal ve Uluslararası Toplantılar:

Prof. Ünal, İslami ve hadis çalışmalarında çeşitli konular üzerine makaleler ve bilimsel müdahalelerle ulusal ve uluslararası birçok bilimsel etkinliğe katıldı. Bunlarla sınırlı kalmamak şartıyla bazılarını zikredeceğiz:

“İslamda İşçi-İşveren İlişkileri”, İslamda İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 243-249

“Türkistan Türklerinin İslam Kültürüne Katkıları ve Fergana Bölgesi ve Civarında Yetişen Bazı Alimler” (Kırgızistan- Oş devlet Üniversitesi tarafından 21-23 Ekim 1999 tarihinde Oş’da düzenlenen “Türk Elderinin Dünyölük Sivilizasyada Algan Ordu Cana Rolu/ “Türk Halklarının Dünya Medeniyetindeki Yeri ve Rolü” konulu Uluslararası Sempozyum)

"İnsanî Değerler Açısından Hz. Muhammed'i Doğru Anlamanın Önemi" s.239-246, Yeni Bir Geleceğe Açılırken İnsan ve Din, Adana-2002.

“İslam Kültürünün Sürekliliğini Sağlamada Hadis ve Sünnetin Rolü”, İslam’ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu doğum Sempozyumu -2001, Ankara 2003, s. 25-31.

“Ebû Hanife’nin Hadis-Sünnet Anlayışı”, İmam-ı Âzam Ebû Hanife ve Düşünce Sistemi, (Sempozyum Kitabı), Cilt, 2, s. 275-284, Bursa 2005.

“İslam Düşüncesinde Ailenin Dînî Temelleri”, Küreselleşen Dünyada Aile Sempozyumu, s. 116-123, (Balıkesir-2009), Ankara 2010.

“Kur'an ve Sünnet Açısından Kutsiyet, Velayet ve Keramet", İslam Düşünce ve Geleneğinde Kutsiyet, Velayet, Keramet, s. 19-48, KURAMER Yayınları, İstanbul 2017.

Altıncısı: Kırgız Dilinde Yayınlanan Makaleler:

Araştırmacı, Prof. Ünal’ın büyük çabalarından birinin Kırgız dilinde yayınlanan makaleler olduğunu belirtiyor; bu yüzden bunlardan bahsediyoruz, bazısı; Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından yayınlanan ‘Aile Üyelerinin Birbirleri ile ilgili Görev ve Sorumlulukları’ makalesi, Cilt 2000, Cilt 1, Sayı 1, Sayfa 20-31, MS 2000 yılında,

Hz. Peygamber'in Doğum Haftası vesilesiyle, aynı 2000 yılında Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde, Peygamber ve Barış başlıklı bir başka makale, s. 35-44,

'İslam'da gelenek ve göreneklerin değeri' başlıklı başka bir makale, 221-225 sayfaları, Oşi Üniversitesi, 2000,

"Bilimin doğru bir din anlayışının oluşturulmasındaki rolü" başlıklı bir başka makale yayınlandı. 2000 yılında Oşi Teknik Üniversitesi'nde bir seminer yayınları,

'Hadis ve Şerhi' başlığıyla, 2005'ten 2011'e kadar aylık din dergisinde kendisine 71 sayılık bir sütun tahsis edildi.

Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nin 17 maddesini ve İslam-Hristiyan sözlüğü için 33 makale hazırladı.⁵⁵

3.2.4.Prof. Dr. Enbiya Yıldırım'ın Hadis Çalışmalarındaki Metodu

Birincisi: Doğum ve Yetişme:

1965 yılında İstanbul'da doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi'nde aldı. Yüksek lisans tezini, 1991 yılında İbn Hibban'ın Sahihini tahkik eden Prof. Dr. Mehmet Ali Sönmez'in danışmanlığında 'İbn Huzeyme ve Sahih'i isimli tezi ile aldı. Aynı Prof. Dr.'un gözetiminde 1996 yılında basılmış olan (Hadiste Metin Tenkidi: Tarihsel Süreç ve Yeni Yaklaşımlar) adlı teziyle doktora derecesi aldı.

İkincisi: İlim ve çalışma yolculuğu:

1994 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde dekan olarak çalıştı, 2002 yılında bir yıl içerisinde doçent ve ardından profesör derecesi aldı. Ayrıca 2005-2006 yılları arasında Ürdün'deki Şeyh Muhaddis Şuayp el Arnavut'un dizinde hadis öğrencisi ve 2013 yılında, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Bölümü'ne öğretim üyesi ve profesör olarak atandı ve şu anda da burada çalışmaktadır. Prof. Yıldırım Körfez üniversitelerinde Sünnet ve bilimleri profesörü olarak çalıştı ve çeşitli Arap ve İslam ülkelerini gezdi.

Üçüncüsü: Kitaplar ve Yayınlar:

Prof. Yıldırım, Sünnete hizmette çok çaba sarf etmiş, aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok kitap ve yayın telif etmiştir:

⁵⁵ Ünal, Dr. İsmail, Mukabele Şahsiyye Ecrâhê el Bâhisu me'al Uste'z bi Terîhi 19/ Şubat/ 2020

Birincisi: Kitaplar ve Risaleler: Peygamber, Din ve Ahlak, Şerh kitaplarındaki geleneksel yorum tarzı ve hadis ilmi sorunları,

Ayrıca Hadis ilmindeki meseleler, Muhaddisler ve Metotlardaki Çelişkiler (Beyhaki ve İbnü'l Cevzî Örneği) Sahih hadisin olmadığı konularda yazdı. Hz. Peygamber'de Örneklik (Güzel Ahlak) Zihinlerde bazı sorular uyandıran hadisleri yazdı.

Sünnetsiz olarak Kur'an bize yeter diyen Kur'an'cılara bir reddiye olarak kitap yazdı.

Buhari'nin Hanefilere bakış açısına dair bir reddiye yazdı.

Kütüb'ü Sitte'deki ravilerin doğum ve vefat tarihleri başlığıyla baskıda olan bir eseri var.

İkincisi: Türkçeye Çevirdiği Kitaplar:

Prof. Yıldırım, sünnet bilimlerinde lisansüstü öğrencilere ve araştırmacılara hizmet etmek için harika bir iş çıkardı: Birçok kitabı Türkçeye çevirdi; Bu kitaplar arasında: Suyuti'nin 'Sünnetin İslamdaki Yeri', Zehebî'nin 'Tefsir ve Hadis'te İsrailiyyat', Abdurresid en Nu'mânî'nin 'İmam Ebu Hanife'nin Hadis İlmindeki Yeri' ve Ebu Ğudde'nin 'Mevzu Hadisler' ve 'Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed' isimli iki kitabı.

Üçüncüsü: Makaleler ve Bilimsel Çalışmalar:

Prof. birçok bilimsel ve uluslararası konferansa katıldı ve kayda değer bilimsel dergilerde kırka kadar ulaşan birçok makale ve yazılar yayınladı. Ve araştırmanın doğası hepsinden bahsetmek mümkün olmadığından; Aşağıdakilerden bahsediyoruz, ancak bunlarla sınırlı değildir: 'Elçin'nin Sözlerinde ve Fiillerinde Sebebiyyet', 'İmam el-Suyuti'ye Yönelik Suçlamalar', 'Hadislerin Analizinde Zihnin Tasarlanması', 'Kutsi hadislerin genel değerlendirilmesi' 'Bazı Hadisçilerin ve İmamların Hadislerle Muamele Metotlarının Eleştirisi; 'Âmidî'nin Hadislerin Teâruzunda Metodu', 'Serahsi'nin Hadis İstihdamında Metodu', 'Musa Carullah'a Göre Hadis ve Sünnet', 'İbn Rüş'ün Hadis İstihdamında Metodu'. Ayrıca hadis tenkidinde yazmayı önemsemi; 'Sahabenin birbirlerini eleştiride Kullandıkları kavramlar ve ibareler', 'Türkiye'de Hadis Tenkidi'. Ayrıca çeşitli konularda başka yazılar da yazdı; 'Sahabe'nin adaletinde akli temeller',

‘Hakim Nisabûrî’nin, Şiilikle suçlanması’, ‘Son yüzyıllarda Orta Doğu’da Nebevî Hadis’in Rolü’⁵⁶

3.2.5. Türk Akademisyenlerin Metodu Hakkında Notlar

Araştırmacı, hadis çalışmalarında uyguladıkları metotların, halef ve seleflerin ilmini taklit veya sapma olmadan yeni ihtiyaçlara göre cem edilerek ayırt edildiğine inanmaktadır. Bu kitapların bazılarının Arapça ve farklı dillere çevrilmesinin araştırmacılar ve İslami ilimlerle ilgilenenler için yararlı olacağına inanıyoruz. Zira hadisleri ve sünnetleri anlamak için, sahabe ve selefler arasında buldukları şeyleri, metinleri anlamada aşırı veya ihmal edenlerin hatalarına atıfta bulunarak, bazı kontroller ve kilometre taşları oluşturmaya çalışıyorlar. Bu hadis ve sünnet fıkının kanun ve kurallarını sağlam bir şekilde belirlemek için sistematik bir girişimdir. Ayrıca çeşitli konuları tartıştılar. Yine, Sünneti anlamak için anlaşılması ve kavranması gerektiğini iddia etmeden kapsamlı bir yaklaşım geliştirmenin bazı faydalarını önerdiler.

Araştırmacının görüşüne göre, bu çabalar üzerinde yapabilecek en önemli gözlemler, hadisle alakalı kitap ve el yazması eserlerin Türk diline çevrilmesi ve araştırılması, böylece Türk ilgilileri ve araştırmacıları için kolayca erişilebilir olmasıdır. Prof. Mehmet Said’in gelişiminin tarihinde anlatılan bazı önemli araştırmalarla birlikte . Fransa’daki çalışmalarından ve Fransızca okuma ve yazma yeterliliğinden yararlanan Hatiboğlu; Batı modern çalışmalarını ve diğer bazı kritik çalışmaları izlemesine yardımcı olan ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde İslami bilimler kurmaya adanmış çağdaş akademisyenler olarak Muhammed Tayyip Okiç. Araştırmacının görüşüne göre, bu çabalar hakkında yapabilecek en önemli gözlemleri, çoğu, yakın tarihli el yazmalarının ve kitapların Türkçe’ye çevrilmesi ve araştırılması, böylece ilgilenen ve Türk araştırmacılar ve ilgilenenler tarafından kolayca erişilebilir olması. Prof. Mehmet Said Hatiboğlu’nun Buhârî’nin şerhlerinin gelişimi tarihinde temsil edilen bazı önemli hadis çalışmalarısıyla beraber, Fransa’daki çalışmalarından ve Fransızca okuma ve yazma yeterliliğinden yararlandı. Bu da batı hadis çalışmalarını ve diğer bazı kritik çalışmaları takip etmesine yardımcı oldu, Ve Tayyip Okiç, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslamî İlimlerin kuruluşuna katkıda bulunan çağdaş akademisyenler olarak kabul edilmektedir. Bu çabalar aşağıdaki kitaplarda temsil edilmiştir:

⁵⁶ Yıldırım, Dr. Enbiya Yıldırım, Mukabele Şahsiyye Ecrâhê el Bâhîsu mea'l Ustêz bi Terîhi19/ Şubat/ 2020

İslamî Tenkit ve Hadis Tenkidi Düşüncesi, Mehmet Sait Hatipoğlu, Ankara, 1962, 95 s. Doktora Tezi,

Hadisin, Peygamberimizin ölümünden Emevî halifeliğinin sonuna kadar siyasi ve sosyal olaylarla ilişkisi, Mehmet Sait Hatipoğlu, Ankara, 1967, 73 s. Yardımcı Doçent Tezi,

Sahih'i Buhari'deki bazı fiten hadisleri metin tenkidi açısından değerlendirilmesi, Mustafa Ertürk, İstanbul-1995, 326 s. Doktora Tezi.

Hadiste Metin Tenkidi, Enbiya Yıldırım, Bursa, 1996, 500 s. Doktora Tezi.

Hadis Problemleri, Enbiya Yıldırım, basılı, İstanbul-1996, 352 s.

Akılın Nebevî Hadisleri Tashih ve Değerlendirmedeki Etkisi, Yavuz Ünal, Matbu, Samsun - 1997, 214 s. Doktora Tezi.

Hadisler'in Kur'ân'a Arzı, Ahmet Keleş, Kayseri-1997, basılı, İstanbul - 1998, 280 s. Doktora Tezi.

Ayrıca Prof. Dr. Mehmet Hayri Kırbasoğlu'nun çalışmalarında görüyoruz: Alternatif Hadis Usulü, Mehmet Hayri Kırbasoğlu, Ankara, 2002, 331 s.

Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal'ın çalışmaları; Bazılarından bahsedelim, örneğin, İmam Ebu Hanife'nin Hadis Rivayetleri ve Peygamber Sünneti ile ilgili Metodu, Ankara baskısı, MS 2018,

Prof. Dr. Bünyamin Erul'un çalışmaları, 'Sahabe'nin Sünnet Anlayışı' Bu çalışmalar analitik ve eleştirel çalışmalardır.

Bahsedilemeyen diğer hadis kitap ve el yazmalarıyla ilgili bazı araştırmalarla beraber, araştırmanın doğasından bahsedilemez. Araştırmacılara ve bu tür çalışmalarla ilgilenenlere kolaylaştırmak için teze dahil edilen komple bir ek tahsis edilmiştir. Fuat Sezgin'in teorisinin, oryantalistlerin sünnet'in Peygamber döneminden sonra tedvin edilmesine ilişkin iddialarına yanıt olarak burada belirtildiğini belirtmek gerekir: "Senetlerde geçen isimler aslında bu rivayetin yazıldığı asıl kaynaklardan kaynaklanmaktadır"; Örneğin; 'Müslim Haddesenâ ibn ebî Şeybe' dediğinde isnadı, kitabın adından bahsetmeden Ebu Şeybe'nin musannefinden aldığı anlamına gelir. Başka bir örnek daha verilmiştir: Örneğin, 'Hümejdî'nin Müsnedi' rivayetlerin % 99'unun Sufyan ibn Üyeyne'nin müsnedinden alındığı anlamına gelir. el-Hümejdî'nin kitâbu'l Câmisi vardır. Bu, oryantalistlerin ve öğrencilerinin iddia ettiği gibi kitabın uydurma olmadığını kanıtıdır. Zira Hümejdî'nin onu Musned'a iletmesi için, ancak kitabın adından bahsetmediğinden, bir işaretle atıfta bulunur. Bu aynı zamanda oryantalistlerin iddia ettiği gibi orijinal nüshaların kaybolmadığının, ancak bu büyüklerin

öğrencileri tarafından eserlerine aktarıldığının kanıtıdır.⁵⁷ Bunlar dışında kavrayamadığım birçokları vardır. Bu bayraktarlar, Hz. Peygamber'in sünnetine hizmette ciddi katkıda bulundu. Araştırmacının burada söylenmesi gereken bir notu var, Türk akedemisyenlerin sünnete ve bunun dışında ilim alanlarına hizmet etmek için büyük çabaları var; Ancak, özellikle Arapça olmak üzere diğer dillerde çeviri ve yayınlama konusunda şans bulamadığı sürece kütüphanelerde ve Türk devletinde sıkışıp kalacaktır, böylece araştırmacılar, lisanüstü öğrenciler ve ilgilenen insanlar bundan ne yararlanabilir ve ne de görebilir. Burada kurumlara, bilimsel araştırma merkezlerine ve Türkiye içinde ve dışında yüksek öğrenime bu meselede yardım için başvuruyorum. Sünnete hizmet eden çağdaş akademisyenler de vardır. Türk hadis akademisyenleri ayrıca rical, isnat, cerh, ta'dil ve diğer ilimlerle ilgileniyorlardı. Ravilerin "metodolojisi" veya ravilerin halleri, şahsi veya sosyal olsun onları çevreleyen etkenler ve etkileri ve doğum, yaşam ve ölüm tarihini yazmayla ilgileniyorlar. Tadil ile ravilerin cerh ve gafletten beri olması ile ilgilenen bir çok ilim ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bunu uygulamak için hadis çalışmalarının tenkiti ilmi ile ilgilendiler.⁵⁸ Allah cc. 'Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için, yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.'(Hucurat-6) Buyurmaktadır. Zira bu ravinin ahlakıyla alakalıdır. Rivayetleri yargılamada önemli bir faktördür ve Müslümanlar bu faydadan büyük ölçüde faydalandılar ve hadislerin ravilerine uyguladılar. Burada, Kur'an ve sünnetinin şeri hükümleri ve ilim-bilginin kaynağını kanıtlamada hücciyeti ve dikkat açısından tek bir yerde olduğunu söyleyebiliriz. Zira ikisi de Allah cc.'dan vahiydir; Sünnet manası Allah cc.'nun Peygamberine vahyettiğinden ve lafzı da peygamberden iken, Kur'an'ın sünnetten mümtaz olduğunda ve lafzıyla, manasıyla Allah'tan indirilmesi, tilavetiyle kulluk yapılması ve beşerin benzerini benzerini getirmekten aciz olmasıyla da yine sünnetten üstün olduğunda anlaşmazlık yoktur. Hadisçilerin Sünnet ile alakadar olma bakımından çabaları hakkındaki bu kısa detaydan sonra, Araştırmacı için hadisçilerin sünnete hizmet ettikleri ve onu bugüne kadar korudukları açıktır. Bilimsel, tarafsızlık, doğruluk ve dürüstlüğe dayanan çağdaş bir bilimsel araştırma metodolojisi kullandılar. Çalışma, araştırma, inceleme, karşılaştırma, analiz, tümevarım, cem etme ve istatistik kullandılar. Tüm araştırma yöntemleri senet, metin ve rivayetin kabulü ve reddine hüküm vermek içindir. Katı bilimsel kurallar koymuşlar ve bilim ve bilgi araştırmaları için bilimsel

⁵⁷ Sezgin, Fuat, İstanbul, Buhûs fi Mesâdiru'l Buhârî, Baskı, Ankara, m.1956, 406 sayfa, Risale Doktora,

⁵⁸ Sezgin, Fuat, İstanbul, Buhûs fi Mesâdiru'l Buhârî, Baskı, Ankara, m.1956, 406 sayfa, Risale Doktora,

yöntemin parametrelerini belirlemişlerdir. Burada kaydetmemiz gereken bir kelime var; Hadisçiler, sünneti korumak için bu büyük ve kayda değer çabaları, zamanları ve zamanlarıyla orantılı olarak yapmışlardır. Zamanımızda sünneti ile nasıl muamele edebiliriz? Entelektüel, sosyal, ekonomik ve epistemik yaşamın tüm alanlarında problemler karmaşık ve zorluklar yaşanmaktadır.? Bu sorunları çözmek için Sünnet'i nasıl kullanabiliriz? Sorunlu düşünme metodolojilerimizde reform yaparken bilimsel yöntemlerden ne ölçüde yararlanabiliriz? Medeniyet ve epistemik rolünü nasıl vurgularız? Bu soruların cevapları İŞallah bu çalışmanın araştıracağı şeylerdir. Ama cevap vermeden önce, İslam alimlerinin metodolojisi halkasını tamamlamak için bu akademisyenlerden bazılarının sünnete hizmet eden çabaları ve onlarla muamele yöntemi hakkında konuşalım.

Burada, Hadis akademisyenlerinin Türkiye'deki çalışmaları hakkında bazı olumlu gözlemler şöyle özetleyebiliriz:

1. Metinleri ve içeriğini ele alma girişimlerinin baskınlığı.
2. Klasik ve modern eserlerden yararlanma.
3. İslam dünyasında ve batı dünyasında neler olup bittiğini izlemek.
4. Sadece hadis ehlinin görüşü değil, usulcülerin ve diğer mezheplerin görüşleri de dikkate alınır.
5. Diyalog özgürlüğü sayesinde konuları kolay ve sorunsuz bir şekilde tartışmak.
6. Anlayış ve usul çalışmalarının ortaya çıkışı.
7. Görüş ve düşüncelerde çoğulculuğun ortaya çıkışı: klasik, modern ve eleştirel.

Türkiye'deki hadis çalışmalarına karşı yöneltilebilecek eleştirilere gelince, bunlar aşağıdakilerle sınırlı olabilir:

1. Türkçeye yönelik çalışmaların çoğunu diğer toplumları aşmayan Arapça dilinde yazı ve yayıncılıkta bir dil engeli bulunması. Bundan dolayı da Türk iç kamuoyuna yapılan çalışmaların çoğu diğer toplumlara yayılmıyor.

2. Çalışmaların bir kısmı yüzeysel, analiz ve ele alma yönünden yetersizdir. Ve bence araştırma, tartışma ve geliştirme sürecinde olması nedeniyle bazı tutarsızlıklar vardır.

Ayrıca yukarıda belirtilen kitap ve literatüre ek olarak, Hz. Peygamber'in Sünnetine hizmet etmek için Türk akademisyenler tarafından yürütülen başka faaliyetler ve çalışmalar olduğunu da görüyoruz. Bütün bunlar, İslam ansiklopedisine ek olarak

yüksek lisans tezleri, sempozyumlar, bilimsel dergiler, makaleler ve araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Araştırmacı bazılarını aşağıda tafsil edebilir:

A. Türk İlim Adamları: Yüksek Lisans Tezleri

Hadis alanında ilk adımlarını atan genç araştırmacılar tarafından hazırlanan birçok yüksek lisans tezi var ve bunlar ilk deneyimleridir. Bu nedenle, genel olarak, içerik bakımından tatmin edici değil ve boyut olarak da küçük oldukları fark edilir. Bu, bir buçuk yıl ile sınırlı olan tezin hazırlanmasına ilişkin sınırlı süre ve aldıkları eğitimden kaynaklanmaktadır: Mükemmel mesajlar hazırlamanın veya derinlemesine bir konunun önündeki engeldir. Bu, söz konusu tezler arasında seçilen konu veya konuyu ele alma açısından iyi tezin varlığını kesinlikle engellemez ve bazıları da basılmıştır. Bu tezlerden bazılarından bahsederek:

Musa Carullah'ın tezi, Hayatı, Fikirleri ve Eserleri, Muhammet Kurmuz, Ankara - 1989, Ankara - 1994, 228 s.

Mehmet Zahit el Kevserî, Hayatı, Fikirleri, Hadislerde Etkileri ve Çalışmaları, Mehmet Emin Öz afşar, Ankara - 1989, 241 s.

Hadis Bibliyografya'sının Kökeni ve Gelişimi, Zekeriya Güler, Konya, 1988, 190 s.

Hadis Bibliyografyası ve Gelişimi, (Yedinci yüzyıldan Onbirinci Yüzyıla kadar), Mahmut Yeşil, Konya - 1989, 171 s.

Arap olmayan sahabeler Mehmet Efendioğlu, İstanbul,1991.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Hadis İlimlerinde Araştırma, Yavuz Ünal, Samsun - 1992, Samsun - 1997, 255 s.

Ümmü Habibe rivayetleri Aynur Ural Er, İstanbul - 1990, 111 s.

Cerh ve Tadilde mezhep Taassubu, Sabri Kızılkaya, Ankara,2000

B. Türk İlim Adamları: Seminerler

Bu dönemde Türkiye'de düzenlenen seminer sayısını da sınırlayabiliriz ve Hadis ve Sünnet hakkında yaklaşık 20 seminer olduğunu tespit ediyoruz. Bu seminerlerin sonuçları bir kitapta basıldı. Türkiye'deki sempozyumların 14 yıla kadar uzandığını belirtmek gerekir. Her yıl ve periyodik olarak Hz. Peygamberin doğumu münasebetiyle "Kutlu Doğum Haftası", sempozyum düzenlenmektedir. İki yıldan beri, genç hadisçiler yaz tatilinde iki gün boyunca hadis forumunda buluşuyor.

Bazı seminerler aşağıdaki gibi arzedileinir:

1. İlk Uluslararası İslam Araştırmaları Sempozyumu; İzmir- 1985.

2. İmam El Buhari Sempozyumu; Kayseri-. 1987
3. Hadis Sempozyumu; Dün, bugün, yarın, Samsun-1993; 1994 yılında basılmıştır.
4. Bedruddin Aynî sempozyumu; Gaziantep-1993.
5. Sünnetin dindeki yeri Sempozyumu; İstanbul- 1995; ve 1997'de basılmıştır.
6. Hadis ve Sünneti Anlama Sempozyumu; Ankara-2001 ve 2003 yılında basıldı.
7. Metinleri anlama problemleri üzerine sempozyum; Ankara- 2003.
8. Sünneti Anlama Sempozyumu; Bursa- 2003.⁵⁹

C. Türk İlim Adamları: Dergiler

Araştırmayla, araştırmacı İlahiyat Fakültelerinin çoğunun kendi dergilerini yayınlamalarına ek olarak, öğretim üyelerinin çalıştığı resmi ve üniversite otoritelerinden bağımsız olarak akademik çabalar tarafından yayınlanan periyodik ilmi dergilerin yayınlanmasına da dikkat çekiyor.

Ör: "İslami Araştırmalar", "İslamiyyat", "İslam Araştırması", "Dini Araştırmalar", "Tasavvuf", "Marifet", "Divan", "Diyanet İlmî Dergisi" ve "Hadis Araştırmaları"

Bu dergiler her yıl periyodik olarak yayınlanmakta ve çoğu yılda dört sayı bazısı üç bazısı da iki iki sayı olarak yayınlanmaktadır. Bu dergilerin neredeyse tamamı sıkı bir şekilde kontrol edilmektedir ve makale en az üç hakemin onayı olmadan yayınlanmamaktadır ve İngilizce bir özet eklenmiştir.

D. Türk İlim Adamları: Makaleler

Söz konusu dergilerde yayınlanan makaleler arasında birçok değerli ve orijinal makale bulunmaktadır ve bunları Arapçaya çevirmek gerekmektedir. Bazılarını aşağıda zikredebiliriz:

1. Batı'da hadis çalışmaları üzerine (Değerlendirme ve Cevaplar); Dr. Sait Hatipoğlu, Uluslararası Birinci İslam araştırmaları Sempozyumu, İzmir-1985.
2. Müslüma Akademisyenlerin Buhari ve Müslim'in Sahihayn'ına Tenkitleri (Arapça); Dr. Bünyamin Erul, İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ankara Üniversitesi.
- 3-Rivayetlerin Metinlerinde Ravilerin Tasarrufları (Arapça); Dr. Benjamin Arol, İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ankara Üniversitesi.

⁵⁹ Erul, Bünyamin, a.g.e., s:50

4- “Helak olan Ordu” ya da “Elçi Diliyle yazılmış tarih” hadisinin eleştirisi; Prof. İsmail Hakkı Ünal, "İslamiyyat" dergisi.

5. Rivayet İlminde Kaynaklar Otoritesi, İmam Müslim'in Câmiu's Sahih'i; Dr. Mehmet Emin Özağar, İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ankara Üniversitesi.

6. Klasik Oryantalistlerin Hadis Araştırmasında Ana Etken; Muhammet Korkmaz, "İslamiyyat" dergisi.

7. Buhari'nin statüsünü kazanma aşamaları; Dr. Kâmil Çakın, İslami Araştırmalar Dergisi, Özel Baskı Hadis ve Sünnet, 1997.⁶⁰

E. Türk İlim Adamları: İslam Ansiklopedisi

Araştırmacı burada önemli bir çalışmaya atıfta bulunmalıdır: Diyanet İşleri Başkanlığını çıkarmasıyla denetlenen "İslam Ansiklopedisi. 1988'den beri İstanbul'da yayınlanmaktadır. Batı "İslam Ansiklopedisi" tarafından Türkçeye çevrilmişti, Ayrıca, "Bilgi Ansiklopedisi" Arapçaya çevrildi. Söz konusu Türk "İslam Ansiklopedisi" ne gelince, makalelerinin çoğu Türk akademisyenler tarafından yazılmıştır ve bunlardan birkaçı Doğu ve Batılı uzmanlar tarafından yazılmıştır, bu yüzden farklı bir şekilde yayınlanırlar. Ansiklopedi, Hadisçilerin emeği ve birçok Türk kütüphanesinde bulunan nadir ve paha biçilmez el yazmalarından oluşan resimli ve renkli sayfalarla belgelenmiş, güncellenmiş, ansiklopedi malzemelerinin üretimini içerdiğini unutmamak gerekir. 26 Cilt ve K harfine kadar yayınlandı. Önümüzdeki 10-15 yıl içinde 40 cilde ulaşması bekleniyor. Araştırmacı çevirimci ve yayıncı kurumları bu ansiklopediyi, "dâiretu'l Maarif"e benzer şekilde, İslam dünyasının yararına olacak şekilde Arapçaya çevirmeye çağırıyor.

⁶⁰ Erul, Bünyamin, a.g.e., s:60

SONUÇ

Hamd, salih amellerin cömertliği, lütfu ve katkısıyla tamam olduğu Allah cc.'na aittir. Allah cc. bana yardımcı oldu, bu araştırmayı yapmamı kolaylaştırdı, kullarını bana amade kıldı ve tez bu şekilde ortaya çıkana kadar bilginin kaynaklarını ve referanslarını bana kolaylaştırdı. Bu başarıya bilgi sağlayan ya da katkıda bulunan herkese teşekkür etmek için bir fırsat buluyorum ve özellikle beni denetleyen kıymetli Prof. Dr. Enbiya Yıldırım'a teşekkür ediyorum. Bana verdiği direktifleri, gözlemleri ve bilgileri, aşağıda özetlediğim bu çalışmanın zenginleştirilmesinde en önemli etkiye sahiptir:

Birincisi: Araştırmanın sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1-Osmanlı döneminde eğitim; Cami, Ketatîp, Tekke-Zaviye ve yol arkadaşları ile ilişkilendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulduğu ilk sütun olarak kabul edilir. Bundan sonra gelişti ve Osmanlı hilafetinin çeşitli yerlerinde okullar kurulmaya başlandı. Devlet bazılarını harcama yaparken bazısına yardım kuruluşları ya da hayırseverler tarafından harcama yapıldı.

2-Türkiye 2009 yılında araştırma ve bilimsel çalışma bütçesini 8,5 milyar liraya çıkardı. Sonuç olarak, Ekonomik İşbirliği ve Uluslararası Kalkınma Örgütü'nde araştırma ve bilimsel çalışmalara ayrılanları iki katına çıkaran en hızlı ülke oldu.

3-Türkçe çabaların olumlu yönleri, klasik ve modern görüşleri cem etmek, görüşlerde ve meşreplerde çoğulculuğun ortaya çıkışı: klasik, modern, eleştirel ve hadis çalışmalarında Batılı yaklaşımlara ayak uydurmak.

4-Araştırmacının görüşüne göre, bu çabalar üzerinde yapabileceği en önemli gözlemler şerhlerin ve tenkitçi çalışmaların gelişim tarihinde temsil edilen bazı önemli çalışmalarla beraber çoğu hadis ile alakalı eserlerin ve el yazmaların Türkçeye çevirisi ve araştırılmasıydı.

5-Türk devletindeki eğitim politikası ve hedefleri, temel, üniversite ve yükseköğretimin tüm aşamaları için sabit ve geneldir.

6-Araştırmacı, Türk akademisyenlerin çalışmalarının ilk döneminde, canlanma karakterinin ya da hadis ile farklı bir bakış açısıyla uğraşmanın hakim olduğunu kaydeder. Zira hadisle meşgul olanlar, bir yandan varlığını ispat ve diğer yandan da hadis üzerine sistematik bir bakış ve batılı karakterin baskın olduğu bir eleştirinin hâkim olduğu akademik açıdan hadisi ele almak için çalışmışlardır.

7-Araştırmacı, ikinci zaman diliminin hadis ve akademik eserler için bir altyapı oluşturma girişimi olduğunu ve bu nedenle ilk dönemde açılan büyük miktarın doğal bir sonucu olduğunu ve bu dönemde en önemli ve en ünlü esrin Dr. Fuat Sezgin tarafından hazırlanan doktora tezi olduğunu düşünmektedir. “Buhari kaynakları hakkında yapılan alışmalar” (Ankara-1956), Tayyip Okiç ve Mehmet Sait Hatipoğlu.

8-Türkçe eserlerinin üçüncü dönemi, hadis ve ölçülerinin eleştirilmesine ek olarak Elçi'nin, hadis ve sünnetinin doğru bir şekilde anlaşılması, hadisin subutu ve ve delaletinin bilinme metotları ve yollarının araştırılması. Bu faaliyetlerdeki genel olarak baskın yöntemin objektiflik, soyutlama, özgünlük, eleştirel görüş ve ruh olduğu da fark edilmektedir.

9-Araştırmacı, Prof. Dr. Mehmet Hayri Kırbaşoğlunun sünnete bir proje olarak muamele etmesine yaklaşımı ümmeti birleştirmeli, kültürel gelişmesine ve ilerlemesine katkıda bulunmalı, karmaşık sorunlarını ve krizlerini çözmelidir. Bunu başaramama, vahyin anlaşılmasından ve gerçeğe indirgenmesinden uzak, mezhepsel, politik ve entelektüel farklılıklarda temsil edilen ayrılıkçı ve ikincil meselelerle ulusun uğraşmasından kaynaklanmaktadır.

İkincisi: neriler:

Araştırmacının yapmak istediği önerilere gelince, bunlar aşağıdaki gibidir:

1-Hadis çalışmalarına dikkat etmeli, ve tanınmalı ve ilgi, eleştiri ve yayın şanslarını bulana kadar Arapça, İngilizce ve Fransızca yaşayan dillere evirmelisiniz.

2-Araştırmacılara ve sünnet meseleleriyle ve hadis çalışmalarıyla ilgilenenlere, türk çabalarını ve özellikle Prof. Mehmet Sait Hatipoğlu ve Fuat Sezgin'in kitaplarını derinlemesine ve uzmanlıkla incelemelerini öneriyorum.

3-Araştırmacılar, ilgilenen öğrenciler ve lisansüstü öğrenciler için görevi kolaylaştırmak amacıyla tüm Türk eserlerini toplamak için modern bir ansiklopedi oluşturulmalıdır.

4-İlahiyat Fakülteleri Hadis Bölümü öğrencilerini, araştırmacıları ve hadis çalışmalarına ilgi duyanları, Türk akademisyenlerin çabalarını vurgulamaya, onları Türkçe dışındaki dillerde yayınlamaya ve yazmaya yönlendirmeye tavsiye ediyorum.

BİBLİYOGRAFYA

Birincisi: Kur'an'ı Kerim ve İlimleri.

-1982-1992 döneminde Türk üniversitelerinde sunulan İslami konularda yüksek lisans ve doktora tezleri, el Hikme Dergisi, Hazırlayan: Balkan İlmî Araştırmalar ve Çalışmalar Merkezi, 7. Sayı, Cemâ Sênî 1416, 345-370 sayfalar ve dokuzuncu sayı, Sefer 1417, 298- 302. sayfalar İngiltere- Leeds.

-Çağdaş Türkiye'de Din ve Devlet, İslam ve Laikliğin Mücadelesi Dr. Kemal Sait Habip, Birinci Baskı 1431 H. / 2010 İman Kütüphanesi- Gül Adası Kahire Halim Meydanı Kütüphanesi.

-Çakan İsmail Lutfi, Hadis Edebiyatı, Cesitleri, 344. En önemli kaynaklar ve referanslar: Özellikleri, Faydalanma Usulleri, s. 271-279, İstanbul-1985, MUIFYay.

-Çakan İsmail Lutfi ,Hadis Edebiyatı ,Cesitleri ,344 .Özellikleri ,Faydalanma Usulleri, s. 271-279 ,İstanbul-1985, MUIFYay

-Câsim, Efrâh Nâsir, İmam Hatib Okulları ve Enstitüleri başlıklı araştırma, 1951-1994 yılları arasında, Tarihsel ve Kültürel Çalışmalar Bölümü Öğretmeni / Bölge Araştırmaları Merkezi.

-Câsim, Efrâh Nâsir, Türkiye'de İmam Hatib Okulları ve Enstitüleri başlıklı araştırma, 1951-1994 yılları arasında, Tarihsel ve Kültürel Çalışmalar Bölümü Öğretmeni / Bölge Araştırmaları Merkezi.

-Cumhur, Nazım, Türk Araştırmacı, Türkiye'de İmam Hatip Liseleri, (www.yardimeli.org).

-Ebu Ğudde, Abdulfettah, Lemahât, Min Te'rîhi's Sünnet ve Ulûmil' Hadis, 5. Baskı, Mektebetu'l Matbûâti'l İslamiyye, m.2008.)

-el A'zâmî, Muhammed Mustafa, Dirasât fi'l Hadisi'n Nebeviyy ve Te'rîhi Tedvînihî, 1. Baskı, (el Mektebu'l İslâmî/ h.1400-m.1980)

-el Arîz, Velid, 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Eğitim Reformu ve Felsefesi II. Mahmud döneminden II. Abdülhamid'e (1824-1876) Tanzimat Kanunlarının Okunması.

-el Buhârî, Muhammed b. İsmail, el Câmîu's Sahih Sahihu 'l Buhârî, Daru İbn Kesir, el Yemâme, Beyrut, 3. Baskı, H.1407-m. 1987)

-el Hatib, Muhammet Accâc b. Muhammet Temîm b. Salih b. Abdullah, Tedvin Öncesi Sünnet, Kahire Üniversitesi Dâr'ı Ulûm Fakültesinden yüksek lisans tezi, 3. Baskı, (Dâru'l Fikir Basım, Yayıncılık ve Dağıtım, Beyrut, Lübnan, H. 1400, M 1980).

-el Hevsêvî, Hıdır Ahmet, Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim Sistemi, Suudi Arabistan Krallığında Eğitim ile Karşılaştırmalı Bir Çalışma, İslami Eğitim Yüksek Lisansı (1435-34 H. akademik yılında, Medine Üniversitesi).

-el-Bağdadi, Ebu Bekir Ahmed b. Ali bin Sabit b. Ahmed b. Mehdî el Hatip, Takyîdu'l İlm, (Ihyâu's Sünneti'n Nebeviyye, Beyrut, dt).

-el-Bağdadi, Ebu Bekir Ahmed b. Ali bin Sabit b. Ahmed b. Mehdî el Hatip, Şerefeu Ashabi'l Hadis Tahkik: Doktor Beşşar Avvâd, 1. Baskı, ((Daru'l Ğarbi'l İslamî, H. 1422- M. 2002)

-el-Bağdadi, Ebu Bekir Ahmed b. Ali bin Sabit Ebu Bekir El-Hatib, el Kifaye fî İlmî'r Rivaye, Tahkik: Ebu Abdullah es-Suraki ve İbrahim Hamdi El-Medenî, Baskısız, (el Mektebetü'l İlmiyye, Medine, Tahkiksiz).

-el-Enzî, Suud b. Eyd, Kral Suud Üniversitesi, Ortaokul Öğretmenleri Açısından Eğitim Politikası İlkeleri, 1421 H. / 2000 M., www.yardimeli.org.

-el' Esmêrî, Abdullah b. Halfân el Âyış, Bazı çağdaş Müslüman ülkelerde eğitim, örnek olarak Türkiye, Mekketu'l Mükerreme, Mekke'de Öğretmen Yetiştirme Okulu, PO Box 2064).

-en Nahda Serisi, Sayı 561 Cemadiye'Evvel H. 1433 - Mart / Nisan M. 2012.

-Er, Hamit, Darulfunun İlahiyat Fakültesi Mecmuasi Maddesi, DIA, VIII. 526-527.

-Er Hamit, Darulfunun İlahiyat Fakültesi Mecmuasi Maddesi, DIA, VIII. 526-527.

-Erul Bünyamin, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sünnet ve Hadis Bilimleri Profesörü ve Türkiye Diyanet İşleri Yüksek Kurulu üyesi, anılarından, Türkiye'deki Hadis çalışmalarına genel bakış, bilimsel bir bildiri: Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Hadis Eserleri ve Peygamber'in Biyografisi, Medine, 2004 H.

-es Sallâbî, Ali Muhammet Muhammet, Tebsîru'l Mu'minîn bi Fıkhi'n Nasr ve't Temkîn fi'l Kur'êni'l Kerim envêuhu- Şurutuhu ve eSbêbuhu- Merâhîluhu ve Ehdêfuhu (Sahabeler Kütüphanesi, eş Şârîka, Mısır, Kahire- BAE, Birinci Baskı: H. 1422 – M.2001.

-es Suyuti, Râvi'nin Tedribi, önceki kaynak, 2/63, el Hattabi, ebu Süleyman, Maâlimu's Sünen, Tahkik: Muhammed Rağıp et Tabbâğ, 1. baskı (el Matbaatu'l İlmiyye, Halep, H. 1351/ M.1932).

-ez Zehranî, ebu Yasir Muhammed b. Mutahhar bin Osman âli Mutahhar. Peygamber Sünnetinin, ilk yüzyıldan dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar Tedvini, Kökeni ve Gelişimi, 1. Baskı (daru'l Hicre Yayın ve Dağıtım, Riyad, Suudi Arabistan, h. 1417/ m.1996).

-ez Zêmil, Muhammed b. Abdullah, (İslam ülkelerinde eğitim sistemlerini etkileyen faktörler- Eğitim Fakültesi- Kral Suud Üniversitesi).

-Hac, Muhammed el Emin Bele, Beşerî Bilimler ve Sosyal Bilimlerde Bilgi ve Araştırma Kaynağı Olarak Peygamber Sünnetiyle İlgili Çağdaş Yaklaşımlar, (İlahiyat Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Doktora Üstü Derecede Araştırma, 2018/2019).

-Hâkim, Abdulhamit b. Abdulmecit, Genel Ortaöğretim Öğretmenleri Açısından Eğitim Politikası İlkeleri H.1421/ M.2000.

-Hâle Abdulhafız ve İşrak Ahmet, Bahs Muhtasar bi Ünvenî: Nemêzic Ta'lîmiyye Hakkakat en Nahda, Silsiletu'n Nahda el Ud H.1453, m.2012.)

-Harb, Abdülhamit, Selamet Partisi'nin tarihi ve entelektüel temellerinin ana kilometre taşları, 435 s, Çağdaş İslam Düşüncesi Eğilimleri Sempozyumu, Bahreyn 22-25 / 2/1985 ve Türkiye'de Modern İslami Hareketler).

-Hatipoğlu, Mehmet Sait, İslam Eleştirisi ve Hadis Eleştirisi Düşüncesi, ed. (Ankara, İlahiyat Fakültesi, M. 1962).

-Hatipoğlu, Mehmet Sait, İslam Tenkit Düşüncesi ve Hadis Tenkidi, (Ankara, İlahiyat Fakültesi, m.1962.)

-İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed Dîneverî, Te'vîlu Muhtelefi'l Hadis, 2. Baskı, (el Mektebu'l İslâmî, Müessesetu'l İşrâk, Müzeyyede ve Munakkaha, h.1419-m.1999)

-İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el Kazvîni, Mâce İsmu Ebîhi Yezid, Sünen ibn Mâce, Tahkik: Muhammed Fuat Abdulbaki, Baskısız, Daru İhya'I Kutubi'l Arabiyye- Faysal İsa el Bêbî el Halebî, Tahkiksiz)

-İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd Menî' ez Zührî, et Tabakâtu'l Kübrâ, Ali Muhammed b. Ömer, (Mektebetu'l Halicî, h.1421-m.2001)

-Ismail Hakki İzmirli-Seyh Saffet Efendi ,Ahlak ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sihhati, İstanbul-1922-1927), nesr: Ibrahim Hatiboglu, Darulhadis yay.

-Karlığa, Bekir, Türkiye'de Din Eğitimi Müfredatı, Reformcu Bir Bakış, İslam Düşüncesi Profesörü, İlahiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi, www.yardimeli.org).

-Kırbaşoğlu, M. Hayri, İslam Düşüncesinde Sünnet, Ankara-1996, 424 s.

-Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, Alternatif Hadislerin Kökenleri, Ankara, 2002

-Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, Arapça, Türkçe ve İngilizce dillerinde kişisel web sitesi CV: hayrikirbasoglu.net), 14.07.2019 Ankara / Türkiye.

-Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, İslam Düşüncesinde Sünnet, 11. Baskı (Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, M. 2015)

-Kırbaşoğlu, Mehmet Hayri, İslam Düşüncesinde Sünnet, 11. Baskı (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, M. 2015).

-Nurettin. Muhammet, Türkiye'de İslami Eğitim Üzerine Kısa Araştırma, Lübnan Üniversitesi'nde Türk Dili ve Tarihi Profesörü ve Türk İşleri Uzmanı, (Rönesans Dizisi Sayısı 561, h.1433 AH- Mart / Nisan 2012 M.)

-Öktem, Kerem, Türk araştırmacı, profesör, Türkiye'de İslam eğitiminde reformlar, Avusturya Graz Üniversitesi'nde siyaset bilimi ve Oxford Üniversitesi Uluslararası Araştırmalar Merkezi üyesi, 2002 yılında.

-Ozafsar Mehmet Emin, Hadisin Neligi Sorunu ve Akademik Hadiscilik, İslamiyat Dergisi, cilt: 3, sayı: 1, Ocak-Mart 2000, s. 44-46.

-Ozafsar Mehmet Emin, Hadisin Neligi.Sorunu ve Akademik Hadiscilik, İslamiyat Dergisi, cilt: 3, sayı: 1, Ocak-Mart 2000, s. 44-46

-Sezgin, Fuad, Buhari'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar, Ankara-1956, 406s.

-Sezgin, Fuat, İstanbul, Buhari kaynaklarında araştırma, Baskı, Ankara- M.1956, 406 s. Doktora Tezi.

-Suphi Salih, Ulumu'l Hadis ve Mustalahuhu: Arz ve Dirase, 15. Baskı (daru'l İlm li'l Melâyîn, M. 1984).

-T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan site. 2012-2013 Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim

-Tirmizî, Muhammed b. İsa b. Sevra b. Musa b. Dahhak. Tirmizî, ebu İsa, Sünenu't Tirmizî, Tahkik: Beşşar Avvât Maruf, Baskısız, (Daru'l Ğarbi'l İslamî- Beyrut-M.1998)

-Ünal Yavuz, Türkiye Üniversiteleri İlahiyat Fakültelerinde Hadis ve Bilimleri'nde Doktora Tezleri, M. (1920-1992), çev. Muhammet Sadık el Hamedi, Kitap Dünyası Dergisi, Riyad, Cilt 22, s. 1-2 (Recep / Şaban- Ramazan / Şevval 1421).

-Ünal Yavuz, Cumhuriyet Turkiyesi Hadis Calismalari (1920-199, Samsun-1997, Etud Yayinlari.

-Ünal Yavuz, Cumhuriyet Turkiyesi Hadis Calismalari (1920-1997), Samsun-1997, Etüd Yayinlari.

EK-1. BAZI TÜRK AKADEMİSYENLER VE ESERLERİ

- 1-Ismail Hakki İzmirli, Tarih-i Hadis, İstanbul-1924, 480 s.
- 2-Zakir Kadri Ugan, Dini ve Gayr-i Dini Rivayetler, Darul-Funun I.F. Dergisi, I. 132-210, İstanbul-1926. (nesr, Osman Guner, Samsun-2000).
- 3-Ismail Hakki İzmirli, Bin Bir Hadis, İstanbul-1928.
- 4-Ismail Hakki İzmirli-Seyh Saffet Efendi, Ahlak ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sihhati, İstanbul-1922-1927, (nesr: İbrahim Hatiboglu, Darulhadis yay. 230 s.).
- 5-Mustafa Sadik Vicdani, Hz. Muhammed Nicin Çok Evlendi? İstanbul-1928.
- 6-Ahmet Naim, Mukaddime, DIB Yay. İstanbul-1928-1948.
- 7-Ahmet Naim, Kamil Miras, Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercumesi ve Serhi, DIB Yay. İstanbul-1928-1948 I-XII.
- 8-Ahmet Hamdi Akseki, Peygamberimizin Vecizeleri, Ankara-1945.

2. ve 3. Asırda Hadis Çalışmaları: Sünnetin Hücciyeti ve Konumu:

- 9-Ali Osman Kockuzu, Rivayet İlimlerinde Haber-i Vahidlerin İtikad ve Tesri' Yonlerden Degeri, Ankara-1988, DIBYay. 284 s.
- 10-Kamil Çakin, İlk Hicri Asırlarda Hadis Etrafindaki Supheler ve Hadis Inkarciligi, Ank.U.S.B.E., Ankara-1990, baski: Hadis Inkarcilari, Ankara-1998, 319s, Doktora,
- 11-M. Nihat Hatipoglu, Kur'an'ın Dogru Anlasilmasında Hadislerin Onemi, Ankara-1994, baski: Ank-1999, 444 s., Taha y. Doktora
- 12-Besir Islamoglu, Sunnet Bilinci, İstanbul-1994, Denge yay. 112 s.
- 13-Necati Kara, Kur'an-Sunnet Butunlugu, Erzurum-1995, Ihtar yay. 319 s.
- 14- Erdogan, Akil-Vahy Dengesi Acisından Sunnet, İstanbul-1995, M.U.I.F.Y. 316s.
- 15-İbrahim Hatipoglu, İslam'da Yenilenme Dusuncesi Acisından Modernistlerin Sunnet Anlayisi, İstanbul-1996, IV+418s, Doktora
- 16-M. Hayri Kirbasoglu, İslam Dusuncesinde Sunnet, Ankara-1996, 424 s.
- 17-Kamil Cakin, İslam'da Hadis ve Sunnet'in Yeri, Ankara-1997, Seba yay. 100 s.
- 18-M. Asim Koksall, İslam'da İki Ana Kaynak: Kitap ve Sunnet, Ankara-1994 TDVYay
- 19-Mehmet Yilmaz, İnanc Esaslarinin Tespitinde Hadislerin Rolu, Isparta, Doktora,
- 20-Abdullah Unalan, Ehl-i Sunnet ve Sia'nin İmamette Dayandigi Hadisler, Sanliurfa-1998, Doktora,

- 21-Aynur Uraler, Sahabe Uygulaması Olarak Sunnete Bağlılık, İstanbul-1998, 376s, Doktora,
- 22-Hayati Yılmaz, Toplumun İslami Yapılanmasında Sunnet, M.U.S.B.E., İstanbul-1999, Doktora,
- 23-Ahmet Keles, Sunnet: Yasayan Muhammed, İstanbul-2003, İnsan yay. 188s.

Hadis Tarihi:

- 24-Talat Kocayigit, Hadislerin Toplanması ve Yazı ile Tespiti, Ankara-1957, 130s, Doktora,
- 25-Nevzat Asik, Sahabenin Hadis Tahammul ve Nakil Faaliyetleri, Erzurum-1976, baskı: Sahabe ve Hadis Rivayeti, İzmir-1981, 334 s. Doktora,
- 26-Talat Kocayigit, Hadis Tarihi, Ankara-1977, 295 s.
- 27-Ibrahim Bayraktar, Hadis Tarihi, Erzurum-1992, 175 s.
- 28-Selman Basaran, M. Ali Sonmez, Hadis Tarihi ve Usulu, Bursa-1993, 196 s.
- 29-Mustafa Karatas, Rivayet Tekniği Açısından Hadislerin Artması ve Sayısı, İstanbul-1998, 350s, Doktora,
- 30-Yavuz Unal, Hadisin Doğuş ve Gelişim Tarihine Yeniden Bakış, Samsun-2001, Etud yay. 362s.

Hadis İlimleri:

- 32-Tayyib Okic, Bazı Hadis Meseleleri Üzerine Tetkikler, İstanbul-1959, 252 s.
- 33-Tayyib Okic, Hadis Ders Notları, Ankara-1965, 193 s.
- 34-I. Lutfi Cakan Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları (Muhtelifü'l-Hadis İlimi), Erzurum-1982, baskı: İstanbul-1982, 263 s. Doktora,
- 35-Ali Osman Kockuzu, Hadiste Nasih Mensuh Meselesi, Erzurum-1977, baskı: İstanbul-1985, 364s. Doktora,
- 36-I. Lutfi Cakan, Anahatlarıyla Hadis, İstanbul-1983, Ensar Nesriyat, 240 s.
- 37-A. Osman Kockuzu, Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi, İstanbul-1983, Dergah yay. 480s.
- 38-Ali Yardım, Hadis I-II, İzmir-1984, DEU Yay. 205+164 s.
- 39-Kemal Sandıkci, Hadis İlimleri ve Kaynakları, Samsun-1993, 304 s.
- 40-Selahattin Polat, Hadis Araştırmaları, İstanbul- 1997, İnsan yay. 320 s.
- 41-Mujdat Ulucam, Kur'an Ayetleri ve Hadisler Arasında Görülen Tutarız ve Çözüm Yolları, İstanbul, 1997, 454s, Doktora,

- 42-Ayhan Tekines, İlelu'l-Hadis (Muskilu'l-Hadis) İlmi, Hadisleri Anlama Problemi İstanbul-1997, baskı: İstanbul-2002, 348 s., Kaynak y., Doktora,
- 43-Adem Dolek, Garibu'l-Hadis Edebiyatı Abdullatif el-Bagdadi'nin "el-Mucered fi Garibi'l-Hadis" Adli Eserini İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, Kayseri, Doktora,
- 44-Abdulkadir Palabiyik, Garibu'l-Hadis Nev'inin Dogusu ve Abdulfafir b. İsmail'in "el-Mufhim li Serhi Garibi Sahih-i Muslim" Adli Eseri, İzmir-1997, 284s. Doktora,

Hadis Usulu ve Mustalahları:

- 45-Tayyib Okic, Tefsir ve Hadis Usulunun Bazı Meseleleri, (baskı: İstanbul-1995, Nun yay. 253 s.).
- 46-Hayrettin Karaman, Hadis Usulu, İstanbul-1965, A. Said matb. 175 s.
- 47-Talat Kocyigit, Hadis İstilahları, Ankara-1967, 171 s. AUIFYay.
- 48-Talat Kocyigit, Hadis İstilahları, Ankara-1980, 508 s. AUIFYay.
- 49-Mehmet Simsek, Bid'at Ehlinin Hadis Rivayeti, Ankara-1982, 128 s. Docentlik tezi.
- 50-Selahaddin Polat, Mursel Hadisler ve Delil Olma Yonunden Değeri, Erzurum-1981, baskı: Ankara-1985, 155s., Doktora.
- 51-Abdullah Aydınli, Hadis İstilahları Sozlugu, İstanbul-1987, 197 s.
- 52-İbrahim Canan, Hadis Usulu ve Tarihi, Ankara-1988, Akcag
- 53-I. Lutfi Cakan, Hadis Usulu, İstanbul-1991, MUIFYay. 168 s.
- 54-Ahmet Demirci, Hadis Usulu, Kayseri-1992, 246 s.
- 55-Mucteba Ugur, Ansiklopedik Hadis Terimleri Sozlugu, Ankara-1992, TDV yay. 468 s.
- 56-Ahmet Yucel, Hadis İstilahlarının Dogusu ve Gelisimi (Hicri İlk ucuncu Asir) M.U.S.B.E., İstanbul, 1994, 204, Doktora,
- 57-Talat Sakalli, Ruya ve Hadis Rivayeti, Isparta-1994, 108 s.
- 58-Mahmut Toptas, Sunnet Savunması ve Hadis Usulu, İstanbul-Cantas yay.
- 59-Ali Celik, Kavram ve Mahiyet Olarak Sunnet ve Bid'at, İstanbul-1997, Beyan yay. 176s.
- 60-Mehmet Ozsenel, Hicri II. Asirda Hadis Usulu ve İmam Muhammed'in Usuldeki Yeri, İstanbul-1999, Doktora,
- 61-Ahmet Uyar, Hicri İlk Uc Asirda Sunnet Anlayisi, Kayseri-1999, Doktora,
- 62-Abdulkadir Senel, Hadiste Tashih ve Sahih Hadis, İstanbul, Doktora,
- 63-Hikmet Atan, Mana İle Hadis Rivayeti, İstanbul-2000, Doktora,

64-M. Hayri Kirbasoglu, Islam Dusuncesinde Hadis Metodolojisi, Ankara-2000, Ankara Okulu yay. 376 s.

65-M. Hayri Kirbasoglu, Alternatif Hadis Metodolojisi, Ankara-2002, Kitabiyat yay. 431s.

Hadis Refaransları:

66-Fuad Sezgin, Buhari'nin Kaynaklari Hakkinda Arastirmalar, Ankara-1956, 406.

67-M. Cemal Sofuoglu, Hadis Tenkiti Yonunden "el-Kafi" Uzerine Bir Deneme, Ankara-1982, 144s. Docentlik Tezi,

68-I. Lutfi Cakan, Hadis Edebiyati, Cesitleri, Ozellikleri, Faydalanma Usulleri, Istanbul-1985, 287 s. MUIFYay.

69-Zekeriya Guler, Hadis Bibliyografyasi Dogus ve Gelisimi (H. V-VIII / M.XI-XIII) Konya-1989, 103s, Doktora Semineri,

70-Mahmut Yesil, Hadis Bibliyografyasi ve Gelisimi (H.1101-1411 / M.1689-1990) Konya-1990, 124s, Doktora Semineri,

71-Ali Akyuz, Said b. Mansur'un Musannef'inin Yeniden Insasi, Istanbul-1991, 87+144, Doktora,

72-Kemal Sandikci, Sahih-i Buhari Uzerine Yapilan Calismalar, Ankara-1991, DIBYay. 189 s.

73-Faruk Kocak, Istanbul Kutuphanelerindeki Hadis Cuzleri, Istanbul-1995, 389s, Doktora

74-Mucteba Ugur, Hadis Ilimleri ve Hadis Edebiyati, Ankara-1996, TDVYay., 394 s.

75-Mustafa Isik, Ibn Huzeyme'nin Sahih'i ve Ibn Hibban'in Sahih'i ile Mukayesesi, Kayseri-1997, 239s, Doktora,

76-Ibrahim Bayraktar, Hadis Kaynaklari Uzerine Arastirmalar, Erzurum-2001, EKEV yay. 200 s.

Rical, Cerh ve Tadil İlmi:

77-Ali Ozek, Hadis Ricali, Istanbul-1967, Fetih matb. 269 s.

78-Emin Asikkutlu, Hadiste Rical Tenkidi (Cerh ve Ta'dil İlmi), Istanbul-1992, 191s, Doktora,

79-M. Ali Sonmez, Ibn Hibban ve Cerh-Ta'dil Metodu, Istanbul. Umran yay. 150 s.

80-Mehmet Eren, Hadis Ilminde Rical Kitaplari ve İlmi Degeri, Konya, Doktora.

81-Ahmet Yucel, Hadis Ilminde Tenkid Terimleri Ile Ilgili Calismalar, Istanbul-1998, 227s. MUIFVYay.

Muhaddisler ve Eserleri:

82-Yasar Kandemir, Kadi Iyaz ve “Bugyetu'r-Râid fimâ fî Hadisi Ummu Zerr Mine'l-Fevâid”, Istanbul. Unv. Ed. Fak. Istanbul-1977, Arapca, Doktora,

83-Selman Basaran, Ibn Hazm ve Hadisteki Metodu, Ankara-1977, 231s, Doktora,

84-Nurettin Boyacilar, Ibnu'l-Cevzi'nin Hadisteki Yeri ve Metodu, Ankara-1978, 147s, Doktora,

85-Kemalettin Ozdemir, Abd b. Humejd ve Muntehab Musnedi, Erzurum-1980, 125s, Doktora,

86-Selahaddin Yilmaz, Hakim et-Tirmizi ve “Kitabu'l-Emsâl mine'l-Kitab ve's-Sunne”, Erzurum-1980 177+79, Ogr. Uyelligi Tezi,

87-Akif Koten, Kadi Iyaz, Hayati, Eserleri, Serh Metodu, Bursa-1983, 115s, Doktora,

88-Huseyin K. Ece, Buhari, Istanbul-1984, Beyan y. 140 s.

89-Mucteba Ugur, Buhari, Ankara-1989, Kultur Bakanligi y., 110 s.

90-Nedim Orhan, Ibnu'l-Cevzi ve “Ahkamu'n-Nisa” Adli Eseri, Istanbul-1989, 100s.

91-Nusrettin Bolelli, Kadinlarin Hadis Ilmindeki Yeri (Hicri II-V. Asir), Istanbul-1991, 374s, Doktora,

92-Rasit Kucuk, Abdullah Ibnu'l Mubarek'in Hayati, Eserleri, Hadisciligi ve Musned'i, Istanbul-1992, baski: 1997, 144+75 s. Docentlik Tezi,

93-Yusuf Ziya Keskin, Ebu Nuaym el-Isfehânî ve Hadis Ilmindeki Yeri, Ankara- 1995, baski: Istanbul-2003, 240s, Doktora,

94-Veli Atmaca, Ebu Bekr Ahmed b. Huseyn el-Beyhaki ve “Kitabu'd-Davati'l-Kebir” inin Tahkiki, Sanliurfa-1997, Doktora,

95-Ahmet Alkan, Ahmed b. Hanbel'in Hadis Anlayisi ve Musned, Ankara-1997, 197s. Doktora,

96-Sami Sahin, Muhammed b. Hasan es-Seybani'nin Hadis Kulturundeki Yeri, Ankara-1998, Doktora,

97-A. Kadir Evgin, Abdullah b. Ez-Zubeyr el-Humejdi ve Musnedi, Kayseri-1998, 209s, Doktora,

98-Arif Gezer, Kurtubi'nin Hadis Ilmindeki Yeri, Ankara, 1999, 254s, Doktora,

99-Erdogan Koycu, el-Mizzi'nin Hadis Ilmindeki Yeri, Ankara-1999, 156s, Doktora,

100-Nihat Yarkin, Ibn Ebi Seybe ve Musannefi, Erzurum-1999, Doktora,

- 101-Mirza Tokpinar, Abdurrezzak b. Hemmam ve Musannefi, Izmir, Doktora,
102-103Muhammet Yilmaz, Fahrettin er-Razi'nin Tefsir-i Kebir'i Uzerine Bir Inceleme, Izmir-2000, 237s, Doktora,
103-Kadir Paksoy, Ibn Kesir'in Hayati, Eserleri ve Hadis Ilmindeki Yeri, Sanliurfa, Doktora,
104-Casim Avcı, Ismail Hakki Bursevi'nin Hadisciligi, Konya, Doktora,
105-Salih Ozer, Ibn Teymiyye'nin "Minhacu's-Sunne" Kapsaminda Rivayetleri Kabul ve Red Kriterleri, Ankara, Doktora,
106-Adil Yavuz, es-Sevkani ve Hadisciligi, Konya-2002, XXVIII+328+II, Doktora,
107-Kadir Gurler, Ehl-i Hadis'in Dusunce Yapisi, Ankara-2002, Doktora,

Hadis Coğrafyası Üzerine Çalışmalar:

- 108-Abdulkadir Karahan, Islam Turk Edebiyatinda Kirk Hadis, Ankara-1975, Arslan yay. 206 s.
109-Kemal Sandikci, Ilk Uc Asirda Islam Cografyasinda Hadis, Erzurum-1982, baski: Ankara-1991, 598s. Doktora,
110-Nuri Topaloglu, Selcuklu Devri Muhaddisleri, Izmir-1984, baski: Ankara-1988, 214s., Doktora,
111-Kemal Sandikci, Hicri IV. Asirda Hadis Calismalari, Muhaddisler ve Eserleri, Samsun-1986, 165 s.
112-Selahattin Yildirim, Osmanli Donemi Anadolu Muhaddisleri (H.VII-IX), Istanbul-1994, 240s, Doktora,
113-Ahmet Gul. Osmanli Medreselerinde Egitim ve Ogretim ve Hadisin Rolu. Kayseri-1989. 289s. Doktora,
114-Daudi, Khalid Zaferullah, Sah Veliyyullah ed-Dihleviden Gunumze Pakistan ve Hindistanda Hadis Calismalari, Ankara, baski: Istanbul-1995, Insan y. 400s. Doktora,
115-Ali Vasfi Kurt, Magrib ve Enduluste Hadis Iliminin Gelisim Safhalari ve Ibn Arabi'nin Hadis Kulturu, Ankara-1997, baski: Enduluste Hadis ve Ibn Arabi, Istanbul-1998, Insan yay. 768s. Doktora,
116-Selahattin Yildirim, Osmanli Ilim Geleneginde Edirne Darulhadisi ve Muderrisler Istanbul-2002, Darul-hadis, 232s., Doktora,

Hadis anlayışı ve Sünnet:

- 117-Celal Yildirim, Ahkam Hadisleri (I-II), Konya-1986, Uysal Kitabevi.
- 118-Osman Kara, Sunneti Anlamak, Istanbul-1993, Ravza yay. 200 s.
- 119-M. Emin Ozafsar, Fikhi Hadisler ve Degerlendirilmesindeki Esaslar, Ankara-1995, Doktora, 400s, baski: Hadisi Yeniden Dusunmek: Fikhi Hadisler Baglaminda Bir Inceleme, Ankara-1998.
- 120-Mehmet Gormez, Sunnet ve Hadisin Anlasilmasi ve Yorumlanmasinda Metodoloji Sorunu, Ankara-1995, Doktora,
- 121-Bunyamin Erul Sahabenin Sunnet Anlayisi, Ankara-1996, 451s, Doktora,
- 122-Nevzat Tarti, Hadislerin Tarihsel Boyutu, Erzurum-2001, Doktora,

Hadis Şerhi ve Tevili:

- 123-Ahmed Davudoglu, Bulugu'l-Meram Tercemesi ve Serhi, Selamet Yollari, Istanbul-1966-1967, I-IV.
- 124-Ahmed Davudoglu, Sahih-i Muslim Tercume ve Serhi, Istanbul-1973-1980, Sonmez Nesr. I-XII.
- 125-Haydar Hatiboglu, Ibn Mace Tercumesi ve Serhi, Istanbul-1982, Kahraman yay. I-X.
- 126-Talat Sakalli, Ayni'nin Hadis Kulturundeki Yeri, Ankara-1987, 263s, Doktora,
- 127-Ibrahim Canan, Kutub-i Sitte Muhtasari Tercume ve Serhi, Ankara-1988-1992. Akcag yay. I-XVIII.
- 128-Salih Karacabey, Hattabi'nin Hadis Ilmindeki Yeri ve Serh Metodu, Bursa-1990, baski: Istanbul-2002, Sir yay. 303 s. Doktora,
- 129-I. Lutfi Cakan, Hadislerle Gercekler, (Kirk Hadis) Istanbul-1990, Erkam yay. 270 s.
- 130-Ahmet Tobay, Yusuf Efendizade Abdullah Hilmi ve Hadis Serhciligindeki Yeri, Istanbul-1991, 230s, Doktora,
- 131-Mehmet Selim Arik, Ebubekir Ibnu'l-Arabi ve "Arizatu'l-Ahvezi" deki Serh Metodu, Bursa, Doktora,
- 132-Saffet Sancakli, Begavi ve "Serhu's-Sunne" deki Serh Metodu, Bursa, Doktora,
- 133-Mustafa Canli, Hicri Ilk Dort Asirda Hadis Serhciligi, Kayseri, Doktora,
- 134-Yavuz Koktas, Metin Tahlili Acisindan "Umdetu'l-Kari" ile "Fethu'l-Bari" nin Mukayesesi, Istanbul, 1999, 251s, Doktora,
- 135- Enbiya Yildirim, Geleneksel Hadis Yorumculugu, Istanbul-2001, Ragbet yay. 315 s.
- 136-Harun Ozcelik, Kesmiri'nin "Feyzu'l Bari"si ve Buhari'nin Meshur Serhleri Arasindaki Yeri, Erzurum-2002, Doktora,

Hadis Tenkidi:

- 137-M. Said Hatiboglu, Islami Tenkid Zihniyeti, Ank.U.I.F., Ankara-1962, 95s. Doktora,
138-M. Said Hatiboglu, Hz. Peygamber'in Vefatından Emevilerin Sonuna Kadar Siyasi-İctimai Hadiselerle Hadis Munasebetleri, Ank.U.I.F., Ankara-1967, 73 s. Docentlik tezi,
139-Mustafa Erturk, Metin Tenkidi Acisindan Buhari'deki Bazi Fiten Hadislerinin Degerlendirilmesi, Istanbul-1995, V+326, Doktora,
140-Enbiya Yildirim, Hadiste Metin Tenkidi, Bursa, 1996, 500s, Doktora,
141-Enbiya Yildirim, Hadis Problemleri, Istanbul-1996, Umran yay. 352 s.
142-Yavuz Unal, Rivayetlerin Hz Peygamber'e Aidiyetini Tespit ve Degerlendirmede Aklın Rolu, O.M.U.S.B.E., Samsun-1997, IX+214. Doktora,
143-Ahmet Keles, Hadislerin Kur'an'a Arzi, Kayseri-1997, baski: Istanbul-1998, İnsan yay. 280s. Doktora
144-Salih Karacabey, Hadis Tenkidi, Hadislerin Hz. Peygamber'e Aidiyetini Belirleme Yollari, Istanbul-2001, Sir yay. 272 s.

Mevzu Hadisler:

- 145-Yasar Kandemir, Mevzu Hadisler, Mensei, Tanima Yollari ve Tenkidi, Istanbul-1970, baski: Ankara-1980, 215s. Ogr. Uyelligi tezi
146-Sadik Cihan Uydurma Hadislerin Dogusu, Sosyo-Politik Olaylarla Ilgisi, Erzurum-1977, baski: Samsun-1997, 221 s. Docentlik tezi,
147-Selman Basaran, Halk Dilinde Meshur Hadisler, Bursa-1991, 139 s.
148-Mustafa Celik, Uydurma Hadislerde Kadın Aleyhtarligi, Istanbul-1995, Olcu yay. 192 s.
149-Ozcan Hidir, Israiliyât-Hadis İlişkisi, M.U.S.B.E., Istanbul, Doktora,

İslamî İhtilafın Nispeti:

- 150-Talat Kocyigit, Hadiscilerle Kelamcılar Arasindaki Munakasalar, Ank.U.S.B.E., Ankara-1968, V+4+264, Docentlik Tezi,
151-Hilmi Mertturkmen, Buhari'nin Ebu Hanife'ye Itirazlari, Ankara-1976, 108s, Doktora,
152-Zekeriya Guler, Zahiri Muhaddislerle Hanefi Fakihler Arasindaki Munakasalar ve İhtilaf Sebepleri, Konya, 1992, baski: Ankara-1997, 234s, Doktora,
153-Talat Sakalli, Hadis Tartismalari, Ankara-1996, 146s.

154-Ali Osman Ates, Ehl-i Sunnet ve Sia'nin Delil Aldigi Bazi Hadisler, Istanbul-1996, Beyan y. 224 s.

155-Ataullah Carip, Ibn Ebi Seybe'nin Ebu Hanife'ye Itirazlari, Istanbul, Doktora,

156-Sabahattin Yildirim, Baslangictan Gunumuze Hadis Tartismalari, Istanbul, Doktora,

157-M. Emin Ozafsar, Ideolojik Hadisciligin Tarihi Arkaplani, Ankara-1999, Ankara Okulu yay. s.

Hadis ve Dil:

158-Ibrahim Bayraktar, Edebi Yonden Hadis-i Nebevi, Erzurum-1992.

159-Adem Dolek, Edebî Acidan Hadislerde Tesbih ve Temsiller, Erzurum-2001, Ekev yay. 367 s.

Hadis ve Kültür:

160-Ali Yardim, Mesnevî Hadisleri, Izmir-1984, 187s, Doktora,

161-Ali Osman Ates, Sunnetin Kabul ve Reddettiği Cahiliye ve Ehl-i Kitap Orf ve Adetleri, Izmir-1989, 544s, Doktora,

162-Nebi Bozkurt, Sunnet Verilerine Gore Hz. Peygamber Doneminde Hicaz Folkloru, Istanbul-1991, 112s, Doktora,

163-Selman Basaran, Hadislerin Turk Atasozlerine Tesiri, Bursa-1991, Furkan Kit. 151 s.

164-Nihat Dalgin, Yunus Macit, Kulturumuzu Sekillendiren Hadisler, Samsun-1992, 349 s.

165-Ali Celik, Bazi Halk Inanclarinin Hadislerle Munasebeti, Izmir-1994, 211s, Doktora,

166-Ali Celik, Islamin Kabul veya Reddettiği Halk Inanclari, Istanbul-1995, Beyan yay. 350 s.

167-Yunus Macit, Hz. Peygamber'in Sunnetinde Cevre, Samsun-1997, XII+182s, Doktora,

168-Nebi Bozkurt, Hadiste Folklor-Eglence, Istanbul- 1997, 190 s. MUIFVYay.

169-Ahmet Colak, Sunnet Orf Iliskisi, Erzurum, Doktora,

170-Fahri Hosaf, Sunnette Propaganda, Sanliurfa-2003, Doktora,

Hadis ve Terbiye:

171-Ibrahim Canan, Peygamberimizin Sunnetinde Terbiye, A.U.İ.İ.F., Erzurum-1977, baski: Istanbul-1982, 428s. Docentlik Tezi,

- 172-Rasit Kucuk, Kur'an ve Sunnette Sevgi, Istanbul-1984, 241s, Doktora,
173-Ali Ozek, Hadislerle Ahlaki Davranislar, Istanbul-1987, Hisar yay. 366 s.
174-Abdullah Ozturk, Peygamberimizin Sunnetinde Evlilik, Ankara-1988, Kilic y. 430 s.
175-Talat Kocyigit, Islamî Davetin Mahiyeti ve Hz. Peygamber'in Hutbeleri, Ankara-1994, 320s.
176-Mahmut Kavaklioglu, Sunnette Itidal, Istanbul-1995, 264s, Doktora,
177-Cemal Agirman, Sunnette Itaat, Istanbul-1995, 314s, Doktora,
178-Mahmut Yesil, Vaaz Edebiyatinda Kullanilan Hadisler ve Degeri, Konya-1996, Doktora,
179-Hasan Cirit, Hadiste Vaaz, Kissacilik ve Kussas, Istanbul-1997, 218s, Doktora,
180-Yusuf Ziya Keskin, Nebvî Hosgoru, Istanbul-1997, Timas yay. 130 s.
181-Mehmet Dilek, Sunnette Ceza Anlayisi, Sanliurfa, Doktora,
182-Nevzat Asik, İbadette Asiriliga Karsi Hz. Peygamber'in Tutumu, Izmir-2000, 194.

Hadis ve Kelam:

- 183-Talat Kocyigit, Kur'an ve Hadiste Ru'yet Meselesi, Profesörlük Takdim Tezi Ankara-1974, 114s
184-. M. Hayri Kirbasoglu, Ashabu'l-Hadis'e Gore Allah'in Sifatlari Problemi, Ankara-1983, 471s, Doktora,
185-Selahattin Yucel, Hadis Literaturunde "Kitabu's-Sunne" Gelenegi, Erzurum, Doktora,
186-Huseyin Kahraman, Maturidi Kelaminda Hadisin Yeri, baski: Maturidilikte Hadis Kulturu, Bursa-2001,227s, Doktora,
187-Nuri Tuglu, Maturidi Kelam Ekolu Cercevesinde Kelami Hadislerin Degerlendirilmesi, Isparta-2003, Doktora,

Hadis ve Mezhepler:

- 188-M. Cemal Sofuoglu, Sianin Hadis Anlayisi, Ankara-1977, 164s, Doktora,
189-Ismail Hakki Unal, Ebu Hanife'nin Hadis Anlayisi ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu, Ankara-1989, baski: Ankara-1994, 308 s. Doktora,
190-Habil Nazligul, Imam Safii'nin Hadis Kulturundeki Yeri, Ankara-1994, 283s, Doktora,
191-Ali Dere, Imam Safii ve Seybani'nin Kritikleri Dogrultusunda Imam Malik'in Hadis Kullanimi, Almanya-1994, Almanca, Doktora

- 192-Yusuf Acikel, Hadislerde Ehl-i Beyt, Isparta-1999, 310s. Doktora,
193-Huseyin Gulec, Safi Fikih Usulunde Hadis Metodolojisi, Ankara-2003, Doktora,
194-Huseyin Hansu, Mutezile Mezhebinin Hadis Anlayisi, Ankara-2003, Doktora,

Hadis ve Tasavvuf:

- 195-Abdullah Aydinli, Dogus Devrinde Tasavvuf ve Hadis, Erzurum-1980, baski:
Istanbul-1986, 248s, Doktora,
196-Bilal Saklan, Kutu'l-Kulubdaki Tasavvufi Hadislerin Hadis Metodolojisi Acisindan
Degeri, Konya-1989, 374s, Doktora,
197-H. Kamil Yilmaz, Tasavvufi Hadis Serhleri ve Konevi'nin Kirk Hadis Serhi,
Istanbul-1989, Doktora,
198-H. Kamil Yilmaz, Tasavvufi Hadis Serhleri ve Konevi'nin Kirk Hadis Serhi,
M.U.İ.F., Istanbul-1990, 173+143s, Docentlik Tezi,
199-Ahmet Yildirim, Tasavvufun Temel Ogretilerinin Hadisteki Dayanaklari,
Ankara-1996, baski: Ankara-2000, Doktora,
200-Muhittin Uysal, Tasavvuf Kulturunde Hadis: Tasavvuf Kaynaklarindaki Tartismali
Rivayetler, Konya-2001, 472s. Yediveren yay. Doktora,
201-Necmettin Seker, Ilk Donem Sufilerinden Hadis Yorumu, Kayseri, Doktora,
202-Ibrahim Kutluay, Sunnete Gore Takdis ve Tafdil Meseleleri ve Fedail Kitaplari,
Istanbul, Doktora,

H. Peygamber Hakkında çalışmaları:

- 203-Osman Keskioglu, Ali Himmet Berki, H. Muhammed ve Hayati, Ankara-1978,
430s.
204-A. Lutfi Kazanci, Peygamber Efendimizin Hitabeti, Bursa-1983, 238s, Doktora,
205-Yasar Nuri Ozturk, Kendi Dilinden H. Muhammed, Istanbul-1984, 344 s.
206-207-Muhittin Bahceci, Ayet ve Hadislerde Peygamberlik ve Peygamberler,
Bursa-1977, 180s. Doktora,
208-Abdubaki Golpinarli, H. Muhammed ve Hadisleri, Istanbul-1985, Toker yay. 220
s.
209-Habil Senturk, Psikoloji Acisindan H. Peygamber'in Ibadet Hayati, Istanbul-1985,
138 s.
210-Ibrahim Bayraktar, H. Peygamber'in Semaili, Erzurum- 1987, 334s, Doktora,
211-Namik Yazici, Peygamberimizin Mucizeleri, Istanbul-1987, Ebru yay. 142 s.

- 212-Abdullah Ozbek, Bir Egitimci Olarak Hz. Muhammed, Konya-1988, Selam y. 304 s.
- 213-I. Lutfi Cakan, Ashabin Dilinden Peygamberimiz, Busra yay. Istanbul. 1992, 126 s.
- 214-Ibrahim Bayraktar, Hz. Peygamber ve Evrensel Hayati, Erzurum-1995, Selale y. 199s.
- 215-Mehmet Apaydin, Hz. Peygamber'in Gunlugu, Istanbul-1995, Insan yay. 145 s.
- 216-Selcuk Coskun, Bir Muallim Olarak Hz. Peygamber'in Insan Telakkisi, A.U.S.B.E, Erzurum, 1996, 259s, Doktora,
- 217-Huseyin Algul, Peygamberimizin Semaili, Ahlak ve Adabi, Istanbul-1997, Nil yay. 134 s.
- 218-Sehilan Bilen, Psikoloji Acisindan Hz. Peygamberin Sahsiyeti, Ankara-1998, 181s.
- 219-Erdinc Ahatli, Hadislere Gore Peygamberlik Delilleri, Istanbul-1999, Doktora,
- 220-Mustafa Islamoglu, Uc Muhammed, (Iki Tasavvur Bir Gercek), Istanbul-2000, Denge yay. 292 s.
- 221-Ibrahim Saricam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesaji, Ankara-2001, 386s.
- 222--Abdullah Atif, Peygamberimizin Hal ve Hareketleri, Istanbul-1973, A. Said Matb. 328 s.

Peygamber ve Siyaset:

- 223-Abidin Sonmez, Hz. Peygamber'in Islam'a Davet Mektuplari, Ankara-1982, baski: Istanbul-1984, 207s. Doktora,
- 224-Ahmet Onkal, Rasulullah'in Islam'a Davet Metodu, Konya-1984, 307 s.
- 225-Abidin Sonmez, Sura ve Rasulullah'in Musaveresi, Istanbul-1984, Inkilap y. 240 s.
- 226-Ali Kapar, Hz. Muhammed'in Musriklerle Munasebeti, Istanbul-1987, İlim yay. 296 s.
- 227-Abidin Sonmez, Rasulullah'in Diplomatik Munasebetleri, Istanbul-1987, Inkilap yay. 304 s.
- 228-Fikret Karaman, Peygamber'in Tebliginde Usul ve Iman Esaslari, Erzurum-1993, Doktora,
- 229-Osman Guner, Rasulullah'in Ehl-i Kitap'la Munasebetleri (Medine Donemi), Samsun-1995, baski: Ankara-1997, 357s, Doktora,
- 230-H. Resit Demirel, Devlet Yonetimi Ile Ilgili Hadislerin Degerlendirilmesi, Konya, Doktora, 231-Abdullah Yildiz, Hadislerde Nifak Kavrami, ve Hz. Perygamber'in Munafiklara Karsi

- tumu, Kayseri, baski: Hz. Peygamber ve Gizli Dusmanlari: Munafiklar, Istanbul-2000, 275s. Doktora,
- 232-Mirza Tokpinar, Hadislere Gore Yahudi ve Hristiyanlara Uymak, Istanbul-2003, İnsan yay. 155 s.
- 233-Omer Nasuhi Bilmen ,Ashab-i Kiram Hakkinda Muslumanlarin Nezih Itikadlari ,Hz. Muaviye Hakkinda Suallere Cevaplar ,Istanbul-1967 ,Bilmen Bas. ve Yay. 205 s.
- 234-Ali Toksari ,Ebu Hureyre ve Hadis Ilmindeki Yeri ,Kayseri-1982, 179s. Ogretim Uyelligi Tezi,
- 235-at Asik ,Hz. Aise'nin Hadisciligi, Izmir-1987, 75 s.
- 236-Tevhit Bakan ,Ashabin Adaleti, Erzurum-1993, 181s ,Doktora,
- 237-Mehmet Efendioglu, Sahabeye Yoneltlen Tenkitler, Istanbul-1998, 383s, Doktora,
- 238-Osman Guner, Ebu Hureyre'ye Yonelik Elestiriler ,Istanbul-2001 ,Insan yay. 168 s.

Muhtelif Mevzularda Çalışmalar:

- 239-M. Said Hatiboglu, Islamda İlk Siyasi Kavmiyecilik Hilafetin Kureysliligi, Ankara-1978, AUIFD, XXIII. s. 121-213.
- 240-Muctaba Ugur, Hicri Birinci Asirda Islam Toplumu, Ankara-1978, baski: Istanbul-1980, 165 s. Doktora,
- 241-Mahmut Denizkuslari, Tibb-i Nebevi, Bursa-1980, baski: Peygamberimiz ve Tip Istanbul-1981, 157s. Doktora,
- 242-Suat Yildirim, Peygamberimizin Kur'an'i Tefsiri, Istanbul-1983, Kayihan yay. 352 s.
- 243-Saffet Semih, Hadislerin Isiginda Hadiseler, Konya-1985, Damla Matb. 128 s.
- 244-Suleyman Mollaibrahimoglu, Mirac Gercegi, Istanbul-1991, 199 s.
- 245-Avni Ilhan, Mehdilik, Istanbul-1994, Beyan yay. 102 s.
- 246-Alican Tatli, Hadislerde Dunya kavrami, Istanbul-1996, 280 s.
- 247-Ahmet Turhanoglu, Hadislerde Koruyucu Hekimlik, Istanbul-1999, Ragbet yay. 88 s.
- 248-Hidayet Tuksal, Kadin Aleyhtari Rivayetlerde Ataerkil Gelenegin Etkileri, Ankara-2000, Kitabiyat, 267s. Doktora,
- 249-Ali Osman Ates, Hadis Temelli Kalip Yargilarda Kadin, Istanbul-2001, Beyan yay. 400 s.
- 250-Cemal Agirman, Kadinin Yaratilisi, Istanbul-2001, Ragbet yay. 285 s.
- 251-Yusuf Ziya Keskin, Recm Cezasi, Ayet ve Hadis Tahlilleri, Istanbul-2001, Beyan yay. 367 s.

252- Zekeriyya Guler, Kirk Hadiste Kadin, Konya-1987, Uysal kit. 327 s.

Tahkik Alanında Çalışmalar:

253-Talat Kocyigit-Ismail Cerrahoglu, Ahmed b. Hanbel'in "Kitabu'l-Ilel ve Ma'rifetu'r-Rical" Adli Eseri, Ankara-1963.

254-M. S. Hatiboglu, el-Hatib el-Bagdadi'nin "Serefu Ashabi'l-Hadis" Adli Eseri, Ankara-1971, 240 s.

255-Salih Tug, Hadis Edebiyatının Gelisim Safhalari ve Ebû Hayseme Zuheyr b. Harb'in "Kitabu'l-Ilm" inin Bu Gelismedeki Yeri ve Onemi, baski: Zuheyr b. Harb ve "Kitabu'l-Ilm" Adli Eseri, Istanbul-1984, 192 s. Profosorluk takdim tezi.

256-Hayri Kirbasoglu, Suyuti'nin "el-Bâhir fî Hukmi'n-Nebiyyi (s) bi'l-Bâtin ve'z-Zâhir" adlı Eseri, 1987-Kahire, 90s.

257-Bunyamin Erul, Zerkesî'nin "el-İcâbe" Adli Eseri, 327s. 2004-Beyrut-M. Risale.

1924-2015 YILLARI ARASINDA TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE HİZMETLERİ VE HADİS ÇALIŞMALARINDA METOTLARI

TEZ ÖZETİ

Bu tez, Müslümanların Hz. Peygamberin yaşamında ve sonrasında sünnet ile olan ilgilerini açıklamaktadır. Bu ilgi ve alaka nesiller boyunca devam etmiş hatta açıkladığımız gibi ana sünnet kitaplarında ve kaynaklarında bunları muhafaza etmişlerdir. Bu tez, müslümanların dini korumadaki gayret ve çabalarına ve bütün milletlerin ve medeniyetlerin ilmi ve bilimsel çalışmalarında ilmî metodu kullanmadaki önceliklerine şahitlik etmektedir; bu tez açıkladığımız gibi nesnel ve bilimsel dürüstlüğe dayanmakta ayrıca Cumhuriyet sonrası üç dönemde Türk akademisyenlerin rolünü vurgulamayı amaçlamaktadır. Zira İslam dünyasındaki araştırmacılar ve ilim talebeleri arasında pek de bilinmeyen büyük çaba ve gayretler sarf ettiler. Bu çabalarını Türkçe yazdılar ve başka dillere de çevirme şansı bulamadılar. Zira kendileri hadisle alakalı kitapları araştırma ve bunlara ulaşmanın araştırmacıya ve ilgilenenlere kolay olması için Türkçeye çevirdiler. Ayrıca bu tez hadis çalışmalarında uyguladıkları metodolojileri ve bunlara yönelik eleştirileri tartışmakta ve analiz etmektedir.

Araştırmacı tanımlayıcı analitik yöntemi kullandı ve birçok sonuca ulaştı. Bunlar örneğin; Türkçe eserlerin üçüncü dönemi, Hz. Peygamber'in kendisinin, hadis ve sünnetinin hadis tenkidi ve kriterlerine ek olarak doğru bir anlayışla anlaşılmasına dair ilgili çeşitli konularla ve hadis'in subutu ve delaletini bilme yöntemleri ve yollarını aramayla karakterize edildi. Ayrıca bu faaliyetlerde genel olarak baskın yöntemin genel olarak nesnellik, soyutlama, özgünlük, eleştirel görüş, tartışma ruhu, hesap verebilirlik ve hadis çalışmalarında Batılıların yöntemlerinden yararlanma olduğu gözlenmektedir.

1924-2015 YILLARI ARASINDA TÜRK AKADEMİSYENLERİN SÜNNETE HİZMETLERİ VE HADİS ÇALIŞMALARINDA METOTLARI

TEZ ÖZETİ - İNGİLİZCE

Thesis Abstract

This thesis explains the interest of Muslims in circumcision during the life of the Prophet and after it. This interest and relevance continued for generations and even preserved in the main Sunnah books and sources such as LOS, as we have explained before. This thesis witnesses the efforts of Muslims in protecting religion and the priorities of all nations and civilizations in using the scientific methods in their science and scientific studies. As we explained, this thesis is based on objective and scientific honesty and aims to emphasize the role of Turkish academics in the three post-Republic periods. Because they made great efforts and abilities that are not well known among researchers and students of science in the Islamic world. They wrote these efforts in Turkish and did not have the chance to translate it into other languages. Because they translated books about hadiths into Turkish to make it easier for researchers and interested parties to research and access them. In addition, this thesis discusses and analyzes the methodologies they apply in hadith studies and their criticism. These are examples: The third period of Turkish works was characterized by the search for methods and ways of knowing the prophet himself, hadith and Sunnah, in addition to the criticism and criteria of hadiths, as well as the criticism of the hadith, and the methods and ways of knowing the subut and indications of the hadith. In addition, it is observed that the dominant method in these activities in general is objectivity, abstraction, originality, critical opinion, spirit of discussion, accountability and utilizing Western methods in hadith studies.